

C B S A H

Miroslav Červenka	Odjezdy	(2)
Věra Stiborová	Pudivítr	(3 ÷ 12)
	Má sestra Andula	(13 ÷ 27)
Oldřich Kryštofek	Za oknem tma	(28 ÷ 31)
Zdeněk Urbánek	Legionářské blues I	(89 ÷ 101)
Karel Pecka	Pokušení	(32 ÷ 55)
Eda Kriseová	Co se stalo v blázinci	(56 ÷ 60)
Petr Kabeš	Těžítka	(61 ÷ 64)
Milan Jungmann	Šotolova sarkastická metafora	(65 ÷ 72)
ik	Poselství o kambodžské genocidě	(73 ÷ 76)
fp	Na okraj jedné divadelní události	(77 ÷ 81)
Milan Šimečla	Ubohost bezmocných	(82 ÷ 85)
Ludvík Vaculík	Zpráva o Holého vrchu	(86 ÷ 88)

Duben 1984

Copied from a type-written carbon copy, bound, and
made available by

DOKUMENTATIONSZENTRUM ZUR FÖRDERUNG DER UNABHÄNGIGEN
TSCHECHOSLOWAKISCHEN LITERATUR e.V. for research and
information purposes. Copyright continues to be held by
each individual author and must be strictly observed. If
clarification is required, please consult the Centre
before publication of any item.

DOKUMENTATIONSZENTRUM
SCHWARZENBERG 6
D-8533 SCHEINFELD
Tel. 09162/7761

Obsah za duben 1984

Příspěvek Zdenka Urbánka Legionářské blues není v obsahu uveden, byl však přiložen ke svazku rukopisů. Proto jsem jej zařadil jako součást této dubnové složky.

květen 1984

-vpn-

O B S A H

Miroslav Červenka	Očjezdý
Věra Stiborová	Pudivítr
	Má sestra Andula
Oldřich Kryštofek	Za oknem tma
Zdeněk Urbánek	Legionářské blues I
Karel Pecka	Pokušení
Eđa Kriseová	Co se stalo v blázinci
Petr Kabeš	Těžítka
Milan Jungmann	Šotolova sarkastická metafora
ik	Poselství o kambodžské genocidě
fp	Na okraj jedné divadelní události
Milan Šimečka	Ubohost bezmocných
Ludvík Vaculík	Zpráva ođ Holého vrchu

O B S A H

Miroslav Červenka	Odjezdy
Věra Štiborová	Pudivítr
Oldřich Kryštofek	Má sestra Andula
Karel Pecka	Za oknem tma
Eda Kriseová	Pokušení
Petr Kabeš	Co se stalo v blázinci
Milan Jungmann	Těžítka
ik	Štolova sarkastická metafora
fp	Poselství o kambodžské genocidě
Milan Šimečka	Na okraj ječné divadelní události
Ludvík Vaculík	Ubohost bezmocných
	Zpráva od Holého vrchu

Odjezdy

Miroslav Červenka

Půllitry praskají na tácech po kantýnách
padají listy ze zelené břízy
bory hlava bolí po skalinách
kytary letí pryč
kytary v cizině mizí

Sbohem pane Třešňák
sbohem pane Hutka
měl jsem vás ráá
ušima svých synů
Chtěli jste zpívat a hrát
něco však nutká
zpěváčky k činu

Tlamo lapky z Markéty nahrubo sekaná
brejličky jako měl F.L.Čelakovský
zem pofňukává na posteli mezi horama
zemi započíná ještě jedno vdovství

Jako by Čechám vyoperovali Říp
nebo jinou důležitou žlázu
je po vás prázdné místo
Čím dál líp
se tady daří holomrazu

Zem leží jak stažená králičí kožka
v sadě skví se jara střep
děti se hrnou na Kotvalda a Hložka
od Vladivostoku po Cheb jedna step

Sbohem pane Třešňák
sbohem pane Hutka
po bytech si budem
pouštět staré pásky
až z celých Čech zbude
jenom černá hrudka
co vynesli s sebou v kufru
emigranti z lásky

Věra S t i b o r o v á:

PUDIVÍTR

MĀ SESTRA ANDULA

V předsíni našeho bytu visela reprodukce nějakého nizozemského malíře. Visela tam prý dávno před mým narozením a možná, že tam visela dávno před narozením mých rodičů. Chodil jsem kolem toho obrazu slepý a hluchý, až jednoho rána jsem ho zčistajasna objevil. To bylo tehdy, když slunce hodilo na rám a na to, co bylo v něm, první bledý paprsek. Paprsek sílil a sílil a já stál pod obrazem a divil jsem se, kde se vzal najednou ten mlýn s dřevěnými lopatkami a kde se vzala louka a kde se vzali koně tak živí, že jim ze srsti pod dotekem slunce šla pára? Jak je možné, že v městském činžáku s arkýři, v sousedství věšáku s pláštěti, deštníky a rukavicemi, se objevila ta podivuhodná krajina, ten starodávný mír, ten ráj, do kterého bych rád vešel?

Když jsem se na obrázek díval častěji, postřehl jsem ševel ve stromech za mlýnem, rozeznával jsem mihotavé záblesky v listech, na líci temnějších a zelenějších, na rubu šedavých. Dřevo mlýnice, vysušené a zčernalé, se sotva znatelně avšak vytrvale zachvívalo, to jak se do křídel chytaly větrné proudy. Škvírami stavení ke mně vanula teplá a nasládlá rezná vůně. A od mlýna šli koně zapřažení do vozu. Luční trávy, zamáčkuté koly vozu tak hluboko, že přes ně chlístala voda, svědčily o tom, že vůz jede s bohatým nákladem mouky. Trávy za koly zase vstávaly k životu, jako by to byly smyčce, byly to silné trávy, dobře živěné dešti. Z obrazu vyzařoval nadbytek. Z obrazu vonělo jitro, teplo počínajícího dne, zrovna takové, jakého jsem býval svědkem v létě na venkově.

Musel to být velmi dobrý malíř, protože jsem měl zasaženy všechny smysly tak naléhavě, až to bolelo. Cítil jsem koňský pach, oves, hnůj, zpocenou srst, rezné pytle s moukou, mokrou zem, průhledný opar nad travami, rosu v úžlabí listů, hořkost odřeného proutí. To všechno ke mně proudilo po slunečním paprsku dráždivě a neúprosně, a jak zář zalévala naši předsíň spolu s věšáky, zaprášenými klobouky, deštníky a nákupními kabelami, rozsvěcelo se až do oslnění i nad loukou a nad mlýnicí, a já dokonce slyšel cinkot postroje, bzučení probuzených much a volání kočího, jdoucího podél vozu hodně zeširoka a oblečeného do kožené, velmi vyspravované vesty, plstěných kalhot a s červenou pletenou čepicí, naraženou až na uši.

Stával jsem pod obrázkem denně při svítání, za poledne i v prvním soumraku, a světlo nad loukou bylo tak poslušné, že se vzbouzelo pouze poté, přišla-li mu pomoc v podobě světla skutečného, proudícího skleněnými dveřmi předsíně, anebo umíralo společně se západem slunce. A jestliže mžilo u nás v ulicích, zahlédl jsem vlhkost i na kopinatých travách louky a v různých kožíšcích jitrocelových květů.

Život městského dítěte je na poklady, jako je tráva a zvířata chudý. Proto jsem k tomu obrazu přilnul a proto jsem velice zatoužil po věcech, jež představoval. Zamíloval jsem se do mlýnic ze starého chatrného dřeva, zamíloval jsem se do cest, běžících do daleka loukami a zamíloval jsem se do koní. Měl jsem ještě trochu, trašičku štěstí, protože za mého dětství, když se člověk snažil, mohl v městě vidět nějakého toho koně každý den. Koně jsem vídal před družstevní mlékárnou s vozem naloženým bandaskami, koně jsem vídal před pivovarem, zapřažené do valníku se sudy, tehdy ještě dřevěnými a staženými obručí, poctivý výtvar cechu bednářského. A o nedělích cválali sváteční jezdci alejemi v oboře za městem, na ryzácích. A nejednou mě poránu vzbudil klapot nesčetných kopyt vojenské jízdy. Jindy zas stála před nádražím drožka s černou stahovací boudou, na kozlíku chlepič v kostkovaném kabáčku a s šedou buřinkou na hlavě. Obvykle klímal, obletován mouchami. Slunce pražilo na žlutou čelní zeď nádraží, na její zelenomodrou mozaiku, na okřídlené sochy vítězství nad vchodem, a dležba vracela roztavené světlo v blyskotavých zášlezích do fontány v protějším parčíku. Měl jsem tedy štěstí, že jsem ve městě zas-tihl ještě nějaké zvíře, ale tušil jsem, že si musím svého štěstí velmi vážít a že si ho musím užít, protože koní bude ubývat. A tak jsem stál třeba hodinu přibitý k chodníku a zíral na modrý vozík pošty, do kterého zapřáhli bělouše, stál jsem a sledoval poštovní zaměstnance s belíky a pytlí, a stál jsem tam i když mi bělouš dávno zmizel z dohledu. Úplně jsem se ve svém štěstí koupal.

Až budu velký, říkal jsem si, stanu se chovatelem koní.

Až budu velký, budu žokejem.

Až budu velký, nechám se najmout poštou a dostanu modrý vozík s obtiskem postilionské trubky na korbě.

Jenže mezi budoucností a dnešním jitem malého chlapce ležely obrovské prostory. Čas. A ten jsem si ve své nedočkavosti potřeboval nějak zaplnit. Musel jsem mít nějakou náhražku, kterou bych si mohl ohmatat a všude vláčet s sebou.

Čekal jsem.

A najednou jsem je mohl mít! Koně i s vozem. Přesně takové, po jakých jsem toužil. Dva hnědáci, zapřažení do žebříňáku, se mi nabízeli z výkladu hračkářského krámu. Nebyl to přelud. Nezmi- zeli, když jsem zavřel oči a když jsem je zase otevřel. Koně tu byli a lesk na jejich hřbetech připomínal barvu čerstvě vyloup- nutého kaštanu. Měli nakročeno, byli na cestě ze mlýna a já s ni- mi: jeđu loukou, za mlýnem stojí chundelaté stromy s mihotavými lesky na listech a na nebi pluje zrovna tak chundelatý oblak, jen- že našedlý a s perleťovými okraji. Do korun se opřel vítr a křídla mlýnice se začala roztáčet, až se stará stavba zachvívala v základech. A dole na louce se jitřním světlem blyští mokři- na. Hnědáci si v ní právě omočili kopyta. Vesele jsem hvízdal, lehce jsem zamával bičem.

Koně za výkladem se mi zdáli krásní. Měl jsem ústa pootevře- ná překvapením. Byl jsem tam u nich denodenně a vystál jsem tam celé hodiny. Ale čím déle jsem je pozoroval, jako by jim ubývalo na vlastnostech a jako bych jim musel přidávat něco ze svého. Ja- ko bych je musel vybavovat nějakým nastřádaným věnem. Nakonec, úplně si vědom jejich nedostatečnosti, jsem je obdařoval tím, čeho se mi dostalo okouzlením nad obrazem v předsíni spolu se skuteč- ností z ulice: pohybem, vůní, řehťením, šplouchnutím, jak hnědák položil kopyto do koleje plné vody, ševelem listí nad sebou - a už jsem tu měl zas ten mlýn s naplno roztočenými lopatkami, jedno slunce nahoře mezi perleťově světélkujícími oblaky a dru- hé dole rozplihlé v trávě a vyšlehuující z mokřiny. A ten chlapík v hrubých nohavicích, ten s tou pletenou čapkou naraženou až na uši, to jsem přece já! Já, zkušený chasník, známý po celém kraji uměním, jak to s koňmi dovede. Představte si toho kluka, šuškaří si starci na zápražích a uznale si pošukávají vousem zhnědlým od dýmek, koně se mu splášili, bůhvíco jim vletělo do cesty, ko- ně se mu splášili a běží, neběží, pádí! Anebo mu vypadl zákol- níček těsně nad roklí, vůz se nachýlil a ten kluk jednou rukou nad- zvedne vůz a ! Starci v celém kraji si vyprávějí ty neobyčejné příhody a vrtí hlavami, tohle že on udělal? Nepovídejte!

Spřádel jsem ~~mnohá~~ příběhy.

Přestože jsem koním musel přidávat něco ze svého, pro- žíval jsem před hračkářskou prodejnou hodiny nevýslovné bla- ženosti. Nakonec jsem koně chtěl ~~víť~~ samozřejmě vlastnit, mít je, říkat jim, jste moje, moje. I když byli jen ze dřeva.

Po ulici za mými zády jezdily tramvaje, ozývaly se kusé hovory chodců, ze stánků voněly rozříznuté melouny a vzduch byl plný zlatých vos. Počasí zráló jako má touha. Loudal jsem se čtvrtí, postával jsem před mlékárnou, potloukal jsem se tržištěm, jehož pestrost mne rozveselovala, točil jsem se kolem sudů s čerstvě naloženými okurkami. A čenichal jsem jak ohař: protože v té směsici městských pachů, spolu s kouřem z průmyslových komínů, s výpary z prádelen a žehlíren, s dusivým dehtem právě upravovaných vozovek, s vůní teplé šunky, hniјících rynglů a uleželých sýrů, byly obsaženy též pachy koňské. A já je větril, já šel v jejich stopách a posléze jsem objevoval jejich zdroje. A pak jsem za jakýmsi párem líných koníků, neznámým vozkou a těžko určitelným nákladem, šel až na periferii, kde začínaly první statky a první jabloňové aleje.

Mnoho mnoho týdnů jsem chodil dřevěné koně do hračkářství obhlížet. Zítřa si je koupím! Ale koně z výkladu zmizeli. Aranžmá nabízelo pro změnu hojný výběr panenek s vytřeštěnými zřeky a s bledou koudelí místo účesu. Měl jsem ~~xxx~~ dojem, že jsem promeškal jedinou životní šanci. Měl jsem dojem, že mi někdo brání v lásce. Nakukoval jsem do obchodu a všechny hračky se mi zdály zbytečné a hloupé. Má láska mi však našeptávala, že koně zmizeli jen proto, abych je hledal. A že je to jen zkouška, aby shledání bylo sladší.

Doma jsem prosil před spaním, aby mi byly čteny příběhy výlučně koňské. A když těch moc nebylo, tedy nějaké, které by koně, byť skromným způsobem, obsahovaly. A tak věta z nějaké slátaniny, jako kupříkladu: Henry, kde vězíte, řekl toho rána markýz Dupré, dejte okamžitě osedlat mého Pudivítře! ve mně rozehrála fantazii natolik, že jsem nechal markýze Dupré anebo jak se jmenoval, jít spánembohem, že jsem ho nechal možná i zemřít jen proto, abych já sám mohl zvolat: Henry, kde vězíte?, abych já sám mohl na věrném Pudivítrovi cválat kaštanovou, pokud možno zámeckou alejí, aby mě bičoval vítr, aby mě žíhaly světlo a stíny, cezené větvemi starých stromů. Abych to byl já, kdo se neuvěřitelným tempem vzdaluje od zámku se čtyřmi věžemi, od zámku obrostlého divokým vínem, abych se mohl brodit mělkou řekou a uviděl duhu ve spršce kepek nad kopyty. Já! Ano, byl jsem to nakonec vždycky já, kdo dojížděl kamsi právě v č a s , protože slečna, která tam hrála jakousi roli, pro mne však ne tu nejdůležitější, pravila vděčně, nebýt vašeho příjezdu, pomlčka, sire, pomlčka významnější, všechno by špatně dopadlo, sire, pomlčka ještě významen-

nější. A já odpovídal zmužile a bez okolků a bez pomlček, to nikoliv já, slečno, to můj Pudivítr, můj Pu-di-ví-tr.

Ležel jsem v posteli a mými sny klusal Pudivítr.

Usínal jsem v cvalu a s rukou na koňské hřívě, usínal jsem blaženě v prudkém letu zámeckými alejemi. Šlehán orosenými větvemi, mokrý a šťastný, uhýbal jsem, až jsem ležel celou hrudí na Pudivítrově šíji. A ještě těsně před usnutím, jako kdosi třetí, kdo potají a zpoza stromů pozoruje ten plavý let v syté zeleni obory, jsem zadržoval dech a možná i vzlyknul nad jeho zmizením.

Můj Pudivítr měl barvu tmavého okru a ve hřívě stopu rzi, jako mají ve vousech starci po nesčetných dýmkách.

Vítr si hrál v okapech. Pršelo celé noci. Vlněnou pokrývkou jsem přikrýval svého hřebečka, aby neprochladl.

Pudivítr. Tak tedy Pudivítr, protože pojmenované věci jsou nám blíž a už jako by byly naším vlastnictvím.

V obchodě s hračkami jsem se ocitl dřív, než jsem očekával. Přijela teta a chtěla mi udělat radost. Chtěla mi udělat radost mermomocí a já jí v tom nehodlal bránit. Co? Kam? Táhl jsem ji do hračkářství.

Teta působila svou tloušťkou velmi impozantně a ještě navíc čímisi, co jsem nepostřehl, vzbouzela v prodavačích dojem, že se jí nemohou zavděčit prostě ničím a že je to pro ně škoda. Do dneška nevím, jaký na tohle měla recept. Byla úplným protikladem těch, k nimž patřím já: nesmělých, že mě málem odhánějí. Třeba si říkají, že mám prázdnou peněženku. Třeba si myslí, že chci něco ukrást. A protože jsem tušil, co si myslí, má nesmělost ještě vzrůstala. A tak jsem byl podezřelejší a podezřelejší.

Teta se chovala, jako by hračkářství bylo její.

Tak, řekla velmi hlučně a touto jedinou slabikou postavila do pozoru vedoucího obchodu.

Copak si přejeme, mé dítě, pravil ke mně vedoucí obchodu zdvořile a dokonce mě pohledil po hlavě, což se mi dosud nestalo.

Chtěl by nějakého koně, řekla teta velmi hlučně, takže celý krám ztichl a dával jí přednost.

Jen jsem se zajíkl.

Vedoucí se zatvářil ~~překvapeně~~ velmi rozjařeně. Hnal se úprkem do zadního traktu, vrátil se ještě větším kvapem se šosy rozvlátnými, popadl mě za ruku a vlekl s sebou.

Tedy, ukázal napoleonskou ručkou na dřevěná stáda.

Potom napoleonskou ručku zasunul do kapsy klotového pláště. Zde, řekl ještě a postrčil mě rukou skrze kapsu dosti velkým strkancem, což mělo v jeho rozjařenosti naznačit něco jako příslib znovunalezeného ráje.

Uzřel jsem nepřehledný počet žebříňáků a nespočetná stáda koní.

Vida, dorazila i teta do skladiště, vida, opakovala velmi hlučně, mají je!

A vedoucí srazil podpatky a vyndal ruku z kapsy.

Zatmělo se mi před očima.

Vydechl jsem.

A myslel jsem, že se už nikdy nenadechnu.

Byly tam stovky a možná tisíce či milióny koní volně cválajících, takže jsem si k nim mohl oboru či zámky se čtyřmi věžemi přimyslet, i zapřažených do žebříňáků, poštovních korb či valníků. *Ale!* Jeden žebříňák jako druhý, jeden kůň jako by druhému z oka vypádl. A byli bez pohybu. Ztrnuli v jakémś hrozném úžasu. A lak na jejich hřbetech už takto zblízka nepřipomínal lesk čerstvě vyloupanutého kaštanu. Barvným povrchem prosvítaly třísky a místo hřív a ocásků trčela ze dřeva koudel, podobná koudeli na hlavách panenek. Koně byli velmi neskuteční. Bral jsem jednoho po druhém, hledal jsem svého Pucivítra, prohlížel jsem si hlavy, kopyta, vyděšené oči a začal jsem se jich bát.

Ty kousky špatně obarveného dřeva ve mně budily odpor.

Ty stejné výrobky bez fantazie ve mně budily strach.

Byli mrtví. Ti koně byli mrtví.

Snažil jsem se, abych se toho špatného dojmu zbavil, měl jsem dobrou vůli, už kvůli tetě a také kvůli vedoucímu, který se tak přemáhal, a přikládal jsem si vinu: třeba nemám náladu, třeba jsem na hračky už starý, třeba jde na mne angína.

Naslouchal jsem, jestli něco cinkne.

Neslyšel jsem nic.

Neslyšel jsem ani jedině zařehťání.

Moc jsem toužil vidět teplou srst a pod ní hnutí svalů, sluncem ozářené plochy na plecích a zadcích, jejich rychlé proměny, jejich lesk. Neviděl jsem nic.

A taky jsem nic necítil. Añi zrnko ovsa.

A v srdci se mi nic nepohnulo.

Vybral jsem si plechového kohouta.

Chodil, zobal, napařoval se. Legrační mechanická věčička, tvrdil vedoucí. Nasmějete se, tvrdil ještě. Kohout se občas nemotorností převrátil a hrabal nožkami ve vzduchu, jako ten kohoutek, co má nožky nahoře a o kterého se slepička bojí, že umře. Asi to byla legrace, protože vedoucí se smál až slzel. Mělo mi to být podezřelé, protože v tu ránu nesl na pult dopředu celou bednu takových kohoutů a všechny je za salu smíchu, vlastního i kupujících, prodal. Teta se bavila též, sice zdrženlivě, ale bavila se. I to mi mělo být podezřelé, protože teprve později jsem zjistil, že se bavila na účet vedoucího a zákazníků. Ale usmívala se jistě i proto, že si myslila, jakou mi udělala tou koupí radost.

Přesto postřehla, že jsem se na odchodu z krámu zastavil a otočil, jako bych tam cosi nechal.

Tys chtěl něco jiného? zvolala.

Ano, přiznal jsem, chtěl jsem Pudivítra.

A měli ho? Mají ho? ptala se. Chtěla se vrátit. Táhla mě zpátky. Byla velmi milosrdná.

Vedoucí se postavil před tetou do pozoru a pustil na pult obrovského měkkého psa z flanelu.

Ovšemžeanovynasnažímesex, řekl vedoucí, popadl zhrouceného psa za hlavu a hodil ho za sebe do krabice, ovšemžeanosamozřejmě. A pokročil ke mně a chystal se znovu mne hledit po hlavě.

Vyběhl jsem z obchodu.

A rozbřečel jsem se.

A ve vzlykotu jsem se na chodníku svěřoval tetě se svým dlouhým trápením. Občas jsem vyrážel jen citoslovce a teta přikyvovala, jako by mi velmi dobře rozuměla. Když jsem se vybrečel, zepřel jsem se, proč ti koníci v krámě byli tak hrozní. Odpověděla mi s neatřesitelnou jistotou člověka, kterému je v životě všechno jasné a jehož kruhy se už zapleťpánbůh nějakým způsobem uzavřely.

Protože ty koně děláš nějaký příšerný peckal! řekla.

Byl jsem jí vděčný, protože mi dala zapřevdu a protože člověk v trápení potřebuje vždycky nějaký ten souhlas. Chytil jsem se jí za ruku.

Příšerný peckal, vykřikla teta, když viděla, jak se uklidňuji.

Lidé se zastavovali a pak honem přidávali do kroku, tetin peckal je vzrušil ba vyděsil, i když tehdy peckalové, byť příšer-

ní, nebyli tak nebezpeční jako v dobách pozdějších.

A taky jsem se jí zeptal, proč ti koníci na obrázku v před-
síni jsou krásnější a krásnější, den ze dne, měsíc od měsíce, a te-
ta samozřejmě odpověděla.

Protože je dělal m i s t r , rozumíš, a budou krásní celé
roky a celá staletí. Víš, pokračovala a hlaholila na celou ulici,
halesila na celou čtvrť, rámusila na celé město, já už jsem dost
stará, ale pořád mě neuvěřitelně uchvacuje, když někdo dělá věci po-
řádně, když někdo umí práci dokonale: švec, krejčí, malíř, tesař,
básník, herec, to je lhostejné, kdo. Protože oni rozmnožují krásu,
a jejich přičiněním a jenom jejich přičiněním jsou lidé lidštěj-
ší a tím svět dokonalejší.

Přestal jsem fňukat. Nějaká pravda v tom jejím proslovu mi
byla už tehdy pochopitelná.

Město bylo zplevené vůněmi.

Bylo těsně před vánocemi.

A já v těch vůních po starém zvyku hledal pach svých milo-
vaných koní. Našel jsem ji. Šli jsme tmavnoucí ulicí a ve výkla-
dech se dravě leskly stanioly na uzemých kýtách, v prostranství
trhu stály smrčky obsypané hvězdami tvrdého sněhu. Papírnictví
zaplavily ozdoby ze stříbrného papíru a v drogeriích zářila světla
a odrážela se na girlandách řetězů. Našel jsem ji nejdřív jako nit-
ku, jako stužku, pak jako slabý proužek, podobný dýmu, vinoucímu se
z komínů, pak jako pruh širší, skorem jako stopu ~~namám~~ od saní, a na-
konec jako záplavu, v níž jsem se chystal utonout samou blažeností.

Před pivovarem z červených cihel a s okny lemovanými cihla-
mi nažloutlými, před tou stavbou tak typickou pro průmyslové stav-
by z minulého století, takže textilky, pivovary i nádraží si jsou
podobné, tedy před tou strohou a dneska už dosti zvětšelou stavbou,
korunovanou krátkým tlustým komínem s větrnou korouhví, jsem uvi-
děl hned několik párů koní za sebou, zapřažených do valníků se sučky.

Od koňských tlam vlály prapory par. Koníci na mne hledě-
li upřeně a mírně, kaštanově a vlaze, s narůžovělou jiskérkou
v koutcích očí. Hřívý sivorezavé barvy, té barvy, jakou mají ve vou-
sech staří kuřáci, jim padaly v dlouhých vláčných pra-

menech po plecích a hluboko do čela.

Obrovská vrata pivovaru otevřel velice tlustý a dost nepitý sládek v králičí vestě , v hrubých kalhotách a v červené pletené čepici, naražené až na uši, a volal, jako by chtěl překřičet to, co jsem na celou ulici a na celý svět chtěl zrovna křičet já:

To je dost, že už jste tady! Už vás čekám! To jsem rád, že vás tu mám! To ale byla doba! To vám to trvalo!

Ulice byla plná Pudivítrů.

Věra Stiborová
ze sbírky ruk. A CO JÁ

325

Má sestra přišla s tím, že má nápadníka.

Maminka řekla, no konečně, a jak vypadá?

Normálně, řekla má sestra Andula, má oči jako ďábel, zatraceně vybrané chování, jí nožem a vidličkou, ale nemá talíře, kouří lulku a je to kníže.

Maminka si sedla.

Přistěhoval se, pokračovala má sestra Andula, včera odpoledne do suterénu vedlejšího domu a dneska mě pozval na kávu.

V duchu jsem usoudil, že je to víc, než dovolená rychlost.

Maminka se ještě nestačila vzpamatovat, když někdo zvonil. Andula se honem běžela schovat do koupelny, jako že tu není. Příčina prostá, i když neobvyklá: Poslední dobou se tu totiž mým přičiněním střídali mí kamarádi a kamarádi mých kamarádů a chodili za pětikorunu okukovat Andulu a já je pak za další pětikorunu nechával s Andulou osamotě, jako že nutně musím pro cigarety anebo pro zelí, ale kluci pak na mně pětikoruny mámili zpátky, co to máš za ségru, Míšo, říkali, to snad ani není možný, říkali, je dřevěná a dřevěná a dřevěná, rozvaluje se na kanepi jako chlap, kouří doutníky, mluví sprostě, a nakonec, když se člověk odhodlá, řekne, nudíš mě, děsně mě nudíš, vypadni. To byl neseřížný obchod, Míšo, vrať mi aspoň polovinu, i tak to pro mě bude tvrdě zaplacená zkušenost, tvrdě. A já na to, jsem brácha a z téhle stránky je pro mne moje vlastní sestra něco jako tajuplný ostrov, to pochop, za druhé to dělám z lidskosti, kvůli ní, a naposled mám vážné podezření, že je to tvá vina, asi jsi nezvolil ten nejsprávnější přístup.

Vydělal jsem na tomhle kuplířství značný kapitál.

Ale co se Anduly týkalo, nikem to nevedlo. Andula byla lhostejná, pořád se rozvalovala, dokonce plivala po koberci žmolky tabáku, zarecitovala tu a tam nějaký chemický vzorec z dobré vůle, aby hovor dostal konečně spád, a když ji chtěl jeden zvlášť odvážný mladý muž k sobě přitáhnout a líbat, odhodila ho boxerským grifem, dokončila vzorec a dodala, to nemůžeš bejt aspoň trošku originální? Tohle máš z úpadkový literatury, co? Sanin! Nabokov! Nejsem žádná Chatterley, hochu, koukej raděj

zmizet, řekla znechuceně, anebo si zachověj pověst aspoň tou
flaškou, cos postavil pod věšák do předsíně, to je brandy, to
já poznám i skrz papír, neváhej, brácha si vezme sodovku, tomu
říkám humanita já!

Když kamerád začal šilhat, přišla Andula pro mě do ku-
chyně.

Nech toho jakoby telefonování, řekla ledově, a pojď si ho
laskavě vyzvednout, mám ho po krk a navíc musím studovat. Jen
pojď, fasovala jsem snad ty pětikoruny já?

A opravdu sedla ke knihám, ačkoli měla v sobě devět de-
setin láhve. A já se s Hugem vláčel se schodů.

Tak tedy někdo zvonil a za dveřmi stál chlap cizího původu,
prostě import temnější pleti, a prosil, jestli bych mu laskavec
nepůjčil smeták, ježto musí přepečlivě zametat, navíc lopatku,
ale má na mysl ne tu na kompot, leč na směť, a též trochu ige-
litu místo oknaskel.

Proč ne, povídám, klíčo píčo.

Vylekal se tohoto velice kladného slovního obratu.

Uklidnil jsem ho. A počal jsem mu smeták, lopatku a pár
sáčků z igelitu s nápisem zelenina a trošku děrovaných.

Děkovala, povídá on a odporoučel se se smetákem a s mno-
ha poklonami.

Jak vypadal, ptala se má sestra Andula, když vylezla z
koupelny.

Kouřil lulku a mluvila spíš hieroglyfama, povídám.

Tak to je von, řekla Andula a zasnila se.

Já ještě nikdy neviděl svou sestru Andulu zasněnou.

Až teď. Vyvalila zelené oči a utkvěle čučela na zimmíky
a bundy na věšácích v předsíni, zírala a neodpovídala, přestože
maminka řekla s jistou úzkostí, co je to za člověka, když nemá
smeták a když mluví česky s hieroglyfama?

Do večera se kníže stevil ještě třikrát, a tak jsme se
seznámili blíž. Samozřejmě neměl ještě ponětí, že jsem Andulin
bratr, prostě my bydlíme v přízemí a je to k nám ze sousedního
domu pro smetáky nejbliž. Tak jsme se seznámili blíž, proto-
že si ještě vypůjčil židli, rejžák a kýbl a nakonec přišel
pro trochu kávy, prý čeká dámský návštěv.

V duchu jsem si povzdychl, jo, hochu, dámskou,
to si věru jen namlouváš. A přidal jsem mu ze soucitu krabici
věnečků sypaných arašídý, protože to je jediná sladkost, kterou

se ANDule zavděčíte, jinak je spíše na slanečky.

Andula přišla z návštěvy celé pryč. Do vlasů měla vetknutou fialovou orchidej velikou jako pěst, a byla nalitá vody, až to v ní žbluňkalo, protože káva se prý podávala jen v takových ~~malých~~ mikroskopických koflíčcích, zato vody bylo habaděj.

Byl úžasný, pravila spisovně, což u ní svědčilo o duševním hnutí, říkal mi v jednom kuse madmoázel a nic si nedovoľoval. Byl neuvěřitelně úžasný, řekla ještě, a to v každém ohledu.

Dokud si bude chodit půjčovat jen židli, nemusím mít o tebe starost, řekla maminka, a můžu bejt klidná.

Andula po ní hodila zeleným okem, vytáhla doutník, něco z něj ukousla, vyplivla to za sebe na zimmíky, zapálila si a pravila, budu si muset koupit něco na sebe, milánkové, ten fotbalovej dres, do kterýho se šňořím vod doby kamenný mi není už dost dobrej, řekla ještě a hodila mi fotbalový dres na hlavu a zabalila se do plédu s třásněmi a kvůli tomu plédu s třásněmi se, myslím poprvé v životě, šla podívat do zrcadla.

To by šlo, řekla, ovšem mám na mysli něco daleko univerzálnějšího.

A protože byla dívkou činu, odskočila si hned druhý den do módního salónu a nechala si vnutit, podle mého mínění, tu nejnepotřebnější a nejnesmyslnější věc na světě, takový párek tenkých kožišinek, kterým od té doby v jednom kuse říkala s něhou- moje zvířátka.

Kdyby se lidé chovali rozumně, odpověděla na mou velice nelaskavou poznámku na adresu zvířátek, to by byla nuda!

A donutila mne svléknout zánovní kostkované sako, oblékla si je, čímž jsem se s ním rozloučil, a hodila si přes to ty kočky.

To by šlo, řekla zase, a od té doby nosila moje sako s těma kočkama. A já jsem si zas oblékl fotbalový dres.

Když byl u nás kníže poprvé na oficiální návštěvě kvůli Andule a ne kvůli smetáku a lopatkám, nebyl ani tak moc překvapený, že to byly stejné dveře, kam si chodil půjčovat nábytek a kávu. Byl dokonce potěšen, že je to při jednom. Andula se rozvalovala na gauči jako chlap, měla na sobě zvířátka, kouřila s požitkem dnes výjimečně smradlavý doutník, a občas s půvabem jí vlastním hodila k lepšímu sprosté slovo.

Kníže se choval skutečně vybraně.

Už na rohožce zalichotil mé mamince, že je prý děsně

podobná královně z jeho země, ale ta královna, že je na rozdíl od maminky s politováním dočista mrtvá, protože na ni někdo spáchal atentát kvůli petroleji.

Ale kousky a kousínky jsou v potěšení na mé straně, pravil, uložené v mramorovém hrobku.

A královna celá prý je dosud k vidění na poštovních známkách.

V předsíni prohlásil, aby nebylo pochyb o jeho vychování, o jeho snahách a o jeho perfektním byť dočasně prošvihnutém futuru, že jeho jediným snem bylo stát se královým ceremoniářem, ale z toho taktéž z vážných důvodů sešlo, neboť král jel v rychlíku a někdo ten rychlík vyhodil do povětří. Když cizinec vstupoval do pokoje a vrhl pohled na rozvalující se a dýmající Andulu, odmlčel se ~~permanetně~~. A my okamžitě poznali, co je jeho snem n y n í. Když usedal, šeptal ochraptěle, že i s petrolejem je jeho země felice, felice krásná a smělá, a že tam mají měsíc kulatý jako rybí okno.

A zdvořile usrkl vody.

Měli tam, vysvětlovala naší rodině informovaná Andula, svého času taky parlament, kníže mi ho ukazoval na pohlednicích, ale ten parlament už mimochodem taky neexistuje, protože ho někdo kvůli petroleji polepil plastickejma pumama a nezbyl ani jeden poslanec.

Andula si přehodila jedno zvíře nonšalantně přes rameno a vydechla značnou sílu kouře, takže nám na chvíli zmizela z dohledu. Kníže na ni zazíral vznícen žárem touhy.

Královskej palác ovšem vypadá jako zastavárna, dodala Andula velmi koketně, ale to by mi nevadilo, vona to svým způsobem byla zastavárna, řekla ještě.

Kníže ji obchvátí zbožňujícím pohledem, obchvátí spíše její tušené obrysy, a jak se Andula vynořovala z tabákového zamlžení, knížecí oči se zaleskly silami nám zcela neznámých jižních vášní.

Madmoázel, pravil, vznešenost sídlí uvnitř.

Čerta starýho, řekla Andula.

A kníže opakoval, čerta starýho, čerta starýho, čerta, a byl na vrcholu bleha.

Možná, že bylo načase nechat je osamotě.

Maminka zatím rovnala do vázy kytici áronů.

Kdyby si, povídala mi pak v kuchyni, koupil raději smetáky.

Kdyby se lidé chovali rozumně, řekl jsem.

Já vím, řekla maminka, ale bez smetáku není žádná domácnost úplná.

Já v duchu počítal, kolik bude stát svatba.

Kníže po litru a půl vody vypil konečně šálek bledého čaje, pak hrnek kávy, nato celou láhev nezředěné malinové šťávy, a řekl, dostává se konečně do nálady, ach, kdybych měl pián, hrál bych na rodné pián, kdybych měl něco podobný, hrál bych na podobný, ale mé ~~křídýlko~~ bílý křídýlko, můj pián, zůstal na věčné časy při pravém břehu mé rodné říčky. Kdybych měl aspoň jednu jedinou strunu, zahrál bych na strunu, kdybych měl aspoň ň, vykřikl roztouženě, zahrál bych lépe, než královský opér.

Andula učinila rozmáchlý pohyb s doutníkem směrem k mé osobě.

Hoď sebou, řekla, a dojdi k Hugovi, ať nám zapůjčí něco nástrojů! A kdyby se mu nechtělo, připomeň mu mou humanitu, on dobře ví, co mám na mysli, a připomeň mu taky to, že nejen ty, ale i já jsem ho musela nést se schodů zatraceně zkárovaného. Kdyby se mu nechtělo, ať mi nechodí na oči akční rádius dvacet ká em. Tak sebou hni, ty moje malý homosapiens! Život je krátkej!

Knížeti se zaleskly oči.

Struna a struna a strunka, hudba můj smysl, vykřikoval vášnivě, hudba a strunka a jinak ani ň, můj malý homo!

A petrolej, dodala Andula.

A petrolej, řekl kníže.

Přinesl jsem od Huga bendže, kyteru, flétnu, tři bubínky rozličné velikosti, chřestivé tykve, triangl, a z naší koupelny jsem dodal valchu.

Kníže hrábl do strun, tu a tam zachřestil, tu a tam zapíštěl, tu a tam praštil do bubínků, a když to nestačil, zul si boty a obsluhoval bubny nohama. Jak začal hrát, pochopil jsem, že tento muž nemusí mít ~~xxx~~ kýble, nemusí mít židle, nemusí mít smetáky, že tento muž nemusí vlastnit nic jiného, než struny a bubny. Prostě všechny nás to vzalo, v životě jsem neslyšel nikoho tak hrát a zpívat! Dokonce i já za produkce snil, že se stanu královským ceremoniářem a bylo mi upřímně líto, že ten král neví, jak se jmenoval měl smůlu a jel v tom nebezpečném rychlíku a že ta královna je na kousky. A kníže ani mezi hudbou nezapomněl na svou znejmilejší a stačil říct, jak se cítíme, madmoázel Andulá, a sjel nehtem po valše

a dodel , hudba a láska, madmoázel Andulá, hudba a láskaáááá!
A ládoval se čokoládovým suflé a božími milostmi . Všechno sta-
čil. Hrál. A znovu sjel po valše pěstí.

Na čem asi pere, poznamenala moje maminka, když je to ,
jak koukám, vlastně hudební nástroj.

Madmoázel ANdulá, řekl kníže po písni o lásce, rozohněn
druhou láhví malinové šťávy, nepočítám holobrádky, se kterými
jste chodila v biograf, ale mám dojem, že vaše sexy ~~xxx~~ zgólo-
valy nejmíň tucet milióňů nápadníků. Chápete mé lijazóny k vám?
Andule rafinovaně ucucávala brandy.

A kníže zpíval o lásce a o věčných sněžích. Kníže zpí-
val o lásce a o tropických ostrovech. A vrhel na Andulu zářivé
pohledy. Madmoázel Andulá, řekl kníže po písni a kopnul do
bubnu, aby podrhl jaksepětří význam věci, vy jste na mně požado-
vala kurikulum, zde je, já, já, já jsem ubohý orfelín, ubohý
sirot, matka ne, otec ne, teta ne, sestra ne, láska ne.

Král taky ne, řekla Andula plna soucitu a natřásla se pod
svými zvířety.

A v zemi ohně a meče múzy ne, zasténal sirotek.

Kníže, vykřikla ANdula a zapoměla na jeho city ke krá-
li, když se to tam u vás pořád takhle mele, páni, co byste tomu
řek, kdybych tam zajela vystřílet tu vaši monarchistickou sebran-
ku! Poslyšte, kníže, řekla Andula tlumeněji a položila sirot-
kovi konejšivě ruku na nohu v ponožce, svěřte se mi , vy jste
taky : střílel?

Ne, já utíkala, madmoázel Andulá, přiznal se kníže a vy-
dupal z bubnu osudové signály tamtamů, zvěstujících nebezpečí.

Kníže, řekla Andula a zadržela knížeti nohu na bubnu, aby
si zjednala ticho, nemyslete si, že si tu honím triko,
ale já střílím zatraceně dobře, já se v tom vyznám , dejte mi
pušku, dejte mi nagan, dejte mi bren, dejte mi protiletectej
kvér, udělám svý, viď , Míšo, obrátila se na mne, řekni mému
orfelínkovi na rovinku a nic nezatajuj, kolik vopic jsem ti
vystřílela na Matěji, jaký sklady vycpanejch psů máš mou zá-
sluhou, a kolik lahví nepravýho malaga jsem natahala ze střel-
nic pro potřeby kuchyně, prostě jsem střelbou zpauperizovala
veškery lunaparky. Kníže! Ó!

Běžely dny a běžely týdny a běžely dokonce i měsíce. A
Andula se knížete pořád držela a kníže si k nám občas přišel

vypůjčit látačku na ponožek, kastrol, talíř anebo zrcátko pro zástřih knírku, a můj tatínek byl do knížete úplně blázen a moje maminka byla do něj úplně blázen a domovnice z našeho OPBH útvaru byla do něj blázen, co je to za nádhernýho člověka, kterej chodí za vaší Álí, říkála, je normální?

A všichni jsme ho rozmazlovali a já mu nosil, ježto tonul v nezaviněné chudobě, nastřádané pětikoruny, aby měl pro Andulu na doutníky a pro sebe na malinovou šťávu. A kníže mi sliboval darem tisíc a jeden vrt v sladké rodné zemi.

A bylo jaro. A bylo léto. Andula odložila zvířata a řekla s úsměvem starým jako úsměv Evy v bráně ráje, že si musí nutně koupit něco na sebe. A přinesla si letní klobouk, průměr asi metr, a v tom klobouku chodila v jednom kuse, chodila v něm i do koupelny, stžďovala v něm anebo spíše pod ním, ty své poločasy rozpadu, a v tom klobouku i spala, a to tím způsobem, že si ho prostě posunula zezadu na obličej, v tom klobouku se promenovala po chodníku před naším domem a před suterénem knížete odvedle, až nám domovnice z OPBH útvaru položila otázku, proč Álí vypadá jako pochodující chýše z bambusových provincií, a ještě jednu otázku, proč je nutné, a jestli je vůbec nutné zblbnout z lásky do té míry, že se člověk zřekne všech předminulých půvabů?

Půvabů? položil jsem zase já otázku pracovníci OPBH útvaru.

Jistěže, odpověděla pracovnice OPBH, pamatuju Álí jako malou holčičku, sexem zcela nedotčenou.

Andula pochodovala nevzrušeně dál, v ruce skripta z oboru jaderné fyziky. Pochodovala tak dlouho, až kníže zahlédl ze suterénního okna její nohy, vyšel a pozval ji k sobě na návštěvu. Anebo si s ní umluvil schůzku u nás a obdaroval ji zase nějakou drahou nesezónní květinou. Ze všeho nejčastěji to byly orchideje, modré a zelené a fialové, a jedna orchidej, když jsem se ptal v květinářství měla cenu šedesát, druhá osmdesát a třetí sto korun, a já měl z toho špatné spaní: protože vrážet své nastřádané peníze do hlupáka se mi už dál nechtělo. Bylo to nad mé síly.

Poslyšte, kníže, řekl jsem, když jsem schválně za účelem vyjasnit si věci, vešel do jeho ubohého bytu. Poslyšte, řekl jsem a sedl jsem si na jedinou židli, ze které kníže odklidil vařič a kastrol s pilavem, ty květiny, co nosíte opřekot mé sestře a mé mamince, obnášejí nezřízenou hromadu peněz! Za ty

peníze jste už mohl dávno mít bílé křidýlko, ten váš vy-
toužený pián, co zůstal na břehu vaší rodné petrolejové říčky.

Míša, povídá kníže, mesijé Míša, a oči mu zazářily ja-
ko souhvězdí Orión, dal si ruku na srdce a druhou rukou vzal
mou ruku a tu mou ruku si dal na tu svou ruku na srdci a
na té mé ruce tu svou nechal a řekl, ó, ó, a já cítil, jak
mu srdce obložené těma rukama zběsile buší.

Zneklidněn jsem na knížete pohlédl.

Měl oči vsloup a vzdychal, beznadějně se rozjížděje
k větě, byť jen holé. Musel jsem chápat beze slov, a také
jsem pochopil, že tento muž učiní pro lásku všechno, co bude
v jeho silách, i to, co nebude, a že květiny, láska a hudba
jsou jedinou potravou této knížecí duše.

A tak jsem mu nosil peníze dál, v hloubi duše uložený
vlastní stud, přikrytý pokličkou lítosti. Ale úspory jsem vyčer-
pal. A nové pětikoruny za činnost kuplířskou už nepřipadaly
v úvahu, protože Andulu teď ne a ne prodat. Buď její pověst ja-
ko vyloženého dřeva prošla už celou naší čtvrtí a přesáhla i
její hranice, anebo se spíše roznesla ta její vážná známost
s knížetem. Já jsem teď musel pracovat. Pracoval jsem do úmoru.
Šel jsem od brigády k brigádě. Vstával jsem časně ráno a cho-
dil jsem vypomáhat do vozovny, vstával jsem ještě časněji a pekl
jsem makové rohlíky, nespál jsem někdy vůbec, protože jsem dě-
lal nočního hlídače u stavebního materiálu. Přes neděle jsem
prodával párky a melouny. Po večerech míchal betón. A výdělek
jsem nosil knížeti, co by bratr pro sestru neudělal!

Kníže přijímal ty peníze bez hysterie, kterou se jinak
dostí vyznačoval, dokonce bez díků. Sotvaže jsem mu podal stov-
ku, zastrčil ji do kapsy a sáhl po kytaře, kterou jsem mu tak-
též zakoupil já, a hrál a hrál. Popravdě řečeno, okamžitě jsem
přestal litovat všech těch sum, které jsem do něj nespál. Hrál
jako bůh.

A přešlo léto a nastával podzim. A všechno zráló a
šťavnatělo a ulicemi táhly šiky ovocných vůní. Všechno uz-
rálo a všechno pokročilo, na listech se objevily první žluté
a nachové doteky. Jen vztah Andulin a knížete byl, abych tak
řekl, na mrtvém bodě. Maminka říkala zarmouceně, tak se mi
zdá, že knížeti na naší Andule něco vadí, třeba si ji nako-
nec ani nebude chtít vzít.

Poslyšte, kníže, řekl jsem rozhodně, když jsem si sám

uvolnil jedinou židli v bytě, byť jen zčásti, protože jsem neměl sráce vyházet mu z ní různobarevné ponožky, většinou liché, které si na ní sušil, h o d l á t e s i v z í t m o u s e s t r u z a m a n ž e l k u ?

Ne, řekl kníže prostě.

Ztrnul jsem. On řekne ne! A já nemám ani pistoli ani pušku s upilovanou hlavní, dokonce já nemám ani ponětí, jestli je tohle zrovna situace, které se říká uražená čest. On řekne ne! Na pomoc mi přišel slovník mocností: přerušení diplomatických styků. Čert vem jeho petrolej.

Otočil jsem se zády, přerušil jsem styky a plížil jsem se ke dveřím.

Pomalu, jak bylo jeho zvykem, s utkvělým pohledem na mé tváři, sáhl minesengr pro kytaru. Viděl jsem ho jen koutkem oka a nato jsem uslyšel sotva slyšitelný akord, jako povzdech. Pak prudkým pohybem vyloudil ze strun něco jako bolest, něco jako úraz srdce a ze mne, ohlédnuvšího se, učinil ženu Lotovu. Kníže plakal, seděl vprostředku místnosti pod židlí, pestrobarevné ponožky pohozené kolem, plakal jako dítě. Hrál, vzlykal, plakal a já se vrátil a plakal jsem s ním.

Andula by se měla vdát, povídám tiše a usedl jsem též do mokrých ponožek, tohle nikam nevede. Kdysi to byla normální ženská, ale teď si kupuje všelijaký kožištinový bestie a chýšky z listí místo klobouků a dokonce i zlaté punčochy, aby vás oslnila.

To nemusela, řekl kníže, můj desiré nikdy nebyl zlatá punčocha.

Ale ona vás miluje, řekl jsem.

Kníže nechal sklouznout sládké dřevo kytary na podnož z ponožek a ukryl hlavu ve dlaních.

Sněd na tom nejste finančně tak špatně, povídám už bez vzlykotu a s novým odhodláním, že odtud neodejdu dřív, dokud nebudu mít jasno, protože ať je Andula sebevíc potrhlá, patří k rodině a bude dělat zkoušky, na které potřebuje klid. A z knížete úplně zblbla, protože se věčně prochází před jeho suterénem, takže i kníže musí blbnout z toho jejího věčného procházení. Andula dokonce finišuje, to jest, navlíká si na sebe všechny ty daremnosti najednou: zvířata, klobouk, zlaté punčochy.

Sněd to není tak zlé, pokračuji, na mléko a rohlík tu a tam budete mít, když přestanete kupovat tu květenu, orchideje, árony, růže a fialky mimo sezónu a tak.

Kníže vzdychl až ozvučil kytaru nanovo, a zavrtěl hlavou jednou, zavrtěl hlavou podruhé a zavrtěl potřetí.

Mesijé Míše, mám mystery, mám tajemství.

Šel ke kamnům, kde se za jeho pobytu ani jednou netopilo a sebral ze studeného roštu svazek novinových výstřižků. Pomyslel jsem si něco o podvratné činnosti, o nebezpečných rezidentech, o ukrytých zbraních, o útěku na poslední chvíli ze křížové palby v kuželu reflektorů. Ale kníže mi svazek mírumilovně podal a rozepjal si knoflíček u krku, pak si chtěl rozpnout ten pod ním, ale ten byl tentam^áni to stačilo, aby si obnažil hruď, aby zavřel oči a aby odevzdaně řekl, střílejte, mesijé Míše, střílejte!

Nechal jsem ho tak a dal jsem se do čtení.

Zloděj estét

Ve čtvrtek byla z letištního prostoru odcizena krabice vzácných orchidejí, určených pro recepci p.braz. velvyslance a jeho choti. Je s podivem, že bedny se vzácným jižním ovocem a s pochutinami z tropů, jakož i zlaté předměty z pokladů a stříbrné náčiní z mejských vykopávek, zamýšlené pro expozici, zůstaly netknuty.

A další výstřižek:

Podivínský zloděj

Včera se opět ztratily z diplomatického depa tři desítky tulipánů, obrovských světlemodrých výpěstků z Holandska. V dosahu tulipánů byla snadno dosežitelná zásilka holandského kaka, holandských sýrů a holandské čokolády, ty však zůstaly beze ztrát.

A další:

Milovník květin a nerušitel paragrafů v jedné osobě

Z letecké zásilky z Malajsie se pohřešuje *Arum maculatum*, určené na výstavu cizí flóry. Ačkoli máme městské sady bohatě vyseté a vysázené vším možným, zloději to zřejmě nestačí. Jeho zvrhlost nezná mezí. Zřejmě jde o individuuum, o němž jsme se už zmiňovali v souvislosti s: *Paphiopedillum callosum*, *Cataseum fimbriatum*, *Coelogyne massangeana*, *Cattleya mossiae*, *Dendrobium speciosum*, *Stanhopea tigrina*, *Oncidium gardneri*, *Coelogyne cristata* a ~~Guianensis~~ *Cattleya aurea*? Co dělá naše policie? Naše policie usilovně pátrá.

A dál:

Není snad čaj ze Srí Lanky hodnotný?

Případ nad jiné podivný se udál v ceylonské rezidenci.

Sklad čaje zůstal nedotčen, z místnosti zásob byl však zcizen právě kvetoucí srílanský kaktus v nevyčíslitelné hodnotě.

Jakže, zvolal jsem, vy a srílanský kaktus? Minule jste přece přinesl kvetoucí kaktus! Byl to tedy kaktus ze Srí Lanky? Maminka ho vystavila za kuchyňské okno! Panebože!

Úplně jsem se hroutil.

Chudák maminka.

Kníže v slzách přikývl. Já, pravil. A ukázal na další výstřižek jen abych četl, jen abych konečně dosáhl pravdy, která je vždycky na dně, jak pravil. A bušil si do odhalené hrudi a mlel, to všechno já, já vše, vše, vši a já.

To kdyby věděla Andula, řekl jsem.

Ne, vykřikl kníže a rozpínal si u košile další a nižší knoflíčky, pokud je měl, a to jen proto, aby útok na svou hrud' zesílil. Ne, vykřikl ještě a silněji, ta se nesmí nikdy doinformovat! Přísahajte! Klečte, Míša! Její plamen by se ještě více rozhořela! Zlatá punčocha a chýše z listí postačují!

Nastydnete, kníže, řekl jsem a ukázal na studená kamna plná výstřižků. Zapjal se až ke krku. Teď si do hrudi bušil přes červenomodré kostky košile. A já četl dál:

Vysoká úroveň naší společnosti

Přinášíme další nesporný důkaz vysoké úrovně naší společnosti. Ačkoliv měl zloděj na vybranou mezi třiceti druhy nejvyšší kvality rýnských vín, mezi dvaceti druhy ~~našimi~~ italských vín nedostižné kvality, osmdesáti druhy francouzských sýrů, dále konzervami plnými krevet, oliv, ústřic a artyčoků, a jedním druhem československého uherského salámu, vybral si tento zloduch k údivu našich policistů exkluzívně vybavenou krabici se zvlášť vyšlechťenou violou obří, latinský název přinese náš list zítra, bude-li existovat.

Pluk.bezp.děl.dop.Ribs

A ještě:

Naši milí chlapečkové a naše milá děvčátka,

především a ještě před snídaní čtu vaši listárničku i celý váš časopis určený našim pionýrům Naše růžová zahrádka.

K slzám mne poctivě dojal článek našeho pluk.bezp. děldopa Ribse v Našich rozhledech, a to o vysoké úrovni naší rozkvetlé společ-

nosti. Jeho postřeh mne též dojel k pláči. Což náš list podnítilo k užitečné soutěži. Otázka zní: Kdybyste si, naši milí chlapecové, naše milé holčičky, naši milí pionýři, naši malí občánkové, měli vybrat mezi fialkou obrovskou a mezi československým uherským salámem, co byste si vybrali? Odpověď jest pro naši vykvetlou společnost předem typická. Čekáme na vaše odpovědi, naše milé děti! Sejdeme se opět v naší milé listárničce Naší růžové zahrádce. Vaše babička Kahánková, děl.dop.bezpl.důch. Nejlepší odpovědi, které si vyberou fialku obrovskou, odměníme hodnotnou knihou.

Paneboženanebipanenkomerjá, vykřikl jsem, naše babička Kahánková! Babička Kahánková, děl.dop.důch. pluk. bezp.děl. dop. Ribs, zloděj estét a Stanhopea tigrina! Sním anebo bdím? Co jste to, kníže, proved? Na jakou podivnou šikmou plochu jste se to dal? Má sestra Andula si dneska koupila žluté prádlo! Chápete tu tragédii? Vždycky jí byl dobrý můj červenomodrý dres za Meteor VIII, ale ona se sublimujícím či dissublimujícím procesem došitě poženštila! Ona se do vás zamilovala! Ona si koupila žluté najlonové kombiné značky Notre Dame! Kníže!

Ne, zavzdychal kníže a dal si ruku před oči na znamení, že nic z toho nechce vidět.

Třásl jsem tím ubožákem nad pohozenou kytarou a nad nedoschlými ponožkami. Bušil jsem, nyní já, s plným vědomím odpovědnosti za svou sestru, do jeho vpadlé kostkované hrudi.

Čtěte, řekl kníže, prahnoucí pořád po dnu neštěstí, čtěte pořádpořádku!

Četl jsem :

Zmizení

dvaceti jedinečných exemplářů narcisů, dovezených od Středmoří, přimělo naše orgány k nasazení po zuby ozbrojených pátracích divizí. Jde o nebezpečné maniaky. Za vzácnými narcisy se skrývají zločiny sicilské maffie. Jeden z pachatelů zanechal na místě stopu krve, skupina O, RH faktor neg.

A:

Oprava tiskové chyby

Omluvte tiskovou chybu v článku Zmizení z včerejšího data. Místo po zuby ozbrojených divizí platí po zuby ozbrojených pátracích čet. Jde o nebezpečné maniaky.

A:

Oprava opravy tiskové chyby

Opravte: divizí a čet.

A:

Doklad našeho přátelství se všemi zeměmi

Holandská firma van Shouten, Amsterdam, která k nám do-
váží mimo jiné i violy obrovské / latinský název přinese náš
list zítra/, /bude-li existovat/, a rovněž havajská firma Bondy
a Comp., taktéž obchodující flórou, jakož i argentinská zásilková
služba květinová Diaz de la Peña Narcisse Virgile a stejně i
francouzská společnost Rosé, Rouen, a vídeňský Arnold Myschat-
schek se v našem listě dočetli o fanatickém zloději flóry. Vyšli
vstříc celé záležitosti tím, že krádeže v plném rozsahu nejen na-
hradili, nýbrž že ke každé zásilce napříště zdarma přidají ex-
kluzivní ~~výpisem~~ krabici či koš s květinami pro našeho zlo-
děje. Zloděj totiž udělal zmíněným firmám ve světě neuvěřitelnou
reklamu, že obrat týchž se zvedl o 678,876 procent. Ovšem nejsou
státy jen mírumilovné. Nepřátelské špionážní služby v Lucembursku
zneužily této výzvy k mírovému soužití a nařkly našeho zloděje i
naši bezpečnost ze spolupráce: prý byli podplaceni zmíněnými
firmami z důvodů zisku a konkurence. Nikdo však již nesesedne na
lep těmto nehorázným pomluvám, které své solokapry loví v kal-
ných vodách. Čenichací psi byli staženi, důkaz to dalšího kroku
k upevnění. Pluk. Ribs děl.dop.bez.

Co ta krev, povídám.

Růže, rozhodil kníže bezmocně rukama, trny a trnky! A uká-
zal mi své zraněné prsty. Mesijé Míše, napříště já už tam ne-
pošla, žamé, žamé!

Můžete mi říct, proč jste chodil za mou sestrou?

Třeba i, řekl kníže, ale pak mě pro pravdu zabij! Je

děsně podobná jednomu mému přítelkovi, byl to ochromej voják. Je-
ho babička taky ochromej voják. Jeho dědeček senzácně ochromej
voják. V pouličních bojích probodali babička i dědečku bajonet-
kem a mého přítelka uhonili vlastní milicajti do vězení. A mad-
moázel Andulá jako by z okna vypadla mému přítelkovi.

A sáhl si rukou na srdce a druhou rukou chytl mou ru-
ku a tou mou rukou si přikryl tu svou na srdci, ale to mu nestači-
lo, hmátl mi ještě po druhé ruce a tiskl a tiskl, až jsme měli
čtyři ruce na jeho srdci. A jeho srdce tlouklo zběsile, že
když jsem se podíval do ďábelsky krásné knížecí tváře, přizdobené
pro nedostatek náčiní dlouho nepřistříhávaným knírkem, lekl jsem se.

Obával jsem se o jeho i o své zdraví.

Kníže měl oči vyvrácené a sténal vášní.

A to už mě napadlo, že se to Anduly netýká.

Ženit nemohu, ženit nebudu, vzdychal kníže, mesijé Míša, ženit ne, miluju v madmoázel duhovno, těleso ne, a madmoázel ví, že jako by z okna vypadla mému přítelkovi, i stejná doutníčka i stejná plival na tapiserí a taky se tak rozvaloval, jak paše na dívánu a taky tak úžasně sprostě nadával a taky tak excelent hrál kuliár jako madmoázel a taky si jednou nešťastník přítel pořídil sítkovenej šapó a taky takový chranošajky na krk. Ale když si pořídil taštičku z krokodýla, šel do lapáku a zvířata vopuš-těný. A já prchala. Chápejte, mesijé Míša, v y se mně tuze líbíte, mé dítě, já vás ž tem, amore, ajlav, amó, ž !!!!

Byl úplně v extázi.

Mlel všemi světovými jazyky.

Tak mi to došlo.

Dohovořili jsme se. Samozřejmě, že jsme se dohovořili. Co nejdřív se odstěhuje, špeditéra, to bude to nejlevnější, mu zaple-tím, stovku daruju, kastroly si může nechat, přidám smeták, kilo kafe, deset malinových domácky vyrobených šťáv, doporučil jsem mu Ostravu anebo Svidnik, tam může začít nový život a na-mluvit si nějakého slušného člověka.

Souhlasil a vzdychal. Co mohl taky jiného.

Na rozloučenou mi chtěl líbat ruku.

Vyběhl jsem ze suterénu owensovským sprintem.

Doma Andula zajížděla nové prádlo. Pobíhala v kombiné barvy čajových růží od nějakých baněk k trubičkám a od nějakých křivulí k baňkám, v nichž to fialově a modře svítilo a bublalo. Andula dělala kromě studií jaderné fyziky výstředností povíce-ro. Když mě uzřela, vytáhla z krabice doutník, kus ukousla, za-pálila, sirku hodila za sebe, bouchlo to, baňky a křivule a tru-bičky se roztrhly v děsivé explozi a modrým plamenem začal hořet gauč. A bylo také veta po kombiné barvy čajových růží a značky Notre Dame a Andula si držela ruku na nejnужnějších mís-tech a v koberci byl vypálený celý střed od vzorku až pod par-kety a strop čadil, jako by tuďy prolít čábel sám a Andule oho-řely vlasy až na délku kanadského trávníku. Ale protože měla že-lezné nervy, hodila na sebe pléd s třásněmi a sáhla po novém doutníku, načež se rozvalila na kouřícím kanapi a doutník si za-pálila od čýmajících žíní.

Tak co, řekla, jak dopad náš ambasádér?

Ále, povídám.

Nehraj to do autu, vykřikla.

O květinách jsem pomlčel, ale o zvláštní osobnosti knížete jsem řekl všechno, co jsem slyšel a zažil.

Noe, řekla Andula, to je mi novina, tohle já vím od samýho začátku a někoho takovýho mi bylo právě zapotřebí.

A tak jsem dodal, že knížete už neuvidí.

Vrhla se na kanape a brečela čtyři dny a čtyři noci, vyhodila oknem zvířátka a zlaté punčochy, udělala ještě pár ničivých pokusů a závěrečné zkoušky na výbornou. Na knížete ale nikdy nezapomněla.

1969 - 70

Věra Stiborová
ze sbírky A C O J Á ?

572

ZA OKNEM TMA

/Verše z nemoci/

Za oknem tma

Za oknem tma. Světýlko bliká
z posledních sil.

Ubohý lovec. Na králíka
už také zalíčil.

Pisklavý hlásek z dále,
čarovná nota zní:
Kde jsme se toulávali
k sobě stuleni...

V alejích květy...
Z Chaber do Čimic
krokodýl svousetletý
nám nepoleze vstříc.

Sněhuláci zmizli,
vrány, havrani.
Slaví~~m~~ život střízlík,
tání netání.

Až všechna přáhí
hrotí se v jeden cit:
s tou malou, teplou dětskou ručkou v dlani
aspoň chvíli ještě v lidském světě žít.

Ať ještě *

Ať je jak je. Ať hrozby hrozí,
strašáci strašlivých střel
svět do vidiny hrůzy hrouží.
I z trosek motýl vyletěl.

Motýlku věčný! Dítě moje,
křídýlka ti už připínám.
Poletím, s tebou navždy spojen
bolestí, láskou... Kam dřív, kam?

Poletím s tebou, navždy spojen
s bolestí, s láskou... Kam dřív, kam?

Žít v lidském světě

Žít v lidském světě, v lidském vlání
míz, větru, oblaků.

Nebýt ani předstíraným
chtěním pasáků,

přežvykujících slepě
co děvka-čas jim dá.

Jen velkolepé
sny šetří příroda.

Těž náznak, z něhož dílo
je nasnadě.

Jitřilo? Nejitřilo?
Najde své? Nenajde?

Najde si své, své ublížené
z únavné hry.

Co potom vítr? V bílou tmou nás žene
krvácející kry.

Však v tom světě míz a vlání
kdo si nás přečte?

Nebýt, nebýt k udolání,
vteřinu ještě!

Kajít si své

Kajít si své. Své usoušené.
Přehlédnout hru.
Duha se klene
jen k obzoru.

Dělit se s nimi,
s ponížnými

o chléb, o vodu
z pramenů.

Mít v doprovodu
loutnu tmu.

Přijmout ji s nimi,
s ublíženými.

Romance? Verše
tušené.

Čas teše
urny. Tobě ne.

Múza proluky

Nebyt, nebyt k uáolání
vteřinu ještě.

Jazyky saní,
zlé deště,

tištěné hrůzy,
zámlky.

Múzy
proluky!

Vy vandrovníci
nicoty:
dusivá, čpící
zlobo, ty,

ty, bezvýchoďná
stálice,
až do dna
plná příjice.

A co že k mání
máš, noci, ty?
Jed k udolání?
Vypitý...

Co ještě

Co ještě k mání,
máš, noci, ty?

Pelíšek lani,
mech ukrytý,
vrání skřehotání,
liščí skus,
v nebeské dlani
malý, velký vůz,

sny, přízraky pouští,
myš pro zmiji,
pěšiny v houští,
melancholii.

Pro tuláky
seník zapadlý.

?

Co kdyby mraky
opadly?

Bulovka, leden 1984.

Karel Pecka

P O L U Š E N Í

Sestra v bílé zástěře s čepčkem na tmavých vlnitých vlasech otevřela dveře ordinace a trochu se vyklonila, aby spočítala čekající pacienty.

"Další, prosím," řekla.

Martin Kostečka povstal a následoval ji. Letmo zaznamenal, že sestra je drobné postavy, štíhlých pevných boků a že ji převyšuje víc než o půl hlavy. Zavřel za sebou přlostrované dveře, pokročil k velkému psacímu stolu uprostřed ordinace, pozdravil a zůstal stát. Lékařka odbroukla odpověď skloněna nad nějakým zápisem, teprve když zavřela slohu a podala ji sestře, pootočila se v pojízdném křesle a pohlédla na něho.

Byla to starší paní se šedivými vlasy, s protáhlým kostnatým obličejem a s brýlemi na příliš dlouhém nose.

"Posaďte se, prosím," ukázala na židli u svého stolu a dodala: "Vy jste u nás poprvé, myslím."

"Byl jsem tady několikrát s tetou, než zemřela, ale to budou už tři roky. Doprovázel jsem ji, ona těžko chodila," vysvětlil Martin Kostečka.

"Kartu u nás máte? Jaké je vaše jméno?"

Když se představil, sestra otevřela registraturu a začala v ní probírat záznamy.

"Není tady," oznámila nakonec a podala přes stůl novou slohu.

Lékařka jí nadepsala jeho jménem. Když se otázala na bydliště a Kostečka odpověděl, zvedla k němu hlavu.

"Vaše teta se jmenovala Pražáková, že ano? Byla to hodná paní. Vy jste dostal byt po ní?"

"Byl jsem tam přihlášen, a tak mi po její smrti připadl," řekl Kostečka. "Užívám ho však teprve půl roku, předtím jsem se zdržoval většinou jinde."

"Rozevím," přikývla doktorka. "Vaše povolání?"

"Aozhlasevř liazatel," odpovřdřl kosteřka.

"Ahu, pořad mř připadalo, ře bych vřs mřla odnřkud znřt," řekla doktorka. "A ono je to z rřdia."

Kdyř vyplnila rubriky, odlořila propisovařku a odsunula se s křeslem s kousek od stolu.

"Tak se vřs trřpř, pane kosteřko?" otřzala se s ůsmřvem.

"Předevsřm kdybyste dovolila," řekl kosteřka a otevřel kuffřkovou aktovku. Vytřhl z nř lřhev a postavil ji na střl. "Douřřm, ře se neurazite."

"Dřkuji, ale zbytečně jste si dřlal řkadu," řekla, roztřlila hedvřbnř papřr a prohlřzela vinřtu. "Johnnie Walker, scotch whisky," přeslabikovala.

Pak vstala a přřkla s lahvř k umyvadlu v rohu mřstnos- ti. Tam odřroubovala zřvřr a obrřtřla lřhev hrdlem dolř. Martin kosteřka ůžasle sledoval, jak Jenřk Přochřzka s kľokotem mizř ve vřlevce. Po pravdř se mu zpřsob vyprřzdnřnř tř lřhve nezdřl nejvhodnřjři.

"Tak to bychom mřli," poznamenala panř doktorka, kdyř řtřtivě odhodila prřzdnou flřřku do odpadovř nřdoby, umyla si ruce a vrřtřla se zpřt ke stolu. "Vřte, mřnř ůř tady na Malř Straně umřelo řestnřct lidř na alkohol. Vy pijete?"

"Ve sluřbě nepiju."

"A mimo sluřbu?"

"Obřas si zajdeme s přřteli na pivo."

"A kolik jich tak udřlřte?"

"Tak řtyři, přt."

"Dvanřctek?"

Martin kosteřka se zamrařil, zařřnřla mu dochřzet trpř- livost.

"Podřvejte se, panř doktor, jř nejsem řadnř alkoholik," řekl dřraznř. "S pitřm jsem zatřm nikdy problřmy nemřl. Nevřř- vorřm, nepadřm na ulici. Spořřtal bych na přstech, kolikrřt jsem se za řtyřicet let opil."

"Dobře," usmřla se lřkařka nevinně. "Tak si vřs napřed prohlřdnemo, svľknřte se do přl třla."

Zmřřila mu tlak, poslechla stetoskopem plice a srdce, prohlřtřla břicho, vřsledky zapsala.

"Mřřete se oblřknout," řekla potom. "Jakě citřte potř- ře?"

Martin kosteřka se upravil, posadil a zařal hovřřit,

doktorka Venturová ho pozorně poslouchala, opřená zády ve svém pojízdném křesle, když skončil, přisunula se ke stolu.

"Na tyto záležitosti máme odborníky," poznamenala. "Napíši vám doporučení na psychiatrii, obrátíte se tam na hlavní sestru, která vám určí, co dál."

Kostečka pozoroval, jak popisuje arch papíru velkým písmem. Řádky se zdvíhaly do vrchu.

"Je tady ještě jedna věc," ozval se. "Když už jsem si nevěděl rady, vzal jsem si dovolenou. Myslel jsem, že jsem přetážený, že se to nějak spraví. Jenže dneska to není o nic lepší, tři neděle uplynuly a zítra mám nastoupit do zaměstnání."

"Dám vám na týden neschopenku, psychiatr pak rozhodne, co s vámi," řekla doktorka Venturová, aniž přerušila psaní. "Poliklinika je v Revoluční, obrátíte se tam na vrchní sestru Hladíkovou. Léky vám předepisovat nebude, to zafidí oní," dodala potom, dopisovala zprávu a zalepila ji do obálky.

Kostečka poděkoval, vyšel z ordinace do čekárny, potom ze dvoří oddělení obvodního střediska na široké mramorové schodiště. Když se ocitl na chodníku před vraty Fragnerova domu, přivítalo ho hřejivé slunce jarního odpoledne. Dal se do prava, překřížoval úzkou Zámeckou uličku a u protějšího rehového domu v Kerudově ulici zaváhal před vchodem pivnice "U kočoura." Pak vstoupil dovnitř a u pultu si nechal natočit pivo. Výčepní mu přišoupl půllitr s hustou pěnou; střel palcem ekraj sklenice a zhluboka se napil, po předcházející návštěvě u doktorky Venturové měl v ústech pocit prázdné popelnice.

Takže jsem teď úředně puncovaný cvák, pomyslel si se zábleskem sebeironie. V tom zhodnocení však převažovala trpkost a ukřivděnost, nenalézal žádnou zvláštní vinu na situaci, v níž uvízl, byl to vliv okolí a okolností, které ho do ní doboxovaly.

Když se vrátil domů, otevřený dopis ležel na stole tak, jak ho tam zanechal před odchodem. Kostečka svlékl béžovou semišovou bundu a přehodil ji přes opěradlo židle. Dopis ho přitahoval, ale nechtěl se k němu vracet, zapamatoval si ho ostatně téměř doslova. Chodil kolem stolu a opákeval si věty, které ho nejvíce zasáhly.

...Rozhodla jsem se v kritickém okamžiku, kdy, jak tuším, mám ještě šanci začít nový život. Těžko bych později

shledávala odvahu k tomuto kroku, i kdyby se naskytla příležitost. Je mi dvaařicet a ještě mám všechny možnosti, v pětatřiceti bych je už neměla...

Takové banality. Práve. O tři roky později by pořád ještě mohla mít to své dítě. Jejich společenské postavení by se zvýhodnilo, Jarmila se mohla stát vedoucí oddělení i přes ten svůj nevalný kádrový profil, nějaká protokolka by se našla, někdo rezumný, kdo by uznal, že dcera přece nemůže za svého otce. Pravda, sám žádné děti nechtěl, připadalo mu nesmyslné přivádět potomstvo do vyřinutého světa, o němž den co den předčítal ponuré a strašné zprávy a který se samospádem říčil po nakloněné ploše času ke katastrofě. Přesto by byl na to dítě přistoupil, kdyby nebylo vyhnutí, souhlasil by s tou početilostí, mohli by se nějak dohodnout, celý život dělal kompromisy, jeden navíc vzal čas, Jarmila to věděla, musela to vědět, ale místo pokusu o dohodu zvolil nemožné řešení, zazdí fungující a oboustranně vyhovující vztah, klidně ho přečne po téměř desetiletém trvání a požádá o asyl v Rakousku, v komické Vídni, kam mohou tanky dorazit za půl dne.

...Ty jsi ovšem nepozoroval, do jaké míry se naše partnerství změnilo, a to zvláště v průběhu posledních let. Jak se z našeho vztahu postupně vytrácela láska a pozie, aby jejich místo zaujala rutinní každodennost pokleslého manželského soužití, ačkoliv jsme ani takovéto manželství nedokázali uzavřít vinou Tvého egoismu. Čím dál tím méně jsi se zajímal o můj svět, přehlížel jsi ho jako kdyby žádný kromě Tvého neexistoval, a tak nevidím jinou cestu než postarat se o sebe sama, dokud mi ještě zbývá odvaha, naděje a čas...

Takže egoista, takhle mě hodnotí, myslel si uraženě. Ale možná, že tím jen zdůvodňuje to své unáhlené rozhodnutí. Ano, trochu se změnila po tom potratu před dvěma lety, jako by se uzavřela do sobe. Ale vždyť s tím řešením souhlasila, uznala všechny reálné důvody a přistoupila na ně, a jisté odcizení jsme brzy překonali, alespoň to tak navenek vypadalo. Pokud začala uvažovat o emigraci už v ^{té} době a nozmínila se o tom, dokazovalo by to jasně, kdo z nás je vlastně egoista. A ten první dopis z Vídne, kde mi oznámila své rozhodnutí, byl toho potvrzením, ne, ten byl důkazem čirého sobectví. Copak si neuvědomovala, do jaké situace mě přivedla? Čemu mě vystavila a jaké to mělo důsledky?

Především ho zaskočilo, že neumí nic než předčítat do mikrofonu věty z papírů, které mu byly doručovány na stůl. Tato činnost mu dosud zajišťovala nejen slušný příjem a životní úroveň, ale i společenskou prestiž, náležela ovšem do oblasti prvořadě politicky exponovaných. Byl samozřejmě členem strany a cítil se natolik neprůstřední, že si dovořil žít s Jarmilou, její emigrace však najednou zviklala jistotu jeho postavení. Horečně uvažoval, jak tušenému ohrožení čelit a jaký zvolit postup, aby předešel neblahým postihům. Automaticky mu napadlo, že by měl její dopis předat příslušnému oddělení a trapnou záležitost vysvětlit. Pak tuto myšlenku zavrhl, sebekritika by mu v tomto případě nejen nepomohla, ale poskytla naopak důkazy proti němu. Vsadil na odklad a byl ochoten lhát jak z partosu, pokud by nějaké komplikace nastaly, znovážit jejich vztah na pouhou sexuální záležitost, po případě jej zapřít.

Dvě noci stěhoval své věci z Jarmilina bytu na Malou Stranu a sledoval ve svém zametání stáp jakýsi groteskní podtón, jak tak popojíždí autem sem a tam za stálého ohlížení, zda není sledován, ačkoliv byl přesvědčen, že není, protože o Jarmile mohl zatím vědět nanejvýš jen její otec. Házel rance se šatstvem a prádlem do zadní malé ložnice a děkoval osudu jednak že tota včas zemřela, jednak že zde zůstal policejně přihlášen, ačkoliv šil, až na ojedinělé výjimky, v Jarmilině dvougarseniéře. Ostatně i přesun z komfortního bytu do tohoto brlohu o dvou místnostkách, nasáklých zatuchlinou, považoval za křivdu. Po dvou nocích stěhování strávil třetí s kolegyní, s níž se párkrát vyspal na nějakém školení. Bylo o ní sice známo, že si získala skalpy poloviny mužů z podniku od ředitele až po topiče, ale po kádrové stránce si uchovala neposkvrněnou pověst. Když takto zabezpečil své alibi, napadlo mu, aby se informoval u profesora Martínka, zda neví něco nového o Jarmile. Zavělal mu z veřejného automatu, nechtěl se jmenem, ale starý pán ho samozřejmě poznal po hlase.

"Soudím, že se vám dcera se svým rozhodnutím nesvěřila. Ale ani se jí nedivím," řekl profesor Martínek sarkasticky.

"Nemohu pochopit, co jí k tomu přimělo," řekl Kpstečka, který už litoval, že ten telefonát vůbec uskutečnil.

"Já ano. A kdybyste trochu přemýšlel, přišel byste na to také. Ostatně ona vám o tom jistě napíše podrobněji. Už jste

si odstěhoval věci z jejího bytu?"

"Podívejte se, pane profesore, Jarmila mě svým krokem vystavila určitému riziku. Musím se teď zajímat o svou budoucnost."

"To vám doporučuji," řekl profesor. "A pokud byste jí psal, pamatujte také na to, že vaše korespondence bude pravidelně kontrolována."

Takový idiotský nápad, volat tomu dědkovi, od něho se nedalo očekávat nic jiného než jízlivosti, pomyslel si Martin Kostečka, když zavěsil. Ale náhle mu vytanula profesorova poznámka o korespondenci a zůstal jako opařený. Hedají se mu v tomto směru upřít zkušenosti. Byl zavřen za skupace za odboj, potom po unoru v padesátých letech, celý život se potýká s policií. A jestli má pravdu, pak kontrole podléhají nejen odesílané, ale také přijímané dopisy. V takovém případě už také mohou být informována příslušná místa a veškerá snaha po zahlazování stop byla jen naivním kličkováním.

Kostečkoví nastaly krušné dny. Každou hodinu v zaměstnání prožíval v napětí, kdy bude předvolán do nějaké kanceláře podat vysvětlení, každé oslovení vážil s podezřením jako možný druh výslechu. Ani doma nenalézal klid. Pokusil se upravit byt tak, aby vyhlížel, jako kdyby nebyl obýván teprve nedávno, nakoupil nějaký nábytek, kterým nahradil staré tetiny almáry, ale celkový výsledek ho stále neuspokojoval. Mizerně spal, probouzel se uprostřed noci a do rána nedokázal usnout, v úzkosti očekáváje rázné zazvonění nebo zabušení na okno, ústící do Šporkovy ulice. Za půl roku seznal, že je na dně, a rozhodl se vyhledat lékařskou pomoc.

Když příštího dopoledne seděl v ordinaci psychiatra, právě důvody, které vedly k jeho zhroucení, pochopitelně zamlčel. Popisoval pouze následky a psychiatr, robustní šedovlasý muž na protější straně stolu, mu vážně naslouchal.

"To znamená, že v zaměstnání nemáte žádné potíže?" otázal se pak, když Kostečka skončil. "Jak byste charakterizoval své vztahy na pracovišti?"

"Když jsem neměl nějaké ne rovnalosti s moje vztahy jak ke kolegům, tak i k nadřízeným byly až do nedávna výborné," odpověděl Kostečka. "Teď ovšem vypadají trochu jinak."

"Mohl byste to upřesnit?"

"Kam dojem, že se mi zhoršil hlas," vyprávěl Kostěčka. "Kvůli pocitu unavy a neschopnosti soustředění čtu špatně, dopouštím se chyb, breptám. Za to hlasatele nikde nepochvám."

"Ano, to chápu," přikývl doktor Pelech.

"V posledním období jsem se přímo bál sednout k vysílání. Jako by se ten mikrofon stal mým nepřítelem, který čeká na mou chybu, provokuje mě k ní. Abych ten strach překonal, byl jsem v pokušení něco zařvat, zakřik, musel jsem si vzít devolenou, protože jsem se obával, že to udělám."

Doktor Pelech šel zkusavým pohledem po pacientovi namířeným proti sobě. Zaznamenal pobledlý obličej a temnými kruhy pod páněkd blízko sebe posazenými očima.

"Vnucovaly se vám nějaké konkrétní výrazy?" zeptal se.

"Elbost. Pitomost. A také hrubších kalibrů."

"A neměl jste pocit, jako kdyby vám je někdo napevnil? Někdo zvnějšku, mimo vás?"

"Ne, byla to moje vlastní potřeba."

"Nestávalo se to v závislosti na určitých textech, které jste četl? Například při zprávách, nad jejich obsahem?"

"Ne, druh textu nerozhodoval."

"Ten obsah zpráv byl vždy v souladu s vaším přesvědčením?"

"Podívejte se, pane doktore, jako profesionál musím dbát především na technickou stránku výkonu," odpověděl Martin Kostěčka. "Nehledě k tomu, že jsem členem strany a v podstatě souhlasím s její linií."

"Víte, soudruhu Kostěčko, pro nás je důležité především zjistit příčiny změny stavu u lidí, kteří se na nás obrátí. Proto se tážu tak zevrubně," řekl doktor Pelech a černými očima pozoroval, jak muž na druhé straně stolu bubnuje prsty o opěradlo židle.

"V mém případě nejde o rozpor mezi projevem navenek a soukromým postojem, to kategoricky vylučuji," pronesl Kostěčka důrazně. Zmoduloval hlasový projev tak, aby věta vyzněla věrohodně.

"Mohli byste tedy uvést nějaké důvody, které mohly vést ke změně vašeho stavu?" zeptal se doktor Pelech a jeho tmavé oči hleděly bezvýrazně.

"Uvažoval jsem o možných příčinách, ale na žádný důvod

jsm. nepřišel," odpověděl Kostečka a přistihl své prsty v nervozním kmitání. Sepnul ruce pevně k sobě, aby tomu zamézil.

"Může to být třeba malíčkost, nějaká podrobnost, které nepřikládáte žádný význam," naléhal psychiatr.

"Ne, vůbec nic."

"Dobře, předepíši vám léky pro spaní a pro povzbuzení po ránu," řekl po chvíli doktor Pelech. Začal psát receptisy a vysvětlil dávkování. "Zůstanete v neschopnosti a na další návštěvu byste přišel za čtrnáct dní. Budete si to pamatovat?" dodal.

"Jistě."

"Mezitím se pokuste přemýšlet o těch možných důvodech," podal přes stůl receptisy s průkazem neschopnosti a povstal, aby pacienta doprovodil.

"Děkuji, pane doktore," zvedl se Kostečka k odchodu.

Na půli cesty ke dveřím mu doktor Pelech podal ruku.

"Víte, pane Kostečko, ~~xxxxxxx~~ kdyby se ukázalo, že jde o hlubší poruchu, uvážili bychom později o případné hospitalizaci," pronesl jakoby mimochodem.

"Cože, zavítat do blázince?" vyjel Kostečka. "Kikdy."

"To nesmíte tak brát," chlácholil ho psychiatr. "Říkám, že vše důkladně zvážíme, nerozčilujte se zbytečně. Tak za čtrnáct dní na shledanou."

"Na shledanou," vydechl Kostečka a vyšel dveřmi, které mu doktor Pelech otevřel.

V lékárně vyzvedl předepsané léky, zaplnily třetinu igelitového sáčku, pak stanul na ulici a najednou si uvědomil, že vlastně nemá kam jít. V tomto rozpoložení pomohl za přáteli v rozhlasu, o čem by také s nimi hovořil, nadto shledával, že to nejsou přátelé, ale pouze známi, neboť když v duchu probíral jejich seznam, neobjevil jediného nebo jedinou, kterým by se mohl otevřeně svěřit. Potvrzení o neschopnosti poslal proto z pošty v obálce bez průvodního dopisu. A při té příležitosti zavolal také Ivaně, že je trochu nemocen, že jí pár dní nebude moci vidět a že se ozve později. A potom, protože opravdu nevěděl, kam se vrátit, zamířil do Šporkovy ulice, ačkoliv si neuměl představit, co bude vlastně doma dělat.

Odemkl dveře z chodby, vstoupil a zaklapl západku. Ihned v malé předsiňce nasál pach zatuchliny, kterou se mu ani po

půl rocc nepodařilo vyvětrat. Vešel do obývací místnosti, svlékl semišovou sportovní bundu, pohodil ji na pohovku a na stůl vysypal léky z igelitového sáčku. Cotrexin, amitriptylin, Nitrozepam forte. Otevřel dokofán dveře od ložnice a okno, které z ní vedlo na dvorek, vrátil se zpátky, aby v obývacím pokojku otevřel okno do Šporckovy ulice a umožnil průvanu větrat. Mezi oknicemi pravého bojevala první jarní moucha o svobodu, pokoušela se proniknout, narážela o sklo, a svíjela se po něm došd. Kostečka otevřel jon levé okno, v tom druhém ponechal mouchu uvězněnou, a jak přecházel bytem sem a tam, zastavoval se a pozoroval její smrtelný zápas. Kenáviděl ten byt, ty keré místnosti s valencou klenbou, celou zimu musel tahat uhlí ze sklepa, aby jo vytopil, a do koupelny se starou zašlou vanou, aby se mohl vykoupat. Kenáviděl tetu Pražákovou, která zde žila s přesvědčením, že nic víc nepotřebuje, a elektrický vařič v kuchyňce považovala málem za přepych. Kenáviděl Jarmilu, jejíž zásluhou se tady ocitl, a kenáviděl sebe sama za to, do jakého postavení byl vmanipulován.

Křízemi okna z ložnice hleděl na dvorek, tmavý a ~~zřetelný~~ ze všech stran obklopený vysekými zdmi. Po pravé straně stála zborcená reina na klepání kobereců, podél ostatních tří stran bujelo jakési křoví a plevel. Pokud se pamatoval, tota tam v době, kdy ještě mohla chodit, pěstovala nějaké květiny. Jemu ovšem zanechala tenhle neutěšený výhled.

Vidíš, más to zpečetěné, myslil si, když přešel k oknu do ulice, za nímž pobžíkávala zápasící moucha, kam tě sem čerti nesli? Vysloužíš si, co zaslubuješ, nepustím tě ven. Prostě nechej, nemám tě rád. Ostatně když se zahubí jedna moucha na jaře, je to účinnější než pozdější stovky jejích potomků, konám vlastně záslužnou práci.

Přistihl se, že mluví nahlas, a zarazil se. Já snad do těch Bohnic opravdu patřím, napadlo mu. Když se ozvalo zahrčení zvonku, na chvíli strnul, než se odhodlal otevřít. Za dveřmi stál vousatý muž přibližně v jeho věku, kterého nikdy předtím neviděl.

"Pan Kostečka?" otázal se přichozí místo pozdravu.

"Ano. Co si přejete?" vypravil ze sebe zadržlým hlasem.

"Jmenuji se Labe, ano, jako feka," usmál se návštěvník obličejem, ale ne očima, "a bydlím tady v sousedství. Más vám vyřídít vzkaz od doktora Pelecha, byl jste u něho dnes dopo-

ledne."

"Prosím, pojďte dál," pustil Kostečka klíku dveří, kterou svíral v dlaní, odstoupil, a když host vstoupil do obýváku, ukázal mu židli. "Posaďte se, prosím."

Labe se posadil a jeho oči padly na stělní desku s naku-
penými léky. Rozeznával je podle balení, aniž je musel brát
do rukou.

"Cetrexin, amitriptylín, pěkné dryáky. Vitamíny nemohou
škodit. Nitrozepam, no, když nemůžete spát," hodnotil sbírku.

Kostečka sledoval, že na jeho vzezření je něco zábitého.
Měl nad čelem vysokou pleš, ale zbývající vlasy mu spadaly
rovně přes uši a dozadu až na límec. Někdy plovouc nezakrý-
val nadměrně široká usta pod knoflíkovitým nosem. Nakonec mu
došlo, že se vlastně trochu podobá vedníkovi z pohádek. Nepů-
sobil však smělným dojemem, naopak, vyzařovala z něho osobi-
tost a jakási důstojnost.

"Vy jste odborník, pane Labe?" ozval se.

"V jistém smyslu ano, s oborem psychiatrie mám co do či-
nění už od dvaceti let, tehdy jsem se rozhodl, že mě živého
na vojnu nedostanou," prohlásil Labe. "Znám všechny ústavy,
všechny význačnější psychiatry, veškerou literaturu. Samo-
zřejmě všechna farmaka, farmakologie mě svého času dokonce
zajímala. Doktor Pelech je slušný pán, mohu vás o tom ujistit,
v poslední době patřím také mezi jeho pacienty. Když vám ne-
pomůže, rozhodně neuškodí."

"Pochybuji," namítl Kostečka. "Zmínil se o možnosti ústav-
ního léčení."

"Už jste někdy byl v podobném ústavu?"

"Dovoňte?" ohradil se Kostečka. "Já jsem docela normál-
ní člověk."

"A co prosím děláte, pane Kostečko?" zeptal se Labe.

"Byl jsem," zarazil se Kostečka a vzápětí pokračoval.

"Jsem rozhlasový hlasatel."

"Aha, váš hlas mi připadal známý," přikývl Labe a začal
si hladit vous. "Podívejte se, když tak zapnete rádio a pře-
jíždíte po škákách, slyšíte takových hlasů jako je váš tisíc.
Ve stovkách jazyků každý ~~hlas~~ hlásá cosi jiného, něco zdůvod-
ňuje, propaguje, lže. V podstatě jde o babylonské změtení, o šum
světa, kterému když vůbec někdo naslouchá, tak mu prochází
druhým uchem ven. Ve skutečnosti je vaše činnost pouze šíře-
ním zbytečného šumu, kromě těch, jejichž zboží propagujete,
všem ostatním lhostejné. A to že by měla být normální?"

"O podobných záležitostech s vámi nehodlám diskutovat, pane Labe," odmítl pevně Kostečka. "Rozhodně ale nejsem žádný blázeň a nedám se zavřít do cvokhauzu za mříže."

"Jakožto začátečník máte samozřejmě zkreslené názory. Já například chodívám do ústavů na odpočinek, něco jako na dovolenou," řekl Labe a povstal. "Ale abych nezapomněl, doktora Pelecha ^{znepokojila} vaše reakce právě v této otázce. Vzkazuje vám, že všechno záleží na vašem vlastním rozhodnutí, svou poznámkou nic konkrétního nezamýšlel. Můžete být naprosto klidný, jakýkoliv další postup se uskuteční jen s vaším souhlasem. Ze své zkušenosti ovšem vím, že pro dosažení důchodu je hospitalizace významným předpokladem."

"Jaký důchod, prosím vás?" vykřikl pobouřeně Kostečka. "Ve čtyřiceti letech důchod? Nic takového, potřebuju se jen dát trochu do pořádku a budu dál pracovat."

Labe jeho vzrušení nevěnoval pozornost. Naslouchal něčemu jinému, zaujal ho jiný zvuk.

"Co to tady bzučí?" zeptal se po chvíli. Přistoupil k oknu, objevil mouchu a pohlédl krátce na Kostečku. Vzápětí rozrazil vnitřní i vnější okenice a máchnutím ruky vyhnal zajatce do sluncem chvějivého vzduchu uličky. "Chudinka," zabručel.

"Četl jsem někde, že se mají zabíjet hlavně na jafe. Mouchy jsou škodlivé," řekl s pocitem zahanbení Kostečka.

"Jenomže tady na Malé Straně ubývají vlaštovky, každý rok je jich méně," odtužil vousatý Labe, vrátil se ke dveřím a s rukou na klíco dodal: "Vyřídil jsem vám vzkaz, hlavně si nedělejte starosti, všechno dobře dopadne. A kdybyste něco potřeboval, obraťte se na mě. Bydlím ve Vlašské ulici, každý mne tam zná."

Po jeho odchodu Kostečka pospíšil a zamkl dveře. Když se však zase začal procházet po bytě, zjistil, že ho ten zámek neosvobozuje od zvláštního nepokoje, který pociťoval. Průběh dnešního dne mu připadal podezřelý, nepochopitelný, jako kdyby obsahoval významy, které nebyl schopen odhalit. Napřed ten doktor Pelech se svými neobvyklými řečmi a chováním a teď ta vednická návštěva. Sledovala opravdu jenom zájem, aby se nepokoušel o sebevraždu? Nebo i kontrolu? V jakém vztahu jsou vlastně doktor Pelech s tímhle chlapem, co za tím vězí? Labe, l'abbé, duchovní, vychovatel.

A co když se jedná o komplot? Zaslouchl sice už něco o zneužívání psychiatrie, ale nevěřil tomu. Ale co když se po celou dobu policie neozývala, protože při jeho sledování vysvítalo, že dříve či později musí skončit v rukou psychiatrů a tento způsob likvidace případu vyzní elegantněji než nějaké skandály?

Roztřásl se mu nohy a musel se posadit na nejbližší židli. Tato kombinace ho ochromila, teprve po chvíli se přiměl usuzovat chladně a sbírat protidůkazy. Do takové složité hry by musela být zapojena řada lidí, doktorka Venturevá, která ho na psychiatrii poslala, tam potom hlavní sestra, která ho přidělila k doktoru Pelechovi, ten sám přirozeně také, to vypadá příliš fantaskně. Vypadá, ale vyloučit se to nedá, hlodala mu v mysli neodbytná nejistota.

Ne, musím se sebrat, musím se především zbavit toho stihomamu, jinak bych se nakonec skutečně zbláznil, pomyslel si potom. Nic se nedělo, nic se neděje ani teď, naopak, jsem ve stavu neschopnosti a tím i v lepší situaci, než dokud jsem docházel do zaměstnání. Využiji toho, odpočinu si, později se uvidí, co dál.

Martin Kostečka otevřel lahvičku s lékem, vysypal na dlaň dvě tablety, spolkl je a zapil vodou.

Staniční sestra seděla za stolem v ambulanci oddělení P a vyhledávala propustky mimopražským pacientům. Do Štědrého dne chyběly dva dny, pacienti z Prahy ^{měli být} ~~byli~~ uvolněni až v tom příštím, ale Martin Kostečka se dohodl s Klárou, že spolu stráví večer, než ona odjede domů, a tak si u docenta Nového, vedoucího oddělení, vyžádal propustku s přespolními.

Čekal ve frontě ve spojovací chodbičce mezi halou a před-síní, a když přišel na řadu, vstoupil do ambulance. Staniční sestra na něho pohlédla a ze stůžku papírů vytáhla reverzní listinu s blanketem propustky. Po Štědrém dne a dvou vánočních svátcích následovala ještě sobota a neděle, kdy byli lehčí pacienti pouštěni domů.

"Tentokrát to bude dlouhé volno, pane Kostečko. Skoro dovolená," poznamenala při vyplňování formulářů.

"Už bych se radši ani nevracel," řekl Kostečka.

"Erzy se dočkáte. Nebo jsme tady na vás tak zlí?"

"To ne, nemohu si stěžovat," uznal Kostečka.

myslel to doopravdy. Trávil na klinice už třetí měsíc, od začátku patřil k lehčím případům bez suicidálních tendencí, již po prvním týdnu mohl na víkend domů a po třech nedělích byl přefazen mezi denní stacionáře, to znamenalo, že docházel na kliniku ráno v osm hodin, zůstával tam přes oběd a odpoledne potom už měl volno až do příštího rána. Ačkoliv oddělení P mělo statut oddělení otevřeného a vládli tam mírný režim, přece jen s tak dlouhým pobytem nepočítal.

"Tady mi to podepište," přistrčila mu staniční sestra revers. "Tuhle je propustka a zde vaše léky. Dávkování je uvedeno na lístku uvnitř."

Kostečka se podepsal, převzal propustku a léky vsunul do kapsy. "Děkuji a přeji vám šťastné a veselé svátky."

Podala mu ruku a povzdechla: "Strávím je ve službě. No, přeju vám lepší a užijte si jich ve zdraví."

Staniční sestra byla drobná, s jemným obličejem a s černými vlasy, počlivě staženými do uzlu. Měla rychlé energické pohyby a šířila kolem sebe dobrou náladu. Od prvního okamžiku, kdy ho přijímala na oddělení, mu byla sympatická. Usmál se na ni a vyšel na chodbu. Zamířil přes halu na pokoj, aby se rozloučil. Na židli u lůžka vlevo v rohu pod oknem seděl major s knihou v ruce. Jenom něco nesrozumitelného zamumlal, když mu Kostečka podával ruku. Zato pan Jiras se zvedl z prostřední postele blíže dveřím.

"Tak vy taky na svátky odjíždíte z Prahy?" zahovořil bodře, ale pichlavá očka za brýlemi hleděla ostražitě.

"K příbuzným na Moravu," řekl Kostečka.

"A kam?"

"Do Brna," plácl Kostečka nazdařbůh. "Vy půjdete zítra?"

"Ještě nevím. Podle okolností," odušil Jiras. "Tak se tam na té Moravě mějte."

"Vy taky," řekl Kostečka, ze skříně vytáhl kožíšek a oblékl se. Ještě se rozhlédl, zbývající čtyři lůžka byla prázdná. To v pravém rohu pod oknem zůstávalo už delší dobu neobsazené, pacienti z vedlejších dvou, odněkud od Berouna, vypadli už dříve. "Tak na shledanou," dodal a vyšel ze dveří.

V hale pozdravil paní Tučkovou, která u rehového stolku luštila svou věčnou křížovku, a paní Tesařovou s Anežkou, které si něco špitaly u druhého. Dana právě vycházela z koupelny s ručníkem omotaným kolem hlavy. Pana Sedláčka, posledního oby-

vatele pokoje, našel v předsínce před kuchyní. Pil kávu a kouřil, už zase skoro nevnímal, nafetován bromadou prášků. S tím se dalo jakž tak mluvit jen po ránu. Naproti němu u stolku seděla Klára, také se šálkem kávy. Na svém místě se choulila Vladka tak těsně k radiátoru ústředního topení, že to vypadalo, jako kdyby byla vpletená do jeho žebér a trubek. Na tu se lanku sklížely se stěn plakáty slavných hvězd pop-music s vyčeněnými zuby, jako galerie bývalých chovanců léčebny.

Pan Sediáček v odpověď na pozdrav cosi zamumlal, Vladka neodpověděla vůbec. Otčím ji doma nechtěl, a tak byla mezi těmi, které stráví vánoce na uzavřeném oddělení, protože Péčko se na víkendy a volné dny vyřazovalo z provozu.

Předsínku odděloval od hlavní chodby jen igelitový záves. Kostěčka za ním u skříně na obuv vyklouzl z trepek a obul si semišové střevíce. Po vyšlapaných dřevěných schodech sestoupil do přízemí a vjezdem kolem vrátnice vyšel na ulici. Pomalu se loučal podél vysoké zdi k zastávce tramvaje na hlavní ulici. Klára ho dostihla na půli cesty. Měla na sobě šedivou bundu do pasu a černé přiléhavé kalhoty. Na hlavě nikdy nic nenosila, černé vlasy rozdělené ledabylem pšinkou jí splývaly na ramena.

"Už jsem myslela, že se vás nedočkám," řekla, když se k němu připojila.

"Zdržel mě J₁ras, vrtalo mu hlavou, že odcházím o den dříve. A co vy, šlo te hladce?"

"Samozřejmě, jak jinak?" pohodila hlavou, "Kam půjdeme?"

"Něco bych snědl, ty obědy ve špitále jsou hrozné. A potom na pivo, co tomu říkáte?"

Na oddělení nebylo možné utajit, že mezi nimi existuje bližší vztah, zachovávali však decorum a formu vykáni. Tykali si jen při milování. Kláře to připadalo neobvyklé, ale přesvědčil ji o výhodnosti takového mimikry v dané situaci.

V lidové jídelně na rohu Myslíkovy ulice si dali ďábel-ský guláš s rohlíkem a potom zamířili do pivnice "U Fleků". V poleprázdné tmavě táflované místnosti bylo chladno. Klára ani neodložila svou bundičku. Měla chvíle, kdy z ní vyzařovalo cosi dětsky bezmocného a on k ní pociťoval lítost, zvláště zpočátku, než se sblížili. V poslední době se takové okamžiky vyskytovaly už jen zřídka, teď však nastal jeden z nich.

Její příběh byl banální. Promovala na chemii, zamilovala

se do nějakého výtvarníka, který byl mladší než ona, a rozhodli se žít na venkově. Přijala umístěnku někde za Českou Lípou, koupila poblíž chalupu, kam se nastěhovali a kterou on zveleboval. Asi po roce, když se vrátila ze služby v laboratoři, našla obydlí prázdné, milý zmizel i se všemi svými věcmi. Nějaký čas vzdorovala s pomocí sedativ a nakonec se zhroutila. Teď se na té své chalupě chystala strávit vánoce.

"Uvážila jste, jestli to bude dobré?" ptával se Kostečka.

"Jistě," odpověděla a pak se opravila: "Myslím, že ano. Budu tam s přáteli, mají chalupu v sousedství. Domluvili jsme si túry na běžkách, sněhu je tam letos dost. Bude to v pořádku."

"Ined bych taky vyrazil někam na lyže," napil se hustého černého piva. "Už jsem nebyl na horách pár let."

"Tak pojďte s sebou," navrhla. "Místa je tam dost."

"Snad příště, musím přece za těmi vymyšlenými příbuznými do Brna," usmál se. "Necháme to podle původní dohody."

"Dobře," souhlasila, "až se rozejdeme, půjdu domů trochu uklidit a připravím nějaké chlebičky. Vařit se mi nechce."

"Půjdem na večeri, zvu vás," řekl.

"Těším se. A pak si budeme pod stromčkem tykat," zablýskala šedýma očima.

"To víš, že ano," pohládl jí štíhlou, průsvitnou ruku. "Ty si ráda tykáš, vid'?"

"S tebou," přikývla.

Příštího dne dopoledne se vracel z její vinohradské garrisonéry. Když vystoupil z tramvaje na Malostranském náměstí, viděl, že před okraje prodeje vánočních stromků na širokém chodníku u Jezuitského domu už nepostává fronta jako v předcházejících dnech. Vstoupil dovnitř a z ubohého zbytku přebraných košťat vybral malou jedličku s řídkými větvemi. Zaplatil za ni sice jako za stromek první třídy, jeho předstávám však vyhovovala, a tak si ji odnášel spokojeně průhledem Černínského paláce na Tržiště a potom Vlašskou ulicí domů. V uličce k Jánskému vráku potkal vousatého pana Labe, s nímž se nesetkal od oné podivné návštěvy na jaře. Pan Labe zřejmě nospěchal, protože se zastavil proti němu na úzkém chodníku.

"Zdravím vás, pane Kostečko, přeju vám příjemné vánoce,"

řekl tlumeným hlasem, jako kdyby sděloval nějaké tajemství.

"Všechno nejlopsi, pane Labe," popřál Martin Kostečka. "Už dlouho jsme se neviděli."

"Ano," přisvědčil Labe. "Několikrát jsem u vás sice zvonil, ale nebyl jste doma. Nebo jste nestevřel."

Kostečka se zpočátku domníval, že s ním vymění jen několik konvenčních vět, ale cosi v tónu sousedova hlasu vzbudilo jeho pozornost.

"Opravdu? Většinou ale bývám doma. Přál jste si něco?" zeptal se.

"Nic určitého," řekl Labe a stál v cestě jako závora.

"Jen tak se podívat, jak se vám daří."

Mrzlo, krystalky zledovatělého sněhu navršeného u chodníků se zatřpytily v paprscích slunce, které pojednou prorazilo clonou mračen na obloze. Kostečka váhal, jak se má zachovat.

"Jestli nespěcháte, mohu vás pozvat teď," rozhodl se náhle. "Dáme si skleničku."

"Děkuji, jedna snad snesu," přijal Labe, otočil se a vykročil ~~z~~ ^z ~~průběhu~~ ^{průběhu}.

Až ke vchodu domu mlčeli, bylo to ostatně pár kroků. Na chodbě otevřel Kostečka poštovní schránku, mezi několika vánočními pohledy zahlédl i dopis od Jarmily. Pověsil si, že ho Labe pozoruje a nejspíš uhodl, že nestrávil noc tady ve Šperkové ulici. Labe ho čímsi zneklidňoval, znejišťoval a Kostečka si nedovedl vysvětlit proč.

Uvedl hosta dovnitř, nabídl mu židli a nalil dvě becherovky. Když si připili a postavili odličky na stůl, oba řekli současně, jakoby po společné narážce na divadle:

"Tak co je nového?"

Ta komická shoda uválknila napětí, i Labe se usmál. Na jeho zcela vylišalé lebce naskočila síť vrásek a široká ústa se roztáhla.

"Od poslední jste to tady zvelebil," řekl, když se rozhlédl kolem. "Udělal jste z toho docela příjemné prostředí."

Kostečka během času vymaloval, stěny a klenutý strop bíle svítily. Kuchyňský kout oddělil lačkovou přepážkou, podlahu pokryl novým kobercem. Kamna, v nichž žhnuly brikety, přívětivě hřála.

"Měl jsem spoustu času, než jsem nastoupil na kliniku," řekl Kostečka. "Teď už je to horší a řada maličkostí by potřebovala dotáhnout."

"Až vás dají do důchodu, budete mít času ještě víc. Na všechno dojde," poznamenal Labe.

"Jak to myslíte s tím důchodem?" zpozorněl Kostečka.

"Co jiného?" odtušil Labe. "Uvažujte logicky, zavírat vás nemohou, k tomu nejsou dostatečné důvody, a pustit znovu k mikrofenu taky ne, kdoví co byste mohl provést. Takhle to bude přijatelné na všechny strany."

Martin Kostečka opět pocítil záchvěv podezřívavosti. Jeho host toho věděl nějak příliš mnoho a vůbec nebylo jisté, kde to vše vydedukoval jenom z vlastní hlavy.

"Jak jste došel k takovým závěrům, pane Labe?" zeptal se šbezpečně.

"Ze zkušenosti, jen ze zkušenosti, nezapomente, že jsem za ta léta už leccos zažil a viděl," hladil si Labe svůj dlouhý plnovous. "Podívejte se, žijeme v systému, který vyžaduje upotřebitelné lidi. Máte například mechančku, která sedí ve fabrice u pásu a vyvrtává do něčoho dírky. Na stejné židli vrtá léta stejné dírky, když skončí šichtu, letí domů, nakoupí, obstará děti a muže, uvaří, pak se skácí do postele, ráno dělá snidání, svede ~~zkrátka~~ bitvu o místo v autobusu do fabriky ke své vrtačce. Dokud funguje, platí za vzorného pracovníka, dostane i vyznamenání, sem tam pár stovek odměny. Ale jsou některé, co to nevydrží, najednou spadne s té židle - a co s ní? Srdce v pořádku, plíce taky, po ~~zkrátka~~ stránce fyzické všechno bez vady, a tak ji šoupnou na psýchu. Tam do ní narveou prášky a za půl roku, za rok může být upotřebitelná v nějakém jiném pracovním zařízení, možná. Pro dírky už ne, tam padá se židle, když se k tomu zkusí vrátit. Nebo si vezměte učitelky, to je také vděčný ober. A není divu. Kromě vlastní rodiny krotit retu desperádů a vtloukat jim do hlavy nezmysly, kterým nevěří ani oni, ani ona sama, to chce cynismus. Často to však končí obsesí, že buď zabijí oni ji, nebo ona někoho z nich a jde si odpočinout do ústavu."

"Mluvíte o ženách, ty jsou vnímavější, citlivější," namítl Kostečka.

"Dobře, tak já vám posloužím mužskými," hladil si bradu Labe. "Nejčastěji se vyskytuje druh, kterému říkám náměstek. Jedinec této čeledi už v mládí chytře prohledá a vrhl se na budování vlastní kariéry. Při studiu poskakoval v organizacích, občas někoho udal, vedl si tak i po absolutoriu, tito

snaživci totiž zpravidla vlastní nějaký vysokoškolský titul, nejčastěji to jsou něčeho inženýři. Náš hrdina se oženil, vysavleval byt v paneláku, auto a chalupu a v zaměstnání postupoval, pomaleji, než by si vzhledem k zásluhám představoval. Konečně někdy po čtyřicítce dosáhne postavení náměstka a najednou se ukáže, že to je vrchol, který už nepřekročí. Ředitelom ho neudělají, pro to nemá tu pravou kvalifikaci, kariéra končí. Náměstkuje, případné úspěchy se přičtou nadřízeným, za neúspěchy přijmí zodpovědnost jemu, ve služobním obleku dělá černocha. Doma mu mezitím žena ztloustla, stala se z ní maloměstská slepice, která ho navíc podvádí s kolegou, dcera přijde v patnácti gravidní, syn se chytí diskotéky nebo začne chodit do kostela a všichni jím víceméně opovrhují, po letitém usilovném štrébrování sklízí šunt. K padesátce stojí před záhadou, že ač má zdánlivě všechno, ve skutečnosti má méně, než když začínal. Ještě to zkusí s nějakou mladou milenkou, ale z toho plynou jen výdaje, maléry a koneckonců potvrzení původního zjištění, a tak se nakonec uchýlí k alkoholu nebo k psychiatrům."

"Líčíte to sice působivě, ale týká se to výjimečných případů," namítl Kostečka, když Labe skončil.

Labe dopil sklenku, a když mu hostitel dolil, řekl:

"Uvedl jsem schéma, které má ovšem řadu variant. Ujišťuji vás, že jsem takových potkal stovky. Dokonce i vás bych částečně řadil do této kategorie."

"Kne?" vyhrkl Kostečka. "Jak jste na to přišel?"

"Váš případ má shodné základní rysy," vysvětloval nevzrušeně Labe. "Zastával jste exponované místo a musel jste se podle toho chovat, něčím zaplatit, to je prostě nezbytné."

"Nikdy jsem neměl pocit, že nějak platím, to se mě netýká. Dělal jsem svou práci rád a byl jsem s ní spokojen," odmítl Kostečka pokračování hovoru tím směrem a otázal se: "A co vlastně děláte vy, pane Labe?"

"Začal jsem se zabývat filozofií. Trochu pozdě, jak si asi myslíte, že?"

"Nic takového jsem..." chtěl napřed popřít Kostečka, ale pak změnil úmysl. "Dobrá, proč tedy tak pozdě?"

"Víte, kdysi jsem psal verše, ale nespokojovala mě to," objasnil Labe. "Asi před deseti lety jsem se rozhodl pro filozofii a teď se cítím připraven je začít."

"To deseti letech?"

"Ano, nyní se totiž ten obor má studovat opravdu odpovědně, vyžaduje patřičnou přípravu. Postupoval jsem podle známého výroku profesora Patočky a musel jsem se naučit řečtinu a latinu, dále samozřejmě živé jazyky jako němčinu, francouzštinu, angličtinu, italštinu, osvojit si nezbytné předpeklidy."

"A ty všechny jazyky dnes ovládáte?" zeptal se překvapeně Kostečka.

"To se neodvažují tvrdit," odpověděl skromně Labe. "Ale jsem schopen v nich číst."

"Přesvědčím, že vás nejvíce zajímá křesťanská filozofie," řekl Kostečka s dávkou jízlivosti.

"Z čeho tak usuzujete?"

"Jen tak hádám, pane l'abbé," pokračoval stejným tónem Kostečka. Labe ho najednou začal nudit.

Host to vycítil, povstal a vykročil ke dveřím. "To mi něco připomíná, vydal jsem se vlastně na prohlídku jesliček v pražských kostelích," řekl. "Rechcete jít se mnou?"

"Ne, mám ještě nějakou práci," odmítl Kostečka.

Labe se navlékl do odumělého zimníku, na hlavu narazil chlupatou čepici z králíčí kůže a vzal za kliku. Vzápětí ho cosi napadlo, popošel o několik kroků a vyhlédl oknem ložnice na zpustlý, nepřívětivý dvorek.

"S tím by se dalo také ledacos podniknout, vyplít, vysadit trávu, květiny. No, snad až na jaře, až budete mít jasno," řekl a vrátil se ke dveřím. "Promiňte, že jsem vás tak dlouho zdržoval, ještě jednou vše nejlepší a na shledanou."

S těmi slovy vyšel kvapně ven, jeho vodnická hlava ještě přeplula za okny. Jo to blázen, pomyslí si Kostečka, na rozdíl ode mne je skutečně vyšinutý. Potom sáhl po korespondenci, která ležela na stole. Několik vánočních pohledů, mezi nimi též od kolegyně, kterou neviděl už řadu měsíců. Otevřel dopis od Jarmily, přála mu brzké uzdravení. Dále oznamovala, že se zasnoubila, vdávat se má po Novém roce, v létě čeká dítě.

Pohodil dopis, přešel k psacímu stolu, nasadil brýle a rozevřel namátkou jednu z knih, které ležely na desce. Začal nahlas číst, pečlivě a s plným soustředěním. Z dlouhé chvíle celou dobu takto trénoval, zpočátku se dopouštěl chyb, šumloval a zašrhával, postupně se však jeho výkon zlepšoval. Teď s uspokojením sledával, že čte výborně. Přesně, výrazně a s

citem pro text. Teprve po chvíli si uvědomil, že recituje z Romea a Julie.

Při první vizitě nástupního dne na kliniku po Novém roce přeřadil docent Nový Kláru do skupiny denních stacionářů. Oznamovala mu to, když pili kávu v kuřácké předsínce, a zdálo se, že Kostečka má z té zprávy větší radost než ona sama.

"To musíme večer oslavit. Kde se sejdem?"

"Třeba u mne," pokrčila úzkými ramínky.

"V sedm? Přinesu nějaké chlebičky a víno."

"Třeba."

Její zdrženlivé chování ho zarazilo. Pohled měla bezvýrazný, bledý obličej ještě průsvitnější než obvykle.

"Kecíte se dobře?" zpozorněl.

"Proč?"

"Stalo se něco?"

"Máte dopito?" řekla. "Umyju hrnečky."

Rozhovor vedli polohlasně, paní Tučková, připomínající vzezřením sádrového trpaslíka, na židli u stolu luštila svou křížovku, takřka vplotená do žebér radiátoru seděla Vladka a dlouhými tahy nasávala nikotin z cigarety. Klára vzala šálky a odešla do kuchyně, Kostečka uhasil nedopalek. Ve dveřích z haly se objevila paní Tosařová oblečená v tepláčkách a se sešitem prezence v ruce.

"Nástup na tělocvik," ohlásila. "Přijďte si zacvičit s námi, pane Kostečko?"

"Ano, skočím se převléknout a hned jsem tady," řekl a zamířil na pokoj.

zvláštní

Během dne na Klářino chování pozapomněl. Těšil se na večer, na příjemné posezení a na to, že si zase po týdnu budou tykat. Také že teď, když je stacionářka, budou spolu moci trávit noci kdykoliv, nejen v sobotním a nedělním volnu na revers. Začátkem večera nepostřehl žádnou změnu, vše se mu zdálo probíhat jako jindy. Seděli v její vinohradské garsoniéře, popíjeli víno a on jí líčil průběh návštěvy pana Labe. Teprve když skončil, povšiml si, že zatímco vypil tři sklenky, ona ze své sotva usrkla. A také, že dosud skoro nepromluvila.

"A jak jste vy strávila svátky?" otázal se.

Pohlédla na něho zasmušilýma šedivýma očima a pokrčila rameny.

"Nevím, co bych vám o tom měla povídat," řekla.

"Všechno. Přece všechno, den po dni."

"Snad radši ne."

"Proč? Stalo se něco? Změnilo se něco? Povídejte, ať to je cokoliiv," naléhal.

"Dobře, řeknu vám to, stejně bych vám to někdy musela říct," svolila po chvílce váhání. "Spala jsem tam s někým, rozbila jsem jedno manželství a nejspíš jsem v jiném stavu."

Díval se na ni a musel si v duchu opakovat její doznání, aby mu mohl uvěřit.

"Kdo to byl?" zeptal se pak vyhasle.

"Nějaký Němec z Bavorska. Byl tam na návštěvě u sousedů."

Minutu mlčel a potom vykřikl hlasem, v němž se mísil vztek s výčitkou :

"Jak jste to mohla udělat?"

Ta otázka mu vířila hlavou celou cestu domů a nepřestávala ho pronásledovat, když přecházel sem a tam po svém bytě.

Vždyť Kláru původně vůbec nechtěl, nelíbila se mu. Když si přisedla v jídelně k jeho stolu, strpěl to ze slušnosti, ačkoliv by raději sedával sám. Ona mu nadbíhala, začala zvat na kávu, na vycházky, do biografu, bez obalu mu nabízela, že u ní může zůstat přes noc. Jeho odmítavý stav k ní se měnil velice zvolna, jak ji poznával důkladněji, začal oceňovat její přednosti, inteligenci, sečtělou a jemný humor, dlehu však k ní počítával seucit a jakousi povinnost nezmlamat ji, když se na něho tak upnula. Teprve nedávno jeho vzrůstající sympatie přerostla v lásku.

Vývoj jejich vztahu prospíval oběma, pozoroval to na svém zlepšujícím se zdravotním stavu, cítil se klidnější, vyrovnanější, průběžně četl stále lépe a lépe, až ke konci úplně bezvadně. A teď, když se do ně zamiloval, ona provede takovou nízkost. Povídej, povídej, tak ráda slyším tvůj hlas, říkala mu při milování. A najednou se spustí s prvním chlapem, který se namane za pár dní odloučení, s Daverákem nějakým. A zase to musí být zrovna Němec. Jarmila bude mít toho svého lakana s Germánem a Klára taky, to už je víc než trapné.

Zufivě kepl do židle a pak mu napadlo, jak by mu asi šlo čtení. Nasadil si brýle, popadl ze stelní desky knihu, nřzdařbůh ji otevřel, soustředil se a spustil. Výsledek byl žalestný, nedokázal odrecitovat jediný verš bez přefeknutí, zakoktá-

ní, tápal v intonaci, kadenci, rytmu. Krstil knihou o zem a klesl na židli.

Já ji zabiju. Jinak se s tím nevyrovnám, já ji musím zabít, vnutila se mu myšlenka jediného přijatelného řešení.

Posudková komise zasedala v holé chladné místnosti. Jediným zařízením v ní byly dva stoly sestavené do tvaru T a židle. Na prostředním místě za příčně situovaným stolem seděla předsedkyně komise v bílém plášti. Byla to příjemně vyhlížející čtyřicátnice s pečlivě upraveným účesem. Po každé straně měla jednu ženu v civilním oblečení. Obě přísedící byly tělnaté starší paní s brýlemi. Levo vlevo vyčkávala za psacím strojem zapisovatelka, s unuděným výrazem ve tváři. Po pravé straně stolu se rozvaloval referent pro zvláštní úkoly vedle pracovnice odborů, Kostečku přítomnost zástupců zaměstnavatele překvapila. Naproti nim listoval doktor Pelech v objemném fasciklu projednávaného případu. Kostečku uсадili na židli nejbližší dveřím, takže mu světlo z oken za zády předsednictva padalo do tváře. Cítil se nesvůj jako delikvent při výslechu u soudního přelíčení. Když doktor Pelech přednesl svou zprávu, lékařka v bílém plášti poděkovala, obrátila se na Kostečku a oslovila ho:

"Pane Kostečko, můžete nám říci, jak se cítíte?"

Martin Kostečka sledal, že nadešla chvíle, na kterou se tak dlouho připravoval. Naklonil se trochu dopředu, opřel se lokty o stůl a přepojil prsty na ruku.

"Paní doktor, cítím se velmi dobře, naprosto zdravý a schopný zastávat své povolání," odpověděl.

Předsedkyně jeho prohlášení nekomentovala, slova se ujal paní mateřského typu po její pravici.

"Podívejte se, pane Kostečko, vaše onemocnění má dlouhodobé trvání, během něho jste byl také hospitalizován a od vašeho propuštění v polovině ledna letošního roku jste opět v léčení u doktora Pelecha. Ten se ve své zprávě vyjádřil, že ve vašem stavu sice nastalo určité zlepšení, ale doporučuje pokračování léčby."

Kostečka poslouchal její projev a v zneklidnění podvědomě začal třít palec o palec. Než stačil odpovědět, povšiml si, že předsedkyně proti němu pozoruje tu nervózní hrůzu ^{jejího} prstů, uvědomil si to a zahanbeně stáhl ruce pod stůl.

"Prosto trvám na svém tvrzení," sebral po chvíli oddech k dalšímu boji. "Během poslední doby jsem měl dost času a využil jsem ho ke cvičení. Jsem přesvědčen, že se mi vrátila dřívější kondice."

"To může být subjektivní dojem," poznamenala druhá přítelkyně.

"Natolik jsem odborník, abych věděl co a jak," řekl Kostečka. "Jsem schopen nastoupit do zaměstnání a vykonávat svou pro- pro-," zakoktal a zarazil se, zrazen vlastním hlasem, když náhle nebyl s to dokončit ten výraz. Podařilo se mu to až po odmlce. "Profesi," dodal s vědomím, že všechno prohrál.

"Dařilo se vám vždycky čist bezchybně?" otázala se předsedající lékařka.

"Většinou."

"To znamená, že někdy také ne."

Vytanulo mu na mysl, jak plánoval zabití Kláry. Rozhodl se pro otravu barbituráty, zkoušel, v kterém druhu vína jsou co nejméně nápadné. Když to provede v její garsoniéře a zahladí za sebou stopy, její smrtí vyzní jako sebevražda. Všechno měl promyšleno a připraveno. Potřebné množství tub s prášky, aromatický druh vína, vytypovaná místa, kterých se u ní může dotýkat, jelenicovou káží na otření otisků. Nakonec od toho upustil, strach z prozrazení převládl. V době plánování činu a příprav raději nebral čtení do rukou. Ale o tom pochopitelně nevyprávěl. Když mlčel, obrátila se předsedkyně vlevo:

"A co tomu říkají zástupci zaměstnavatele?"

Kádrovák se napřimil a široce se rozhovořil o politicky a společensky významném postavení hlasatelů. O odpovědnosti. O vysokých nárocích na tu činnost. Hodnotil kladně Kostečku před jeho onemocněním. Jeho pracovitost, oblibu u kolektivu. Politickou angažovanost a zásluhy. Pronesl obligátní sektorevou řeč, v níž se prefabrikované věty posunují sem a tam jako nábytek po místnostech v paneláku.

"Vzhledem ke skutečnostem, které vyplynuly z jednání, bychom ale navrhovali, aby se soudruh Kostečka zatím dočasně nezapejoval do pracovního procesu. Doporučovali bychom přiznání invalidního důchodu a další pokračování léčby."

Když skončil, vzehopil se Kostečka k poslednímu pokusu: "Je mi čtyřicet," vyrazil ze sebe, "přece mě nechcete odložit do starého železa."

"Nikdo tě do starého železa neodkládá, soudruhu," napomenul ho kádrovák. "A nebylo řečeno, že se po uzdravení nemůžeš vrátit na své místo. Nebo na nějaké jiné, vždyť přece každá práce pro naši společnost je stejně cenná."

Mouření vykonal svou povinnost, napadlo Kostečku, když se vracel domů přes Karlův most. Byl jasný březnový den a od řeky protáhoval chladný vánok. Neříká se starý železo, ale staré železo. Starý most, to ano. A ty sochy. Jak se která jmenuje, co představují. Nikdy jsem neměl čas, teď se o to začnu zajímat, času budu mít dost.

Potom stál v koupelně před zrcadlem a hleděl na svůj obličej. Na pěšinkou rozdělené vlasy, nevýrazné čelo, blízko sebe posazené oči nad rovným nosem, ustupující bradu. Ani mladý, ani starý, jednoduše tuctová tvář. To máš z toho, že jsi pořád něco lhal. Že jsi měl pořád z něčeho strach.

Zhasl v koupelně a začal přecházet po bytě, jak si už tak navykł. Od oken do Šporckovy ulice otevřenými dveřmi do ložnice a zpátky. Jeho pohled zavadil o hřbety knih na policích v knihovně, ale rychle se odvrátil. Zastavil se potom u okna v ložnici a vyhlédl na zanedbaný, plevelem zarostlý dvorek.

Pustím se do toho, rozhodl se, něco se s tím pokusím udělat. Zjistím, kterým květinám by se tady přece jen mohlo dařit. Ale napřed musím vymýt všechn ten neřád a blů.

928
Září 1983

C o s e s t a l o v b l á z i n c i

Josefu Škvoreckému k šedesátým narozeninám

- Příjem, hlásila sestřička, pane primáři, máme nový příjem, a její hlas byl tak radostný, že pan primář zvedl oči od lejšter a posunul si brýle na špičku nosu, aby viděl do dálky. Sotva zaostřil, uviděl, že sestřička Jarmilka má rty rozchlípené a dolní ret se jí leskne, tváře a uši hoří a oči jsou potažené blyštivou mázdrrou toužení. Dlouho si myslel, že sestřičky na pacienty sexuálně nereagují, že se jich bojí. Ale zmýlil se. Jedna sestřička, matka tří malých dětí, se tak strašně a osudově zamilovala do sexuálního devianta kolikrát trestaného, že se tomu divil. Nevěděl o tom dlouho, dokud spiknutí nebylo odhaleno. Pacient nespával v noci na ložnici, ale na sesterně, a jeho sou-
druhům nosila sestřička alkohol, aby nic neřekli. A sestřičky zas kupodivu držely s hříšnicí, lidé přejí zakázané lásce snad proto, že sami o ní také sní, i když milovat si netroufnou.

A tak se všichni měli dobře, jenom psychologové a psychiatři stále zoufaleji konstatovali, že morálka upadá, devianti odmítají spolupracovat v sebesprávnosti, jsou naopak vzdorní a vzpurní a psychoterapie nepokračuje podle plánu a nedostavují se výsledky, které se měly dostavit.

Je to těžké, když není známo nic jiného než psychoterapie nebo kastrace, buďto stará osobnost přijde ke zničení a nastolí se nová, anebo šmík a šmytec. Něco se dělat musí, protože společnost má právo na ochranu, ale tačy všechno stagnovalo, ba zhoršovalo se, a psychoterapeuti už neměli žádnou radost z práce ani ze života, a začínali už něco tušit, jako podváděné manželky občas vycítí, že jejich střežení manželé vedou přese všechno ještě jiný život. Začali tedy pracovat v patientské samosprávě a jednomu z donašečů slíbili, že ho pustí domů, když všechno vyzradí. Kroutil se dlouho, bál se, že dostane deku nebo ho rovnou zabijí a svobody se nedočká, ale po několika dnech ho psychologové přece zlomili. Jeho zásluhou dostali i dopis, který spal /freudi-

stický překlep! / pacient své milované. Stálo v něm: Má nejdražší, miluji Tě tak, jako jsem nikdy nikoho nemiloval a nikdy Tě nezradím. I kdyby mne mučili, i kdyby mne vrátili do křimi, nic neřeknu. Ty také mlč a doufej, že se ještě někdy shledáme. Já v to pevně věřím. Nikdy do své smrti nezapomenu na noci strávené s Tebou. Tvůj Dany.

Čímž prozradil, co stejně už bylo venku.

Pan primář si vzal sestřičku na koberec a ona se hájila slavným ženským výrokem: Je suis seulement une femme, jímž se ospravedlňovala u soudu po válce i milenka říšského protektora ve Francii, Adina Mandlová, Lída Baarová aj.

Moje maminka říká, že když se má ženská zamilovat, zamiluje se třeba do pařezu. Ověncí si ho svými pentlemi a navleče ho do svých barevných sukní a moc se pak diví, když se pentle ošuntí a sukně opadají. Jsou muži, kteří jsou milováni jako králové a vůbec si to nezaslouží, a jsou jiní, kteří se pořád snaží, podávají pozoruhodné výkony ve vědě a v umění, anebo, co je horší, doma prdelkují, jak říká můj tatínek. Prdelkové jsou ti, kteří nakupují, vaří a vytírají, aby se jejich ženy mohly přes den realizovat a večer jim za to daly. Když se výsledky dlouho nedostavují, drží si milenky a doma dál odsluhují své viny, čímž jsou nenápadní, dokonce vzbuzují dojem, že je to z lásky, a odměně se jim někdy nepodaří vyhnout. Tatínek maminku asi miloval, protože byl ochoten prdelkovat z lásky jednou za rok na Štědrý den, a maminka byla vždycky znovu dojatá.

Sestřičku, která se zapletla s deviantem, vyhodili z ústavu a svůdce přeložili jinam. Také uďavače odvezli, aby ho soudruzi nemohli zabít. V psychiatrické léčebně zavládl opět pořádek a našly by se i výsledky. Ale vraťme se k Jarmilce. Uši jí červěnají, rty se lesknou. Dolní ret Jarmilka vždycky nasliní a vypoulí, aby bylo znát, že se umí líbat. Za chvíli přišla i sestřička sociální a oči jí za brýlemi svítily a hlas měla rozčilený tak, že pan primář poznal, že nový pacient je snad Belmondo.

- Pane primáři, povídá paní sociální, tak krásného člověka jste ještě neviděl. Takový krasavec přijde na oddělení jednou za půl století a tohle je on.

Vešel mladý muž s tváří archanděla Michaela, ale ne bezpohlavní, nýbrž mužnou a zároveň slitovnou a hodnou slitování. Byl širokoplecí, v pasě a v bocích úzký, a zadek měl posazený na dlouhých nohách tak vysoko, že si vykračoval jako mladý Arab z dobrého chovu. I oči měl koňsky hluboké. Pan primář si musel přiznat, že neviděl tak krásného muže ani na obrazech ve světových

galeriích. Ani se nedivil, že o něj stáli všichni, muži i ženy, a aby vyhověl všem, byl podobojí. V poslední době, jak pan primář zjistil, však mladý muž pěstoval výhradně homosexuální styky, a jak zakrátko pochopil, byl milencem vlivných a mocných osobností. Z nezdařeného manželství, z nepovedeného života, který nikem neústil, dostal deprese. Nabízel, že může obstarat nejlepší léky ze západu a že by se panem primářem rozdělil, kdyby chtěl. Pan primář propadal se také často do depresí z nezdařeného manželství, ze života, který se opakoval v kruhu a nikam nevedl, z neustálého začínání. Už mu zase odchází sekundář a nový bude opět rovnou ze školy. Odchází zrovna ve chvíli, kdy si pan primář myslel, že už bude mít konečně zastání.

Od příchodu nového ~~zp~~ pacienta nastal na oddělení nový život. Jakoby všechno svou krásou a laskavostí proteplil a oživil. Sestřičky zpívaly táhlé moravské písně o lásce, když převlíkaly ráno dementní pacienty a jejich postele. Zpívaly i při krmení a při roznášení léků. Jejich chůze byla teď vláčnější a lehčí, nedupaly tolik, a i ty starší houpaly začkem. Pan primář vyzoroval, že mladší se začaly do služby malovat a parfém často provanul vůni lyzolu.

- Je homosexuální, našeptával pan primář sestřičkám, aby je odradil, ale nebylo to nic platné. Jakoby jejich zájem ještě vzrostl, a tu pana primáře napadlo, že přitažlivost muže narůstá s jeho špatnou pověstí, a bylo to pro něho velikým zklamáním.

Pan primář žárlil, ale bránil se tomu, poněvadž věděl, že člověk stárne špatnými myšlenkami. Koneckonců sestřičky nic špatného nedělají, a není divu, že se radši dívají na krasavce než na chronické psychotiky s těly ztopornělými po práscích a obličejí vygumovanými. Když si pan primář případ racionalizoval, ~~skazil~~ shledal, že je to jeho problém a ne problém světa kolem něho. A pak už natahoval nosem příjemné napětí, které se chvělo všude, a které už dávno necítil nebo nevnímal utlumený tuhým manželstvím.

Všechno by bývalo až moc dobré, kdyby byla Wassermannova zkouška nebyla pozitivní. Syfilis ve stadiu, kdy se Spirochaeta pallida přenáší i polibkem, dokonce použitím stejné sklenice anebo cigarety. Pan primář seděl s pozitivními výsledky sám ve své pracovně a přemýšlel. Měl by okamžitě zjistit, s kým vším se krasavec v poslední době stýkal, ale to bylo právě ono. Copak mu mladík nenaznačil, že jeho styky byly na vysoké úrovni? Co teď? Pan primář nevěděl. Po několikahodinovém váhání se rozhodl, že se musí nebez-

pečného mládence co nejdřív zbavit. V kraji je léčebna infekčních nemocí, tam ho pošle. Ať si tam jeho styky zjistí, ať se tím zabývají, jsou k tomu povolanejší. Copak on je nějaký "detektiv? A navíc: nechce nic vědět. Není zvědavý, má svých starostí dost. Hlavně ať je teplouš co nejdřív pryč, ať je pryč, šeptal si pan primář jako by čaroval.

Příští den vezla paní sociální dvě babičky do domova důchodců, a protože nebyla jiná sanitka, dal jí krasavce sebou. Pošeptal jí, co s ním je, a neuvaroval se několika špatných myšlenek, když viděl, jak to působí.

Paní sociální bylo mladého muže v sanitce líto. Dovolila mu, aby hned v prvním městě koupil bonboniéru a rozdával bonbóny, naštěstí zabalené, v bábickém. Když se některé babičce chtělo na záchod, zaťukal mládenec na šoféra a sám pomáhal stařeně ze sanitky. A celou cestu jim povídal vtipy a ony se směly až kuckaly, a zpíval s nimi a v bábickém hořely žváře a uši. Nemohly se nasytit pohledu na krásu a mládí, snad tušily, že až do konce života budou už v domově důchodců vidět jen samé dědky.

V domově důchodců jim vyšla vstříc mladá vrchní sestra v minishatech, dokonalé nohy prodloužené o vysoké dřevěné kramflíčky, jež se zavrtávaly a do písku na cestičce. Na rtech lesk, na tvářích růže, v oku blesk a v uchu vějíř. Přiblížila se dlouhým krokem na vysokých nohách k sanitce, z níž vystoupil archanděl, a paní sociální se potěšila pohledem na její úžas, na pohyb hlavy, jak vystrčila bradu ven, labutí krk protáhla, rty rozchlípila a oči přimhouřila, paní sociální na svém těle cítila, jak sestřičce zešpičatěly bradavky a jak se prohnula v bedrech. A už je zvala do kanceláře na kafičko, měly babičky sebou jako buček ke svíčkové, jistě neočekávaly tak vlídné přijetí, protože vrchní sestra přinesla kafičko všem. Paní sociální sledovala, jak padlý anděl nese hrníček ke rtům, na nichž se hemží spirochaety, ale nemohla tomu zabránit. Všichni přítomní byli tak šťastni.

- Já vám musím něco říct, řekla paní sociální. O těch příjmech.

- Povídejte, řekla sestřička a naklonila se ke krasavci tak, že hořkoro políbila na ústa.

-Tady to nejde, řekla paní sociální. Pojdte se mnou ven.

- Má drahá, řekla sestřička hlasem, pod jehož umělou modulací se už chvěly milostné výkřiky, přece jste mi už všechno řekla.

- Tohle ne, namítla paní sociální. A je to moc důležité.

-Tak je to v papírech, zamodulovala vrchní. Když je to důležité, tak je to v papírech a já si to tam přečtu. A paní sociální viděla, že by měla spíš vypadnout ona a vzít sebou babičky a tak místo toho zavelela vstát, a cherub vst~~al~~ a vypad~~al~~ jako princ z pohádky, proč jen malým holčičkám vyprávíme o krásných a statečných princích, když je potom celý život hledají a najdou je ~~teprve~~ teprve na cestě do domova důchodců. Ty dvě babičky si budou možná až do smrti jedné z nich vyprávět o jeho kráse a vybraných způsobech. Ale paní sociální poslala ho zostra napřed do sanitky, zatímco babičky mu mávaly bílými kapesníky a plakaly. Sestřičku vrchní chytla paní sociální vzadu za zástěru a držela vši silou, aby nemohla vlézt do sanitky, a jak ji držela, sdělila jí na cestičce potichu hrozné tajemství. Vrchní hleděla však pořád nechápavě, oči upřené k sanitce, odkud na ni hleděla milostná tvář, tělo měla nakloněné dopředu, jak se chystalo vyrazit, byla by přepadla, ale paní sociální ji držela pevně. Řekla jí ještě, i když to vypadalo, že neslyší pro hukot krve, že má zničit hrníček, z něhož mladý muž pil, i lžičku i podšálek.

Paní sociální pak sestřičku poplácala po zádech, ale neoživila ji. Stála tam jako vr^ostlá do země, je~~ř~~ dech jí dmul hrud a pohyboval jemně chřípím a voněl po fialkách anebo po fialkových bonbónech, které prodávali na pouti v dávném dětství.

172

Havelockův vztah viz Kerrův zjev
/Ottův slovník naučný, Dodatky II/2 /

Můj soused kutil popravuje po večerech červotoče pilkou. Jeho žena se za svobodna jmenovala Potěmkinová,

Sféra tragična je u velkých historických událostí často užší, než se myslí - neuvěřitelně zúžená... V Tolstého Sevastopolských povídkách je čtenář trochu překvapen, když se dovídá, že v květnu 1855, v nejtěžším období obléhání, zněly každý večer z městského hudebního pavilonu valčíkové melodie vyhrávané vojenskými kapelami.

/Julien Gracq, Marginálie/

Loňské století...*

/Zdeněk Urbánek/

Práce nikdy nebude zábavou a rozptýlením, i v komunismu zůstane, řečeno Marxovými slovy, po čertech vážnou věcí. Pracovat není snadné, s tím se nedá nic dělat.

/Konstantin Černěnko, gen.taj. ÚV KSS,
na setkání s voliči 2.3.1984/

Mít kopýtko, vyhodím
si z něho
frustraci prázdnou
jako štamprlička.

Nasytit se je problém, jehož vyřešení vyžaduje celý den.

/Jules Verne, Věčný Adam/

Stavy strádání, které jsou výsledkem zevního útlaku, představují pro živou bytost odbočky pevně uzavřené v závorkách: je ochotna vzpomínat si jen na to, čeho je v určitém smyslu pokračováním.

/Julien Gracq, Marginálie/

Žil, jedl, pil - a nezůstalo po něm nic
než zpráva v novinách: "Cestoval do Rostova."

/Ivan Ivanovič Dmitrijev/

Dům slova má své podomky.

Hlasy se blíží pěšky anebo po vlnách.

Ve sfopách nesoudržnosti nelze kráčet, lze v nich jen karnevalově hopsat.

Zpěv strašlivých varhan v rozkladu.

/Robert Lowell/

Potom se chopili kněze Lazara a vyřízli mu z hrdla celý jazyk. Vyteklo trochu krve a přestala... Už v Moskvě ho řezali; tehdy mu kousek jazyka zůstal, ale teď byl vyříznut všecek beze zbytku. A hovořil dva roky čistě, jako by měl jazyk.

/Život protopopa Avvakuma/

Skála vydávala ozvěnu ústí, pramen.

Květiny u hrobu neznámého bojovníka na Staroměstském náměstí - to byla jedna z protestních akcí, jimiž Pražané vyjadřovali svůj odpor k okupaci.

/Ohlédnutí za tragickou kapitolou
čs. dějin; Svob. slovo, 10.3.84/

Julie Capuletová z Verony dostává i dnes průměrně dvacet dopisů měsíčně. Mladí lidé žádají o radu v milostných nesnázích. Dopisy přijímá hlídač v kostele, kde je Juliina hrobka, a odpovídá na ně.

/z tisku/

Kočky stráví sněním zhruba pětinu svého desetiminutového dřímání. Když jim v tom bylo zabráněno a musely spát beze snů, zemřely během jednoho až tří měsíců.

/z tisku/

Markýz de Sade přináší špatnou zprávu o dohodě živých s tím, co je zabíjí.

/Georges Bataille/

"Zdá se mi už jenom o mrtvých", byla jedna z posledních vět, kterou od ní zaslechli. Zájmy měla jenom takové, které poskytuje paměť a potom zapomnění... Vzpomínám si na její klidné jasné oči a na její úsměv. Kdoví jaký zmatek vášní, dnes pozbylých a kdysi žhoucích, sídlil v té staré ženě, jež bývala tak půvabná. Až do roku 1929, kdy se ponořila do polospánku, vyprávěla historické události, vždycky však týmiž slovy a v téměř sledu, jako by šlo o otčenáš, a mám podezření, že již neodpovídaly žádným představám. Spánek pro některé lidi není ničím jiným než zatměním bdělého stavu; pro jiné složitějším stavem, který současně zahrnuje včerejšek, dnešek i zítřek; pro jiné nepřetržitou řadou snů. Tvrdit, že paní Jaureguiová strávila deset let v poklidném chaosu, je snad mylné; každý okamžik z těchto deseti let mohl být považován za čirou přítomnost, nemající nic předtím ani potom.

/J.L.Borges, Stará paní/

Nevlastnil jsem legitimaci strany ještě tak dlouho, když jsem byl s celou sektou pozván na velký aktiv, kde nám bylo oznámeno, že generální tajemník strany byl odhalen jako zrádce a že bychom měli důrazně žádat, aby byl po zásluze pověšen. Brutalita vnějšího světa přece jen vtrhla do naivního idealismu onoho studentského komunistického společenství. Tehdy... mi nový přítel vyprávěl o tom, jak se jako člen mládežnické delegace setkal s Jiřím Dimitrovem. Vypravoval mi o jeho modrých očích a o pocitu, že Dimitrov chce, tuše svou smrt, mladým lidem něco strašně důležitého říci. Ale neřekl. Téhož večera můj přítel prohlásil, že v marxismu musí být chyba. A tím to bylo vysloveno.

/Milan Šimečka, Obnovení pořádku;
1977/

"Víte," řekla a přehodila nohu přes nohu, "můj manžel totiž vlastní továrnu na výrobu těch žertovných předmětů: bouchacích cigaret, chechtavých a pšoukacích polštářků, upířích zubů, židlí, které se pod vámi prolomí, protože mají nohy z kaučuku, a tak."
"Dobry bože," zamumlal zděšeně Nero Wolfe.

/Rex Stout/

K obrazotvornosti připojíme, co můžeme, a ne, co chceme.

/André Malraux, Cesta královská/

Vlk se nažral, pak zamečel a trknul.

Bláto si to namířilo do louže.

Oči davu: skelný papír.

Čí kost se to vzpříčila v rybím hrdle?

Buď - a nebe.

Velikonoce, vlahé počasí. Zbohatlíci let sedmdesátých, t.j. lidé beze špetky víry jakékoli, rožní si na víkendových sídlech jehnata, která v Masných nevychladla. Když už jsem u ohně: začátkem prosince v nádvoří zpustlého a nyní kuchaného starého paláce, kde dělám hlídače, napracovávali stavební dělníci v sobotu pracovní volno stanovené na katolické vánoce. Dva Vietnamci, poněkud vyrudlý černochoch, tři učnové; ostatní si odskočili do vedlejšího hostince. Velí tomu pravoslavný východňár /narozený ovšem jako řecký katolík/. Napracování zdařilé, internacionální a ekumenické; kopáči sesedli se uvnitř kuchaného nádvoří kolem vatry ze stavebních prken, jeden z rákosníků spočívá v poloze Nahé Máji, Jiskry vystřelovaly, sníh se snášel. Mohutné vločky, obvyklé při teplotách plus minus nula.

Jakmile se člověk pokusí představit si ráj na zemi, vždy je z toho ihned velmi slušné peklo.

/Paul Claudel/

prý hoří národní divadlo
čínané jsou na smíchově
kebeš ve slávii
situace je vážná
šťěstí že nemáme vládu
kdybychom ji měli musela by odstoupit
a nastaly by zmatky

/Ivan Wernisch, Cvičné město/

Chladil jsem si nohy v míse vlažné vody;
do jedné mrazila mě, druhou opařila.

/Robert Lowell, Zjizvené nebe/

bylo ještě ve vzduchu mnoho podobných krásných zakončení, leč
nejvyšší dobrotivá a moudrá Prozřetelnost nebeská, bdící nad ubohými
čtenáři této knihy, nedopustila, aby Paseka ještě nějaký čistý
papír našel.

/Josef Váchal, Krvavý román/

Především tři historické romány Jiřího Šotoly /Tovaryšstvo Ježíšovo, Kuře na rožni, Svatý na mostě/ byly značně složitě komponovány, skutečnost v nich byla spletně situována, syžetové linie se umně střetaly, prolínaly a vrstvily a intimní osudy postav spíše utajovaly než prozrazovaly své nadosobní, historické, ideové poslání. Myšlenkový přínos románů bylo proto nutné dobývat z celé struktury díla, ze všech jeho složek, počínaje jazykem přes styl, děj a jeho zápletky až po kompoziční výstavbu. Bylo na čtenáři, aby se v této autorově umělecké variaci dějin orientoval na své riziko. Neporozumění se ovšem vyskytlo nemálo, různé, ba protichůdné interpretace každého z těchto tří románů byly příznačné /zvláště pokud jde o Svatého na mostě/, ale bezprostředním rozmanitým výkladům literárních děl se sotvakdy vyhneme.

Nový román Malovaný děti /Kladá fronta/ je oproti těm předchozím nejen rozsahem nejútlejší /má pouze 135 stran/, ale je i tvarově nejjednodušší a jeho smysl rozpozná každý jen trochu zkušený čtenář, protože tentokrát ho autor vede dost nezáludně až k závěrečné morální lekci a příliš ho nezavádí ani psychologicky nepřehlednými epizodami ani neprůhlednými vztahy mezi postavami. A přesto právě až tento čtvrtý Šotolův román má doslov - napsal ho Miloš Pohorský. Tato móda doslovů, která zaplavila v poslední době české prózy, se nemohla zrodit v hlavě jednoho redaktora nebo náhodou, musel ji zřejmě prosadit nějaký mocipán, ježž má hlubokou nedůvěru k čtenářově soudnosti a chce ho ochránit před případným omylným výkladem textu. Důslednost by ovšem vyžadovala, aby doslovem byly opatřeny i knihy veršů, protože u těch je přece potřeba napovědět čtenářům správné pochopení básní mnohem větší než u sebemoderněji pojeté prózy. Ale nemíním ironizovat právě nad Šotolovou knihou, v té je ironie až až.

Základní otázkou, k níž se upínaly všechny dosavadní Šotolovy romány, bylo postavení člověka v dějinách, jeho možnost a způsob, "jak dělat dějiny". A protože tento autor měl k tradičním historickým výkladům zřetelně polemický vztah, problematizoval ideové sváry doby a své figury důsledně zbavoval jakékoli svatozáře, nebylo divu, že hlavní výtky proti jeho tvorbě se soustředily ke konstatování, že jeho pojetí dějin je fatální, že člověk je u něho hříčkou rozmarů a náhod, neschopen být strůjcem nejen historie, ale ani vlastního osudu. On sám tyto výtky odmítal a na kritiku tohoto

druhu odpovídal takto: "Lé sajíná potulný marionetář přinejmenším zrovna tak jako Napoleon. A mizerný knězík v žentouru středověké církve nad všechny hermelínové papeže. A dilema vojáka, kam se skrýt, když zeza kopce střílí minomet, mi připadá přinejmenším stejně vzrušující jako dilema feldmaršála Hindenburga, zda táhnout na Pinsk či na Grodno. Cni jsou tvůrci dějin... Ale oni o tom nemluví a papírové úvahy o tom nesnášejí a tváří se jakoby nic."

V tomto názoru je pro romanopisce skryto vážné nebezpečí. Šotola jako by ignoroval fakt, že ^{mezi} ~~literaturou~~ literaturou a životem je nesmírná vzdálenost, že člověk hodný úcty v životě může být pro literaturu bezcenný, neboť postrádá určité vnitřní dimenze v jejím světě nezbytné, že prostě neunese žádné závažnější lidské poselství, poselství o hluboké rozpornosti života. Vzpomínám si, jak jsem před mnoha lety, ještě v době tuhých regulí socialistického realismu, četl v sovětské Litgazetě záznam ze zasedání zasloužilých matek. V závěru jednání se předsedající obrátil k přítomnému spisovateli s výzvou, aby zpodobil jednu vyznamenanou matku jako "kladnou hrdinku". Tehdy měl onen spisovatel odvalu veřejně prohlásit, že tato vzorná žena a občanka je pro něj jako hrdinka románu nezajímavá, že si musí hledat postavu se složitějším, rozpornějším osudem. Ano, hrdina literatury musí být bytost osobitá, v jejímž osudu se sbíhají jisté mravní, citové, myšlenkové aj. silokřivky doby. Už od počátků realismu, zejména od Gogola, je známo, že jedním z nejobtížnějších úkolů umění je učinit šed životem zajímavou, protože pouhý záznam nezajímavé všednosti je nuda nepatřící do literatury, i všednost musí být povýšena na básnický zázrak, mít kvalitu objevu. Naturalismus, který chtěl tuto tézi popřít či aspoň zviklat vyhledáváním "průměrných" hrdinů každodennosti, ji ve skutečnosti ve svých vrcholných dílech jen potvrdil. A taky "poezie všedního dne", již byl Šotola svého času čelným představitelem, se o teoretické labilitě svých základů přesvědčila náramně brzy.

Potulný marionetář a mizerný knězík dráždili právě tím, že je autor očividně udržoval v odromantizované a odpatetizované poloze a že chtěl zdůraznit, jak i tuctový osud a nevýrazný charakter mají v sobě dramatičnost, jsou-li promítnuty na pozadí velkých historických událostí /napoleonských válek a předhusitských pútek/. V základech této Šotolovy koncepce, kterou překonával zmíněné nebezpečí "šedivých hrdinů", byla snaha torpédovat tradiční hodnoty, rozvracet vžitě falešné jistoty a klást pochybovašné otázky nad posvě-

cenou důstojností, což bylo jistě ideově i umělecky nevýhodné. Všechny jeho příběhy se přitom odehrávaly v dobách, v nichž rozvrat zpochybňoval smysl usilování o nadosobní cíle a lidí se zmocňoval duch marnosti. Skepticismus Šotolova postoje k dějinám, resp. k jejich tradičnímu výkladu, způsobil, že v takových dobách beze smyslu jeho hrdinové na první pohled rovněž nesmyslně harcovali dějinami či dokonce jako by byli dobou smýkáni a jen se snažili přežít, historické síly jako by měly jakousi ďábelskou moc, které člověk ~~KEKÍ~~^{musi} trapně podlehnout, ať už je Napoleonem či marionetářem, Václavem IV. či bezvýznamným kněžíkem. Vládnoucí ideologie propůjčí později tomuto věčnému absurdnímu zápasu zdání ušlechtilosti. A právě toto zdání Šotola odkrýval a ukazoval za ním přízemní zájmy, sobectví a bezechybnost mocných.

Malovaný děti jsou dějově situovány do první světové války, je to tedy vlastně historie dosud dosti živá. Ale zase je to doba rozvrácených hodnot a pošlapávané lidské důstojnosti, zase je v ní prostý člověk drcen a obětován "na oltář" vyšších zájmů. A hlavní postavou je ovšem opět bezvýznamný pěšák, který se nevyzná v tom mumraji světa a chce žít jen a jen svůj život, rád by šel za vlastními "přízemními" zájmy, touží po lásce a objetí, není mu nic do krvavých sporů další velké doby. A ovšemže ho tato velká doba opět nesmyslně převálcuje. Vnější zachytné body děje se dají vytyčit asi takto: na počátku války dá jednorozhodný dobrovolník Marcel Flanderka facku šikovateli Wagenknechtovi, je uvězněn a šlendriánem vojenské byrokracie žije si docela dobře po celou válku v josefovské pevnosti, hýčká profousem Čeňkem Swobodou, s jehož dcerou uteče k venkovské šmíře, po milenčině zradě se pokorně vrátí do vězení, dočká se pádu Rakousko-Uherska a vyhlášení československé samostatnosti. Ale právě tehdy zcela absurdně dochází konečně spis s rozkazem Flanderku popraviti pro porušení subordínace. Dobrácký Swoboda je poctivý služebník moci, rozkazy plní vzorně a bezmyšlenkovitě - a Flanderku, přestože je už jeho zetěm, dá oběsit. "Komédie. Nejapná komédie. Kreténská, nejapná, zupácká, blbá komédie," /str.121/ komentuje vypravěč.

Toto zjednodušené vytrasování dějové linie by nasvědčovalo tomu, že Šotola dal jen znovu za pravdu tvrzení, že má fatální koncepci dějin a že vidí člověka jako zlomyslného hříčku rozmarů osudu. A přece tomu tak není ani v tomto románě. Malovaný děti sice jazykově a stylově pokračují v expresivním podání předešlých románů, ale v jejich vnitřním uměleckém řádu jsou mnohem zřetelnější signály pro pochopení ideového významu textu. Šotola především svého hrdinu

/ přece jen už zřetelně novodobého/ společensko-třídně sařazuje a pak mu dává jednoznačné mravní zhodnocení.

Rod Marcela Flanderky je vyprávědem důkladně vysledován v několika pokoleních; Marcel je nejmladším synem zdatných obchodníků /ovšemže z hradeckého kraje/, kdysi v pradědech a dědech zdravě rvavých a aktivních, nyní v této větvi už malátných a neschopných. Flanderka žije ve vysněných představách o cizích krásných zemích, nerozumí světu kolem sebe, romantizuje si lásku a je ochoten za povětrnou Růženou Swobodovou jít "jako psík", ale není s to žít vlastním rozumem, prosadit svou vůli, odhodlat se k činu, projevit odvalu. Aby to bylo čtenáři zcela jasné - neboť Šotolova demystifikující ironie je vzdálena objektivní povahokresbě - , dává do protikladu k jeho chování dva ruské zajatce. Jeden je prostý koňák, druhý intelektuál-bolševik, a ti uprchnout ze zajateckého tábora u Josefova za vidinou "země svobody" a skutečně se dostanou až do své vlasti. Jsou vedeni jedinou touhou, již dává autor jakousi refrénovou podobu opakováním motivu "být u toho", totiž při vypuknutí revoluce v Petrohradě. Šotolovi ani příliš nevadí zjevný logický nonsens, že dva prostí vojáci bez informací o světě už rok před Říjnovou revolucí bezpečně věděli /resp. bolševik Karl Pavlovič Karé/, kdy a kde dojde k povstání. Pro něj je, v daném případě důležitá nikoli historická fakticita, ale "idea": protiklad dvou postojů. Ti dva dávají poslední síly v obět své potřebě "být u toho", riskují život a jdou do zdánlivě beznadějného dobrodružství. Na rozdíl od nich Flanderka "vytrval. Nechtěl být u toho. Nechtěl být u ničeho. Nepodlehł svodům. Nezkalil veliké okamžiky ani jediným činem; odmyslíme-li si facku nebožtíku Wagenknechtovi..." /str.125/.

Šotola pracuje s obrazovou kategorií opakovaného refrénu vřdycy, když chce něco zdůraznit, naznačit ideový význam určitých momentů, poskytnout klíč k pochopení. Je to jakýsi drobný leitmotiv, který když se ve vyprávění znovu objeví, upozorňuje čtenáře, k čemu odkazuje, k čemu se vztahuje. Takovým refrénem je taky otázka "Ale co se světem?", leitmotiv ruských zajatců. Tuto otázku rozřeší ovšem zčista jasná bolševik Karé prohlášením: "Přeměnit imperia-listickou válku v občanskou" /str. 63/. Jiná taková otázka zní: "Co je největší nepřítel lidstva?" Postupně na ni odpovídají ruští zajatci, takto: "Největší nepřítel lidstva je střelná zbraň", "Nejhorší nepřítel lidstva je Bůh", "Nejhorší nepřítel člověka je lidstvo". Ale pak v tom zmateném hledání pravdy o světě a člověku převezme plně part vyprávěč a promění se vlastně v lyrický subjekt,

přenášející celé hodnocení do našich malých českých poměrů: "Trafičtší nepřítel je Flanderkovstvo... Nezničitelná mediokrita... Chamtivá. Tupá. Opatrná a drzá. Podle okolností... Že zvadli? Oni pookřejí. Že zmizeli každý jinam? Oni se opět sejdou... Oni si už zas něco zafírují. Podle okolností. Něco výhodného. Nějaký čupr kšeft. Jsme Češi, ne?" /str.64-66/. Na konci příběhu přijde týž refrénový signál: "Marcel Flanderka zůstal za větrem. V přiměřeném klidu, stesku a mlčení. Prodal rachejtli volnosti za živobytí. Okasní cena. Čupr kšeft" /str. 120/.

Ještě nikdy nezazněla v Šotolových prózách averze vůči prostřednosti, průměru a středocestnictví s takovou silou jako tady. Motiv nesmyslnosti války, která bere člověku možnost žít podle vlastních představ a zotročuje ho, je ztlumen, vypravěč využívá v určitých okamžicích válku jen jako kontrapunkt lidských osudů, synchronně řadí vedle sebe "světové" události kdesi na frontách a "malicherné" zájmy svých figur. Nenechává nás však na pochybách, že tragický konec Marcela Flanderky, ta nejapná, kreténská, zupácká, blbá komedie nebyla hrou slepého rozmaru dějin. To pasivní Flanderka, bázlivý, fascinovaný "svým osudem", tj. profousem Swobodou, jde jako tupá ovce sám na porážku a strká hlavu do oprátky, to on sám se podílí na své zkáze. Vlastně si ani nezaslouží nic jiného než takový trapný konec, je to trest za jeho "čupr kšeft", za to, že včas neutekl s ostatními českými arestanty, kteří instinktem plebejství rozpoznali v dobráckém vězniteli Swobodovi nečitelného služebníka moci, jemuž nad život a smrt bližních je pánův rozkaz.

Pohorského doslov určuje smysl Šotolova románu takto: "Na ty obyčejné a slabé, kteří se nestačí v životě vyznat nebo se pokoušejí ukrýt před 'velkým' děním přesahujícím jejich osobní obzor a zkušenost, dopadají údery dějin neodvratně a tvrdě." Ale tak to přece není! Údery dějin nedopadnou tvrdě na protřelé Flanderkovy spoluvězně, kteří rozkurážení při zabijačce chtějí na profouse Swobodu vzít paličku na maso a tak se ho zbavit - nevidí v něm dobráka, ale věznitele. Ani oni se nestarají o svět, ani oni nechtějí u ničeho být, jde jim jen o vlastní kůži, nevyznají se v souvislostech dějin, ba ukrývají se před nimi, pokud jen to jde, a pak prostě vezmou roha. Trestána je zato mediokrita, neschopnost vzepřít se, riskovat, vidět pod masku vnějšího dobráctví a laskavosti moci, neschopnost křlat na tzv. vyšší zájmy, trestána je přikrčenost, fascinace "pánem" jako předurčeným osudem bezmocných. Jen žádný strach před tak často zneužívaným slovem: tady jde bez nejmenších pochyb o soud nad

maloměstěctvím, které se obratně přizpůsobuje okolnostem, je bázlivé, slouží každé moci, stará se jen o své zájmečky a myslí si, že "velké" dění na ně zapomene a nechá je na pokoji. Ne tedy "obyčejný a slabý", ale "přikrčený a tupý" tu zakouší údery dějin, jen on si nepřipravuje vlastní neštěstí a zbavuje se možnosti být tvůrcem svého osudu a skrze něj i tvůrcem dějin.

Teď už je snad jasné, proč tento poslední Šotolův román musel být opatřen doslovem, proč musel být čtenář instruován, jak ho má chápat! Jen aby si proboha nepřečetl romanopiscovu sarkastickou metaforu jako odsudek tuposti, strachující se o své bydlo a přijímající trpně osud v pokoření jako nejlepší možný úděl ve světě, jenž se "rudýsi motá" a neposkytuje naději na smysluplný život, jen aby v příběhu nezaslechl ironický úšklebek a pohrdání těmi, kdo "prodali rachejtli volnosti za živobytí. Okasní cena. Čupr kšeft." A když k tomu přidáme ono "Jsme Češi, ne?", nemůže člověku nepřijít na mysl proklínaný pojem "čecháčkovství", vykupující si "čupr kšeft" bezvýhradnou poslušností moci.

A jak zasáhnou do dějin ti dva uprchlí ruští zajatci, kteří přišli na "bláznivý nápad" vydat se za vidinou země svobody? Prostáček Panov nenajde doma ženu ani děti, podlehly tyfu, a po cestě do Petrohradu je zastřelen - tedy oběť přinesená riskantnímu činu. Karl Pavlovič Karé, potomek francouzských námořníků /!/ tu zemi svobody vykreslil ostatním v nejkrásnějších barvách, "něco vyčetl z brožurek, něco si vysnil a vyrozuměl sám" - "byla to čistá, mladá, zelená země svobody", "kde bude zadarmo chleba a nebudou provi-ze a kšeft a páni majoři a bude volnost a bude rovnost a bude bratrství" /str. 66/. Tedy vskutku spíš blouznění, odvěká romantická vábnička než konkrétní politická představa změny moci, ale ve všem všudy opak onoho flanderkovského přízemního handlování o dobré bydlo za větrem a o přežití za každých okolností. "Čecháček" by se nikdy za riskantním příslibem svobody nevydal, spoléhá se na jistotu živoření v zápečí zdánlivě otcovské péče. A když odsouzenec konečně prohlédne svůj omyl, "už bylo pozdě na vzdor i odvažu a čin" /str. 135/.

Tento smysl Šotolovy hořké metafory však není uložen do rámce tradiční historické prózy, spoléhající na půvab vypravěčské pohody a dějový ruch. Už malý rozsah Malovaných dětí, zřejmý zvláště v porovnání se Švatem na mostě, naznačuje, že tvarově je tento román odlišný. Šotola tentokrát svůj příběh nekoncepoval jako širokoded-

chou epiku, ale jako jakýsi epický zpěv, v němž dějovou posloupnost přerušují co chvíli vzrušené litanické pasáže, kdy vypravěč vystupuje nad příběh jako lyrický subjekt v básni a promluvy postav jsou stylizovány vskutku jako básnický projev. Tyto pomyslné dialogy, "podivné mámení", umožňuje vypravěči uspořádat bez problémů setkání postav, které se ve skutečnosti vůbec neseťkaly:

"Do Smolenska Gennadij Fjodorovič Panov nedošel.

- Tak co, vojáku?
 - Nic, - řekl Marcel Flanderka a přešlápl a pokročil a zase couvl. - Kruté počasí. Sněží.
 - V srdci? - pochybovala Růžena Flanderková.
 - Člověk je sám.
 - A to je řešení?
 - Ne. To je k oběšení.
 - Chtěl jsi žít.
 - Ale člověk se musí smířit.
 - Člověk se musí bránit, vojáku.
 - Paličkou na maso? A proč? Abych povýšil na portýra v bordelu?
 - Jak myslíš. Oběs se, vojáku.
 - Nemám sílu. Je tma. A chumelí.
 - To svítí měsíc. Podívej se.
 - Opadává.
 - Šílí-
 - Zoufalstvím?
 - Láskou.
 - Ba ne. To po tmě pluje lumibal. A vojáci jsou malovaný děti.
 - Čím malovaný? Strakatou tužičkou?
 - Jakoupak tužičkou? Vápnem.
 - Chtěl jsi žít!
 - Ba ne. Spát.
- A jinak bylo všechno v pořádku" /str. 113-114/.

Už v značně kritické analýze jazyka Svatého na mostě upozornila svého času Naše řeč, že Šotolovy "sekané věty" na jedné straně vnášejí do textu expresivní dynamiku a na druhé straně retardují děj. I teď je možno opakovat, že Šotola tohoto prostředku nadužívá a že vůbec jeho oblíbené spojování hodnotově protikladných pojmů, situací, postojů atd. ztrácí na působivosti, stává se manýrou: "Jo. Pánbů. Hovno" /str.111/. Určité obrazy několikrát opakuje bez zřetelného funkčního zdůvodnění: "koráb habsburské monarchie se na vlnách dějin povážlivě kymácel" /str.9/ a hned vzápětí: "lodice Flanderku z té bouře vyplula bez šrámu" /str.11/ a brzy poté: "Firma Látky Flanderka nebyla. Koráb se potopil" /str.52/. Fakt, že Flanderka dal facku šikovateli, zopakuje např. autor v těchto variacích během necelých dvou stránek: dal mu "po hubě", "po čumě", "po tlamě", "po paštice", "nabil mu držku". Šotolova ironie a sarkasmus si libují v blasfémii při každé vhodné i nevhodné příležitosti /"prděli do hlíny" aj./, místo aby si takové případy šetřily pro skutečné šokování čtenáře.

Slovesná a stylistická expresivita je ovšem Šotolovou osobitostí, ale přesto méně bylo by více. Šotola hýří hovorovými výrazy i hantýrkou a tentokrát – jde přece o rakousko-uherské časy – též z němčiny přejatými slangovými slovy /kvelb, magacín, cimra, flek, kvalt atd./ a zvláště z vojenské terminologie /festuňk, curykovat, gázmaska aj./. Je toho ochuťovacího koření trochu moc, Šotola od Továryšstva Ježíšova koření pořád víc a víc, nedbá na uměřenost, máje zřejmě za to, že stálé "výbuchy" hrubozrnností jsou atakující, provokující, ale i vulgarismy začasťe tuto vlastnost ztratí a stanou se bezpříznakými, když se jich nadužívá.

Poslední Šotolův román není tradiční historický příběh osvětlující průběh první světové války či barvitě rozehrávající některé její epizody. Válka je tu jen pozadím pro vyslovení hořké metafory jednoho lidského osudu v ohrožení, promlouvající k současníkům tím, jak ostře sarkasticky mluví proti jedné známé vlastnosti romanopis-cových sourodáků, vlastnosti několikrát osudově poznamenavší naši historii: proti strachu z "bláznivého romantismu" rizika, odvahy, činu a vzdoru, proti strachu, jenž dává přednost přežití v zajiště-ném poklidu, pokoře a přikrčenosti bez svobody a prodává volnost za živobytí. Šotola sotva mohl svůj odpor k středocestnictví, malosti ducha a přizpůsobivosti, artikulovat důrazněji.

Jeho hrdina však je – v duchu jeho poetiky – záměrně nesložitý, ba jednorozměrný, autor sleduje jednu jedinou jeho vlastnost, nechce jím proniknout do žádných zákoutí dějin nebo do tajemství duše. A protože tento nesložitý hrdina nemá ani protihráče úctyhodnějších lidských rozměrů /jediná psychologicky nosnější figura je profous Swoboda/, unese taky jen jedno ideové "sdělení", pro něž právě byl stvořen, rozvinutější myšlenkové poselství by bylo nad jeho síly. Ani příběh se nerozptyluje žádnými vedlejšími motivy, je soustředěn přímočaře k svému jedinému tématu a pohybuje se vpřed v úzkém dějo-vém řečišti. Malovaný děti jsou spíš epickým zpěvem, v němž se Šo-tolovi podařilo občasným využitím funkce lyrického subjektu na místě vypravěče instrumentovat svou historickou skladbu jako básnickou výpověď co nejaktuálnější. Ve srovnání s trojicí předchozích románů jsou však umělecky nenáročnější a čtenářsky méně vděčné.

Milan Jungmann

Dosud se u nás jen velmi málo mluvilo o podrobnostech tragédie, která se v letech 1975 - 1978 odehrála v Kambodži, kde revoluční vláda vedená komunistickými vůdci Pol Potem a Ieng Sa - rym dala vyvraždit nejméně čtvrtinu obyvatelstva vlastní země. Nyní vyšla o kambodžské genocidě reportáž polského novináře Wiesława Górniokeho "Bambusové poselství". Kniha zajímavá tím, o čem vypovídá, i o čem mlčí.

Autor byl pozván spolu s novináři z několika "socialistických" zemí do Kambodže krátce po té, co vietnamská armáda spolu s oddíly protipolstovských kambodžských partyzánů porazila vojska Rudých Khmerů a ustavila novou vládu, kterou řídil Heng-Samrin. Autor spolu s ostatními novináři je tedy hostem vietnamské vlády anebo přesněji vietnamského velení, to rozhoduje, co novinářům ukáže, co nikoliv, umožňují jim pohyb a existenci ve zrušené zemi. Ať už hostitelé předvádějí jen vybrané ukázky zločinů, anebo poskytují nezaujatý obraz o událostech, které se odehrály v nedávné době, to, co autor nachází, předčí vidiny i nejchorobnější fantazie, nejděsivějších snů. Vyvolává to rovněž stále nové otázky: komu a čemu sloužily hrůzné akty zabíjení nevinných, kde začíná a kde končí právo revoluce na násilí, lze najít východisko z bludných a obłudných cest naší civilizace, je kambodžská genocida něčím náhodným, jen zrůdným vybočením v běhu dějin, dají se vůbec řešit stále složitější problémy chudých a hladovějících národů na naší planetě?

Asie podle autorova názoru je světadílem, v němž se odehrávají "všechny skutečně závažné záležitosti lidského druhu". Ve srovnání s problémy tohoto světadílu jsou všechny starosti ostatních částí světa jen malicherné ba titěrné. Proto má kambodžská zkušenost tak mimořádný význam - ostatní svět by k ní neměl zůstat nevšímavý.

Ve chvíli, kdy autor přijíždí do země, je ještě málo známo o zločinech Pol Potovy vlády. Odhady počtu obětí se různí. Milión, možná dva, možná více. Autor sám, než vstoupí na území Kambodže, je k podobným odhadům skeptický. Pak však projíždí mrtvými vesnicemi, zrušenými městečky, vstoupí do vylištěného Phnompenhu a všude nachází tentýž obraz. Prázdné domy, na stolech ještě nádobí, ve skříních šaty, obchody, v nichž zůstalo všechno zboží. Novodobé Pompeje, jen výbuch sopky nahradil výbuch revoluční vášně. Člověk může kráčet v ulicích, kde se na zemi válí zlato, stří-

bro i teď už bezcenné bankovky, vidět masové hroby a ještě častěji nepohřbené lidské kosti i lebky. Autor spatřuje snové obrazy zkázy: zřejmě speciální oddíly ničily všechny knihy, staré rukopisy, umělecké památky, sochy, obrazy, chrámy. A jiné všechna díla moderní techniky: rentgen v ceně 300.000 dolarů je rozbit kladivem, "přístrojová deska roztlučená a posekaná snad majzlíkem, kabely vytahané, přesekané", tisíce koncovek u velkého počítače kdosi s nepochopitelnou důkladností přeřezal břitvou či žiletkou. Ve zničených nemocnicích se válí ampulky, z nichž každá je zvlášť roztráštěna, množství léků i lékařských přístrojů se válí na smetištích.

První údaje se dají těžko uvěřit, ale jejich hrůznost se zdá stále pravděpodobnější. Vyvraždění prý jsou všichni lékaři, všichni učitelé, všichni kněží, všichni vzdělanci. Tři roky stačily Pol Potově vládě k tomu, k čemu se obvykle neodhodlá ani cizí okupační moc. "Opravdu jsme se stali národem bez dějin, kultury historických památek..."

Jak se s touto skutečností ^{vyrovná} autor, který se považuje za komunistu, pro něhož je revoluce možností, jíž se utlačení a zbídačení domáhají práva na důstojnější život? Je Pol Pot ještě revolucionář, anebo už jenom vrah?

V autorově interpretaci je Pál Pot fanatickým revolucionářem, maoistou, který se stal vrahem. Toto zjištění většině lidí, kteří nejsou nakloněni radikálnímu uvažování a revolučním akcím, se zdá natolik triviální, že ani nestojí za to se jím zabývat. Autora však vede k tomu, aby zvažoval pohnutky, které dovedly Pol Potovu skupinu (autorův termín) až k tomu, že se rozhodne vyvražděvat vlastní národ.

Pol Pot je poměrně vzdělaný revolucionář (jeho domnělá studia na Sorbonně prý Francouzi popírají) ovlivněný jak francouzským radikálním hnutím šedesátých let, tak asijským (Maovým) chápáním a výkladem marxismu, především teorií kulturní revoluce. Je přesvědčen o bezvýhodnosti cesty, na niž pod vlivem západní civilizace vstoupila většina zemí třetího světa. Chudé země v situaci, jak se vytvořila na světových trzích, nemají už naději, že by mohly industrializací dosáhnout vyšší životní úrovně. Právě naopak. Každý krok k zprůmyslnění zaostalé zemědělské země, která nemá zdroje energie ani surovin, zvětší její závislost na mocnějších a rozvinutějších zemích, napomůže rozpadu původní, po staletí fungující výroby. Důsledkem nedokonalé a částečné industrializace je pouze

to, že společnost se rozpadne. Na jedné straně vznikne nepočtená vrstva bohatých, která si žádá stále větší množství importovaného luxusního zboží: auta, televizory, energii, léky atd., na druhé straně narůstá vrstva zbídačených, jimž hrozí hlad.

Revolucionáře se ve své přímočarosti /a u vědomí toho, že pochopil jediné správné řešení bezvýchodné situace/ rozhodne jednat. Zemi je třeba vrátit do původního stavu, do éry, která neznala průmysl, elektřinu, automobilismus ani moderní medicínu, do období, kdy lidem stačilo to, co si vytvořili vlastníma rukama a co jim poskytovala příroda (v těchto končinách více než štědrá). A protože lákadla, které nabízí zápační civilizace, jsou pro většinu lidí příliš přitažlivé, musí se postupovat s bezohlednou a odstrašující tvrdostí.

Pol Pot se tedy rozhodne, že převychová anebo raději zničí všechny nositele západního životního stylu. Tedy obchodníky, lékaře, podnikatele, finančníky, techniky i úředníky. Lidé, kteří snad kdysi toužili svítit jinak než loučemi, jezdit autem, dívat se na televizi, používat stroje či třeba jen obouvat se (kambodžský vesničan chodíval bosky), jsou nejvýše nebezpeční. Proto musí být rozdělení do kategorií (rozhodou se, že stačí čtyři kategorie, čtyři stupně převychovatelnosti, ten čtvrtý bude nejlépe co nejrychleji zlikvidovat) a bosé a hladové oběti ženou celou zemi do "komun", kde je buď převychovají anebo zavraždí. Města se musí zcela vyprázdnit, musí se zničit, jsou zhoubným nádorem na těle země. Je třeba také zničit všechny stroje, všechna technická díla. A protože Pol Pot je i komunist, jenž nepochybuje o správnosti svých soudů, svého myšlení - tedy o nebezpečné omylnosti všeho ostatního uvažování, dá vyvraždit všechny, kteří by mohli myslet jinak než on, kteří by vůbec mohli myslet: tedy kněze všech vyznání, učitele, umělce, filozofy - všechny vzdělance.

Těžko bychom v moderních dějinách našli člověka, jenž by důsledněji a odhodlaněji naplnil logické závary, k nimž ho dovedlo jeho radikální myšlení.

Górnického kniha přináší mnoho údajů o zločinech, které spáchali Pol Potovi lidé - autor se pokouší hledat i obecnější souvislosti, příčiny zběsilé revoluční posedlosti. Jeho hledání však nepřekračuje předpokládaný rámeček, obvyklé schéma soudobého marxistického myšlení. (Je až křupodivu, jak ani tato hrůzostrašná revoluční zkušenost - kolikátá už - nepřesvědčí autora o tom, že otázka, kde končí "oprávněné revoluční násilí" a začíná zločinná zvěle je falešná, zavádějící, ba zrádná) Revoluční teorie i hnutí

jsou oprávněné a vedou k ušlechtilým cílům. Nebezpeční jsou pouze úchylníci, kteří se opětovaně dopouštějí chyb či dokonce zločinů. Tato sofistika /zvaná také dialektikou/ umožňuje vyhnout se opravdovým a podstatným zobecněním. Naopak, zdá se, že právě na pozadí podobných tragédií, podobných zločinů, jaké se spáchaly v Kambodži, vyniká humanistická podstata opravdového (našeho) socialismu. Skutečně, co jsou naše trápení, naše zklamání, náš nedostatek a naše bezpráví ve srovnání s dvěma a půl milióny zavražděných? Měřeno kambodžskou zločinnou zvěří jsme všichni členy kulturního a právního společenství. Propast nezeje mezi parlamentní demokracií v západní Evropě a lidovou demokracií ve východní Evropě, ale mezi šílenstvím posedlých "levičáků" a ostatním světem. Toto zjištění pomůže posílit sebejistotu i sebevědomí všech pravověrných v zemích, kde vládnou správní a neodchýlení marxisté. Není tedy divu, že mravní rozhořčení autorovo si nakonec najde správného příjemce. Jsou jimi "taktické cíle čínsko-americké diplomacie (1)". Čínsko-americké intriky způsobily, že až doposud v OSN zastupuje Kambodžu právě zločinná skupina Pol Potova.

Nedělám si iluze o charakternosti diplomacie či politiky v kterékoliv zemi na světě a jsem přesvědčen, že Kambodža padla za oběť sobecky bezohledné politiky, jakou vedou mocnosti v boji o tuto část světa. Autor však během svého otřesného vyprávění pominul jednu z nejpodstatnějších skutečností: Kambodža totiž byla "osvobozena" zvěří - vietnamskou armádou. Při všem svém důkladném tážení po smyslu toho, co se v Kambodži událo, se nezamyslel ani jednou nad tím, má co má či smí mezinárodní společenství podniknout v případě, že v některé zemi začne mocenský aparát vyvražďovat obyvatelstvo. Má opravdu sousední země právo rozhodnout o tom, že už řádění u "sousedů" je třeba učinit přítrž? A co když ta "slušnější" země je slabší? A nebo se toto právo přiznává pouze silnějším? A kdo zaručí, že silnější správně zhodnotí situaci? Že si nevymyslí teror a bezpráví za hranicemi sousedů jen proto, aby zdůvodnili intervenci? A co když intervenci nastolí nový teror?

Nedovedu posoudit, jak tomu přesně bylo v případě Kambodže, ale autor, který pomine tuto stránku kambodžských dějů, zpochybňuje vše, co předtím řekl, vše, o čem se zdánlivou poctivostí uvažuje.

ik

Na okraj jedné divadelní události

Loni u nás hostovalo prominentní leningradské divadlo se svými dvěma, jak se dnes často píše, profilovými inscenacemi. První z nich, rozměrná adaptace Šolochovova Tichého Donu proběhla bez zřetelnějšího ohlasu. Větší zájem diváků i kritiky vyvolalo uvedení dramatické montáže M. Rozovského Příběh koně. Autor ji napsal podle sto let staré povídky L.N. Tolstého Cholstoměr a divadlo ji s mimořádným úspěchem hraje v režii svého uměleckého šéfa už kolik roků.

Četl jsem Rozovského adaptaci brzy po jejím vzniku s hodně smíšenými pocity. Byl bych rád viděl v Praze její scénickou realizaci o to víc, že jsem nebyl schopen sdílet nadšení leningradských. Nepodařilo se mi sehnat vstupenku, a tak jsem si o představení nechal vyprávět. Oba referenti jsou dobří divadelníci, navíc slušní lidé, objektivní, jeden herec, druhý režisér. První hovořil o Příběhu koně nadšeně, v superlativech. Zažil úchvatný divadelní koncert, viděl přímo vzorovou ansámblovou souhru, brilantní režii, na sovětské poměry znamenitou scénografií a především virtuózní herecké výkony. Stručně řečeno byl to pro něj velký divadelní svátek. Druhý referát neměl ani zlomeček hercova úchvatu. Režisér uznal technické a profesionální kvality inscenace, zřejmě zvláště v porovnání s málo zdařilým Tichým Donem. Nepochopil však, proč se dnes a tady tenhle text vůbec hraje. Je pravda, že režisérovi i hercům dává příležitost a prostor k pečlivě propracované "divadelní gymnastice", k demonstraci vysoké kultury pohybové, mimické i deklamační, korunované řadou čísel až exhibičních. Navzdory této přesvědčivé demonstraci bezvadné divadelní profeseionality nepocítil však můj přítel ani na chvíli divácké vzrušení. Chvillemi měl - řečeno obrazně - pocit, jako by na dohled od hořícího domu se na vysoké úrovni odborně diskutovalo o problematice žhářství za třicetileté války.

Dva naprosto rozdílné soudy. Přitom si oba moji přátelé nejsou nijak vzdáleni věkem ani názorově, několikrát úspěšně spolupracovali, a teď najednou jako by hovořili každý o něčem jiném. Kterému z nich věřit? Žádnému - anebo oběma? Je možné, že jeden z nich Příběhu koně prostě neporozuměl? A v čem hledat příčiny toho

neporozumění? Třeba mimo jiné i v tom, že druhý prožil minulých patnáct roků za mnohem svízelnějších okolností než první?

Nedávno jsem viděl české divadelní provedení Příběhu koně v televizním přenosu. Nevím, jak dalece bylo ovlivněno svým sovětským originálem, v úvodním slově padla zmínka, že vzorem mu byla dnes prý už legendární inscenace leningradská. Díval jsem se na obrazovku a nad životopisem jednoho tažného zvířete z poloviny minulého století mne nenapadaly myšlenky o kvalitě divadelních výkonů nebo dokonce o osudu dávného ruského koně, nýbrž o životě současného českého člověka. A souběžně s nimi se mi vnucovaly otázky, jak je to vlastně docopravdy s angažovaným divadlem a co to je ta angažovanost. Za koho je příhodné, nezbytné anebo užitečné se angažovat a za koho se to nesluší či nesmí. Za co, ve jménu čeho je to akt ušlechtilý, a kdy se může proměnit v podvratnou činnost. Představuje si pod slovem angažovanost vysoký hodnostář totéž co obyčejný člověk, můžou se o tom dorozumět anebo jsou odsouzeni k mírovému soužití v trvalém neporozumění, které u většiny lidí vyvolává časem skoro pravidelně nesnášenlivost? Dá se nějak zařídit, aby pravda mohla žít v počestném svazku s propagandou, a aby jejich lesbické spojení nevzalo špatný konec? Ale především co dělat, aby vzájemné neporozumění nebylo čím dál hlubší, aby se nestalo chronickým neduhem, na který nakonec doklempírujeme všichni do jednoho?

U televizoru, na jehož obrazovce mi sympatičtí herci představovali tragické i optimistické koně z časů hraběte Tolstého, jsem si vzpomněl na svoje první setkání se slavným leningradským divadlem před pětadvaceti lety. Jeden večer jsem na jeho jevišti viděl plakátově barvitou Zkázou eskadry, při jejímž finále z paluby křižníku se mohutné hlavně dvou dalekonosných lodních děl začaly otáčet do bouřlivě aplaudujícího publika. Po takovém zážitku jsem neměl chuť k druhé návštěvě zmíněného divadla, ale naštěstí nebylo možné ji odříct. Druhý večer se totiž dávala Irkutská historie a měla se k předcházejícímu představení asi jako loňský Příběh koně k Tichému Donu. Irkutská historie se mockrát hrála v padesátých a šedesátých letech i u nás a není třeba šířit se o textu. Ostatně ani většina českých inscenací jej svými kvalitami nepřevýšila. Tovstonogovova inscenace byla proto velice příjemným

překvapením, skoro bych řekl objevem. Možná že jsem na jejím konci cítil podobné nadšení jako loni přítel herec nad Příběhem koně.

Jaký herecký koncert předvedl tenkrát režisér Tovstonogov z textu tak málo pravdivého a nehlubokého! V těch letech u něho hrála ještě Doroninová, mezi dalšími protagonisty byl dosud hamletovsky štíhlý Smoktunovskij. Dějištěm hry je - jak snad víte - staveniště na Angaře, ale z drsné, až kruté scenérie ohromné stavby, jak jsem ji v menších rozměrech a v českých poměrech poznal na vlastní kůži, nebyla v divadelní inscenaci ani stopa. Konfliktní vztahy mezi lidmi, rivalita, nenávisť, láska, obětavost, chlast, dřina, ulejšváctví, všechno bylo diskrétně přitlumeno a jaksi líbezně zminiaturizováno, všechny problémy se ukázaly snadno a rychle proměnitelné ve svůj pravý opak. Místo nevázaného mejdanu na ztracené ubikaci mladých brigádníků jsem byl svědkem uhlazeně aranžované party, jejíž pánští účastníci měli své dokonalé večerní obleky střiženy spíš podle francouzského vzorníku než podle Slávy Zajceva, chovali se s uměřeností absolventů nejlepší anglické koleje, a Doroninová v tylových nadýchaných midikoktejlkách a v lodičkách na závratně vysokých jehlách byla prostě úchvatná. Kouzelník Tovstonogov udělal malý zázrak. Vymazal mi z hlavy představu drsného, někdy až nelidsky tvrdého prostředí, jak nám je představila mladá sovětská literatura před padesáti lety /a jak mi o třicet roků později dotvrdily osobní zkušenosti ze staveb mládeže u nás/. Zabránil mně myslet na to, jak by asi Arbuzovův výmysl na nějaké té angarské stavbě vypadal doopravdy. Dokázal, že jsem nejenom bez výhrad a pochyb zaujatě sledoval nepravděpodobný příběh jeho filmově atraktivních hrdinů, ale že bych se nelekal vlastní existence v takovém prostředí. Tovstonogov je kumštýř a profesionál, proto se mu /na rozdíl od méně potentních/ podařilo stvořit reklamně náborové dílko navzdory realitě a divácké zkušenosti. Jenomže co znamená realita ve chvíli, kdy zkušenost selhává anebo prostě chybí?

Vzpomínám po čtvrtstoletí na svůj zážitek s Irkutskou historií v Lenigradě a cítím, do jak hlubokého neporozumění se dostávám sám se sebou při téhle vzpomínkové konfrontaci. Tenkrát totiž seděl v hledišti divadla mladý, víc nadšený než zkušený funkcionář

4

uměleckého svazu, dneska se na obrazovku dívá šedesátník, bohatší o zkušenost pomocného dělníka. Taky už dnes o to líp chápou, proč jsme si se sympatickým leningradským divadelníkem a jeho kolegy /ale i s některými zdejšími lidmi - od jisté výšky na společenském žebříčku/ nebyli schopni porozumět; ne snad teoreticky, základní diferenci a tím i základ neporozumění vytvořilo mezi námi rozdílné vnitřní ustrojení, zvýrazněné dvojím postojem k životu člověka a jeho práci. Tak třeba L.N. Tolstoj, nesmrtelný autor biografie koně, zvaného Cholstoměr, demonstroval kdysi svůj humanismus patetickým políbením na ústa syfilitického mužika. Český filozof T. Masaryk /v souladu s jinou národní mentalitou/ reagoval na jeho čin otázkou, jestli by nebylo rozumnější poslat mužika k pořádnému doktorovi. Od těch časů většině z nás přibyla specifická zkušenost, která nás donutila podívat se na celý svůj život z nového, definitivního postavení. Vidět lidskou existenci /a samozřejmě taky umění a mnoho jiných skutečností/ z docela jiného zorného úhlu. Jako třeba jedna hezká mladá česká herečka z oblastního divadla, která v padesátých letech byla svým kolektivem bezmála vyobcována za to, že po slavnostním banketu dala facku prominentnímu umělci ze sprátené země, když ji na důkaz svého erotického zájmu prostě povalil na koberec. Z jejího zorného pole šlo o samozřejmou sebeobranu - z druhé strany se její čin jevil jako nepochybná hrubost a nepohostinná odmítavost. Anebo si vzpomínám, jak nám /myslím, že taky počátkem padesátých let/ náš přední básník vyprávěl epizodu ze své zahraniční návštěvy. Po bohatýrské večeři jej hostitel na znamení přátelské přízně vezl vlastním vozem do hotelu a vjel přitom do jednosměrné ulice ze strany, kudy byl vjezd zakázán. Když je zastavil milicionář, hostitel mu bez jediného slova ukázal svůj poslanecký průkaz, muž v uniformě zasalutoval a začal energicky lifrovat nazpátek vozidla, jedoucí sice správně, ale blokující průjezd limuzíně funkcionáře. Nezbylo jim než vycouvat. „A teď si budeme jezdit v protisměru my,“ řekl na to dramatik středních let, nedlouho potom nový laureát státní ceny. „No jo,“ povzdechl si básník, „ale co s těma lidma, co jedou správným směrem?“ - Ten zatracený dvojí zorný úhel. A kdyby jen dvojí.

Jak se potom divit neporozumění mezi lidmi ve věcech tak subtilních jako je umění a kýč, poctivost a podfuk, když se to nedá změřit, zvážit, nikde žádná dopravní značka s označením jediné

správného směru, a o přispění ochotného milicionáře možno jenom snít. Pokud se nespokojíš se způsobem, jakým ti její spěchá nahradit denní tisk. Jenomže ten je bez písťalky, poboční zbraně a pokutového bloku málo přesvědčivý. A kdo její dneska ještě bere vážně? I kdyby jednoho dne začal tvrdit, že je mravnější angažovat se spíše / samozřejmě v pravý čas a v rozumné míře, bez provokativností a ze správných pozic/ za ty prostáčky, kteří své životní cesty konají v souladu s platnými dopravními značkami, bude v tom čtenář hledat nějaký podezřelý figl.

Sním o věku bez dopravních značek, protože všichni chodí po svých. A literární kritikové a příčinliví umělci se přestávají mučit problémem skutečné či domnělé angažovanosti, protože i tvorba se vrací na vypasené úhory své panenské mladosti a umění si troufá vystačit s nápěvem, který pasák svým kozám hraje na syrin^x z rákosu. Ale nezní ten popěvek dozorcímu stáda úplně jinak než z náslechového úhlu kozy? - A jsme zase tam, kde jsme byli na začátku. Jeden se Příběhem koně cítí uchvácen, druhý tak trochu podveden. Patřím k té druhé odrůdě českého diváka. Už delší čas mě nasírá způsobná úhlednost a profesionálně bezvadné vyjadřování "koňské" angažovanosti uprostřed neakademického jarmarku lidského starání. S těmi upřímnými nadšenci se nechci hádat, rozumím jejich trochu závistivému okouzlení /zvláště jsou-li to herci, kterým většinou nezbyvá než potýkat se s texty a režiséry podstatně chudokrevnějšími než předvedla několikrát citovaná inscenace/, nepochybuju o jejich vkusu a nakonec chápu i jejich názor, že v jistých dobách si umění musí přímo programově vytvářet odstup od životní reality, má-li samo přežít. Dneska už přece ví každý výrostek, jak je někdy riskantní "skutečnosti jaksi nastavovat zrcadlo". Ale myslím si, že jim ta schůdnější cesta oklikou nejspíš jen prodlouží putování ke stejnému konci.

duben 1984

fp

Ubohost bezmocných

Vzhledem k nejrůznějším převodovým pákám, jejichž prostřednictvím člověkem cloumá politická moc, se nám často jeví tato moc jako anonymní síla, nezávislá na lidech, kteří ji na veřejnosti představují, jako síla, která cloumá proto, že musí, proto, že je jí takové cloumání vlastní, proto, že na nic jiného ani nemůže přijít a proto, že je to tak v organizované společnosti zvykem. I lidé, kteří moc stělesňují, se někdy tváří tak, jako by ani neměli na cloumání zájem a dávají najevo, že je k tomu nutí jakási historická zákonitost, že jsou vlastně jen vykonavateli nadřazené vůle a často i oběťmi jejího deformujícího vlivu.

Zvláště v revolucích a diktaturách, kdy si moc neklade žádná omezení a kdy bývají její představitelé přímými strůjci špatných osudu milionů lidí, se pak fascinujícím způsobem vyjevuje nesoulad mezi jejich mocenským postavením a jejich skutečnou lidskou hodnotou. Tento nesoulad se stane okamžitě patrným, jakmile se mocní stanou bezmocnými, dodatečně se projeví jejich naprostá nehodnost nést na svých bedrech neomezenou moc.

Hlavní zajímavost následujícího textu spočívá v tom, že konkrétně ukazuje na příkladu někdejších známých revolucionářů stalinové éry, že anonymní svatozář moci osvětlovala lidi sotva průměrné, kteří po své politické smrti upadli okamžitě do bezvýznamnosti a šedi a kteří vzbuzovali pak ve svém okolí už jen údiv, že právě oni byli kdysi zdrojem hrůzy, strachu, umrtvující odevzdanosti a také předmětem byzantinského oslavování. Mrtvá moc se změnila v ubohost a zbabělost. Političtí penzisté se ve své naprosté většině projevíli jako lidé bez nejmenší schopnosti udržet si vážnost, ocenění a úctu i v bezmoci.

Jejich životní osudy po pádu jsou naplněny malostí a vzbuzují podivnou lítost a to i u vědomí toho, že jejich oběti na tom byly ne-
skonale hůře. I jen letný pohled na osudy těchto lidí vysvětluje ne-
úprosnou východoevropskou nutnost umřít ve funkci. Neobyčejně průkaz-
ně se tu vyjevuje, že dobrý řemeslník, k němuž se i ve stáří chodí
lidé radit, jak pokrýt střechu, aby do ní nezatékalo nebo jak napsat
větu, aby měla hlavu a patu, prožívá svá poslední léta smysluplněji
než penzionovaný představitel moci, který pomalu hasne v nezájmu a
nepřátelské cizotě.

Vzácný pohled na takové osudy poskytuje kniha sovětského publi-
cisty Roye Medvěděva, která vyšla anglicky v Oxfordu a jmenuje se
All Stalin's Men. Medvědév, který žije v Moskvě, napsal už celou řa-
du knih zabývajících se nedávnou historií Sov. svazu. Například též

zajímavou knihu o N. S. Chruščovovi. Toto poslední dílo /1983/ je však věnováno jistě velmi nesnadnému ~~hárnutí~~ životů bývalých vůdců a nejbližších spolupracovníků J. V. Stalina: K. J. Vorošilova, A. I. Mikojana, M. A. Suslova, V. M. Molotova, L. M. Kaganoviče, a G. M. Malenkova. Autorovou ctižádostí bylo jistě podat přehled životů těchto osobností, avšak jistá zálibnost, se kterou líčí osudy svých mužů v éře "bezmocnosti", svědčí o tom, že sám také sledoval konečný efekt, který ilustruje tento úzce zaměřený výběr z jeho práce, týkající se jen těch, kteří snad dosud žijí.

-mš-

Molotov

"...Molotov žije dosud ve svém moskevském bytě se svou dcerou Světlanou, která je zaměstnaná jako historička. Nikdo ho nehlídá, může si chodit po Moskvě, kam se mu zachce a zajet si na kterékoliv místo v Sovětském svazu. To se velice líbí. Chodí pravidelně na výstavy a na koncerty a velmi často do divadel. Zvláště rád chodil do Vachtangovova divadla na Kornejčukovu hru "Fronta". V průběhu představení pronese totiž voják v zákopech větu: "Napsal jsem dopis Molotovovi."..."

"...Chodí často do kina v Žukovce, které bylo postaveno pro privilegované obyvatele zdejších dač. Často se tam promítají západní filmy, které se do jiných kin nedostanou. V hledišti bývá vždy několik "penzistů", kteří se na Molotova dobře pamatují, chovají se však k němu nevšímavě..."

"...Člověk se s ním může potkat i čirou náhodou. Například velmi známý umělec J. V. Nikulin zahlédl jednoho dne z auta starého muže, jehož tvář se mu zdála být známá. Když přijel blíže, poznal Molotova. Nabídl mu, že ho sveze domů. Při loučení mu bývalý předseda rady ministrů řekl: "Moje vnoučata mi ani za svět neuvěří, že mě svezl domů sám Jurij Nikulin"..."

"...Avšak jinak procházejí okolo něho Moskvané naprosto nevšímavě. Mladší generace jednoduše neví, kdo to je; nikdy za svého života neviděla jeho fotografii v novinách nebo v časopisech. Starší lidé říkají svým přátelům: "Představte si, včera jsem potkal Molotova. Strašně sestárnul, ale jinak se drží dobře." Nikdo ho nehlídal"..."

"...Samozřejmě dochází i k jiným setkáním. Jednou přistoupila k Molotovovi na Puškinově náměstí žena středních let a začala mu hlasitě nadávat, že je zločinec a vrah. Molotov neřekl na to ani slovo, svěsil jen ramena s pospíchal domů. Jednou se Molotov postavil do fronty na rajčata v Žukovce. Jedna žena okamžitě z fronty vystou-

pila a nahlas prohlásila, že nebude stát v jedné řadě s katem. Molotov se tiše z obchodu vytratil..."

Pro ilustraci: V roce 1949, v rámci kampaně proti "kosmopolitismu," nařídil Stalin zatknout Molotovovu ženu, židovku. Molotov se sice zdržel v politbyru hlasování ale neřekl ani slovo na její obhajobu. Po Stalinově smrti mu ženu vrátili, Berija si ji dal zavolat přímo z cely, objal ji a řekl jí, že je svobodná. Molotovovi žili pak spolu svorně až do smrti Poliny Semjonovny. Stalinova dcera Světlana vypravuje ve své knize "Jen jeden rok" o své návštěvě u Molotovových v roce 1964. Rodina seděla právě u oběda a Polina Semjonovna spustila hned na Světlanu, že její otec byl génius, že před válkou neohroženě zlikvidoval pátou kolonu a že dnes už je to jen samý oportunistus. Molotov beze slova přikyvoval. Molotovova dcera a její muž se zřejmě styděli a hleděli do talířů. Rodiče jim připadali jako dinosauři, kteří byli objeveni v zachovalém stavu v nějakém ledovci.

Kaganovič

"K.. Kaganovič má nyní 89 let. Přežil svou ženu, svého adoptivního syna a všechny své příbuzné s výjimkou dcery Maji, které je už přes šedesát. Metro, kterým jezdí denně miliony Moskvanů, neslo dvacet let jeho jméno. Jeho portréty se nosily při oslavách Rudým náměstím. Kde se objevil, tam propukly ovace. Dnes ho poznává už jen velmi málo lidí. Jednou zavolal pro lékaře do místního zdravotního střediska. Přišla mladá lékařka a několikrát oslovila pacienta: "Občane Kazanoviči." "Ne Kazanovič - Kaganovič," ohradil se on dotčeně. "Byly doby, kdy bylo moje jméno známo po celém Sovětském svazu," dodal..."

"...Kaganovič dostával pravidelně poukazy do zotavoven. Tam zamíchán mezi ostatní rekreanty rozprávěl nenuceně s dělníky, protože jako bývalý dělník uměl s dělníky mluvit. Nikdy se však nezmínil o Stalinově teroru a o svém podílu na něm. Rád se vozil lodí po řece Moskvě. Když bylo zvýšeno jízdné, láteřil a prohlašoval, že v době kdy on byl zodpovědný za moskevskou dopravu, by něco takového nebylo možné..."

"...Jednou ho na ulici potkala skupina mužů, ve které byli synové stranických pracovníků, kteří zahynuli v době teroru na Ukrajině. Někteří z nich, jako například syn V. J. Čubara, strávil sám nějaká léta v táboře. Skupinka obklopila Kaganoviče a lála mu katů a ničemů. Kaganovič se velmi polekal a volal na pomoc milici. Milice skutečně zasáhla, odvedla muže na nejbližší okrsek a tam vyřídila

celou záležitost velmi rychle - zapsala si jména zúčastněných a pak je všechny propustila..."

"... V roce 1970 stála u hrobu svého muže, A. J. Tairova, na Novoděvičím hřbitově, slavná herečka Alissa Koonenová, bylo jí tehdy už přes osmdesát. Najednou ji oslovil jakýsi starý muž a řekl jí, jak velmi ji obdivoval v mnohých rolích, ve kterých ji viděl.

"Promiňte," přerušila ho herečka, "s kým vlastně mluvím?"

"Jsem Ľazar Mojsejevič Kaganovič," odvětil starý muž. "Řekněte mi, Alisso Georgijevno, opustili vás také vaši přátelé, když se to stalo s Tairovem a s vámi?"

"Ne, proč by měli?" odpověděla herečka. "Samozřejmě, když zavřeli divadlo, nemohla jsem se už setkávat po představení se svými ctiteli, ale měli jsme mnoho přátel a známých a ti se nás vždy drželi."

"Ano," povzdechl si Kaganovič, "váš svět se velmi liší od našeho."

Malenkov

"...Nedávno jsem navštívil jednoho přítele v nemocnici pro staré členy strany v Izmailově. Zahlédl jsem tam muže, jehož tvář mi byla nějak povědomá, seděl u lůžka jednoho z pacientů v malé čtyřlůžkové místnosti. Byl to G. Malenkov, bývalý předseda vlády a po mnoho let Stalinův oblíbenec a rádoby jeho dědic. Přestože sestárnul a zhubnul, nevypadal nijak sešle, staral se zřejmě velmi pečlivě o své zdraví a vzhled. Byl to podivný pocit, když jsem seděl jen na několik kroků od muže, který poslal na smrt a na mučení desetitisíce právě takových starých bolševiků, pro které byla postavena tato obrovská nemocnice v Izmailově..."

"...Malenkov nebyl nikdy příliš společenský. A tak nepřekvapuje, že dvacet let po svém vyloučení ze strany, žije v úplném osamění. Žádnému z časopisů nenabídl své paměti, nebývá ho vidět při práci v některé z moskevských knihoven..."

"...Kdysi byl zvyklý jezdit v pancéřové limusině, nyní však musí jako všichni ostatní kupovat lístek na předměstskou tramvaj. Sedí tiše a jen sem tam si vymění se svou ženou nějakou poznámku. Přes rameno má vždy přehozen svůj aparát a tráví volný čas fotografováním přírody..."

"...Ještě i nyní o něm kolují různé pověsti - například, že se dal pokřtít a že pravidelně chodí do kostela. Někteří lidé prohlašují, že ho viděli v kostelíku v Mytiši anebo v kostele ve vesnici Iljinskoje..."

Když jsem se před měsícem povzbuzoval ke psaní jarního fejetonu, obcházel jsem dotyčnou krajinu. Na jednom místě se přede mnou široce roztáhl starý východní horizont vyvršený těžkou horou. Byla zdánlivě blízko, se svou lesnatou obloží, a zdánlivě vysoko, se svým sněžným polem. Pocítil jsem divokou chuť vydat se na ni. Zároveň jsem však pocítil, jak mě už bolí kolena. Uložil jsem ~~xxxxx~~ tedy Ondrášovi, protože právě vedle mne stál, aby tam zítra šel za mne. Myslím, že člověk, jenž nechce ztratit své panství, má je dobře předat svým následníkům. Prohlašuju teskně, že následující řádky je třeba brát jako mé.

Při rozdělování domácích povinností bylo mi zadáno podat zprávu, jak to nyní vypadá na Holém vrchu a v okolí. Chtěl jsem protestovat: proč já? Těžké úkoly u nás přece řeší Janek, já zase vykonávám těžší práce. Uvědomme si však, že Holý vrch leží asi 830 metrů nad mořem, tak jaképak protesty. Správné by bylo Janka na Holý vrch vynést, ale to se po mně nechce, snad se zprávě taková důležitost ani nepřikládá. /Jak známe ze života, někdy jsou však zprávy nosičovy přinejmenším krevnatější než zprávy neseného./

Jde o to, aby zpráva byla suše podobná pravdě, a nikoliv chvějivě ozamženým obrazem složitých vztahů Holého vrchu k autorovu nitru. Snad se dá říct, že tyto vztahy jsou v průběhu roku u uvažovaného autora v podstatě zaléčené. Zabolí pouze koncem každého měsíce, a nejvíce bichují v pozdní noci koncem třetí stránky. Všemmu tomu bude, myslím, mo- je zpráva dobře čelit.

Je sobota 17. března asi devět hodin dopoledne. Sedím na oschlém drnu ještě téměř při patě Městské doubravy /564/ m/, ne víc než čtyřicet metrů nad Brumovem. Těsně za mými zády se do čtyřmetrové výše tyčí kříž božích muk a daleko za mými zády, dosud v oparu a v nedohlednu, se kdesi tyčí sám Holý vrch. Dřevěný kříž dnes opuštěně zavazí jistě uprostřed pole. Nezastaví u něj ani vzácný pocestný, cesta jde jinudy.

I pole mizí v mlhném oparu za mírně vypouklým vrcholem Městské doubravy. Podrobně vidím každé auto, které projíždí rušnou brumovskou silnicí, vidím každého člověka, který tuto tepnu opatrně lemuje, ale neslyším vůbec žádný lomoz ani zvuk. Je úplné ticho, nepípne ani pták. Nikde nezurčí ani pramének vody, krajina je mdle suchá. Na samotného člověka vprostřed pole u kříže jde smutno.

Připomínám si včerejší vycházku, kdy jsme s tatou zašli také na hřbitov. Snad je tam místo, kterému bychom správně měli jednotlivě v chronologické posloupnosti přináležet. Ale abychom nebyli překvapeni - domýšlím teď, jak člověk u kříže domýšlet má. Rozkládám mapu, její šustění má chmuru zaplašit. Ano. Od paní učitelky jsme vyšli na hrad. Potom po vrstevnici Židáků přes Uhlové na židovský hřbitov. Někde ještě ležel sníh, jinde byly po louce rozhozené bílé granulky hnojiva. Kromě několika lokalit stárnoucích bledulí ještě nikde nic nekvetlo ani nepučelo. Asi na třech místech tata přeci jen objevil několik zelenoučkových lístečků petrklíčů neboli kropáčků. Od židovského hřbitova jsme sešli k Centnerově pile a přes Uhlíčky stoupali na jižní část Sucháně. V zemi pod námi se nalézal návojenský tunel. Někde jinde zas možná ještě dnes leží zbytky betonového drtiče kamene, jež tam leživaly už v době četných koz a jejich ogarů. Slézáme jihovýchodní stráně Sucháně. Les tu zdálky vytvářívával podobu lišky. Dnes je tato podoba dobře zachovaná na mapě Hostýnských a Vizovických vrchů z roku 1981. Podle jejích informací je v Hodňovské dolině lokalita razilky smrduté /*Aposeris foetida* Less./. Ale Holý vrch se na mapu už nevešel. Však také!

Ještě nedávná lopotná ~~xx~~ kultivační činnost člověka vane odevšad, ale i kdybys dlouho čekal, nepotkáš ho. Pokud nemluvíš sám se sebou příliš silně, můžeš uslyšet hlas jeho televizoru. Lidé se tu už ani nemohou podezírat z různých pychů na cizím. Svobodně osamělí se stáhli do svých příbytků. Odtud sice vyrážejí v neděli auty ke známým třeba až za Horní Lideč.

Elízko železniční zastávky Névojná počházíme trať a za chvíli z boku pronikáme na území Řehonůřky. Pár metrů za brumovskými chalupami se po částech odhalují podivně romantické útvary, které kdysi vytvořil člověk, nedávno opustil a zase ponechal přírodě. Prohlubně vzniklé vytěžením nějakého materiálu se nejprve proměnily v pastviny a dnes znovu neproniknutelně zarůstají. Divoké nové lískoví naráží na starý ovočný strom, jehož koruna zbytnělými vlky během dvaceti let rozbujela zdravou silou do podoby divokého starce. Starci nachýlili hlavy k sobě, ruce si podali, korunu do koruny zapasovali. Tady na Řehonůřce se dá znovu blbnout, a mnohem svobodněji než kdysi. Tady bych jako malý Sudkův epigonkret mohl mnoho let střamlat stativ, a nikoho by to nepohoršilo a pořád by mě to bavilo. Tady se nám konečně podařilo vzniknout něco, co bude dozajista k prospěchu budoucího člověka. A což teprve Holý vrch!

Z Řehonůřky vede naše cesta přes chochol starých smrků na sv. Anně, okolo její kapličky do Hodňovské doliny. Na území označeném kose postaveným čtverečkem voníme ve vzduchu razilku. To už jsme na cestě. Dáme-li se vlevo, vede na Holý vrch, dáme-li se vpravo, půjde to snáz. Po krátké úvaze se k Holému vrchu obracíme zády a klesáme Hodňovem tváří k zapadajícímu slunci, směrem ke hřbitovu, kde vycházka končí.

A což teprve sám Holý vrch! Na mé mapě už není! Skládám ji, vstávám od kříže a v obavách pohlížím k nebi, není-li už pro tak dalekou cestu i slunko moc daleko.

/Duben 1984/

86

1952

Scházelo se nás pět, někdy i sedm. Vzniklo to spontánně jako sebeobrana. Znali jsme se už dřív, ale teprv teď nastalo přátelství. Jen dvěma z nás bylo kolem pětadvaceti, ostatním skoro o deset let víc. Měli jsme za sebou díl práce, četbu, účast na různých seskupeních a různě odstíněnou zkušenost, jednotně zostřenou okupací a válkou. Sen o rovnosti jako předpokladu svobody a důstojnosti v nás nezanikl pod účinkem poznání, že si ji nepřejí zdaleka všichni, vinou rozčarování z těch, kteří ji údajně mínili prosadit, ani v důsledku zjištění, že nemůže být uskutečněna bez dalších dlouhověkých konfliktů v lidech a mezi lidmi. Sen, takto ponaučený, se měnil v každodenní podrobné jednání a myšlení, přinejmenším neprohlubující nerovnost, a v pozornější chápavost vůči běhu světa. Dějiny nás tedy nezaskočily tím, že neúprosně pokračovaly a že necelé tři roky po válce znovu pádně zasáhly i zdejší společenství. Byli jsme ochromeni a na čas ochromeni způsobem, jak ten krok dějin realizují ti, kteří se sami k odpovědnosti za jeho provedení sebeoslavně hlásili. Čtyři z nás byli donedávna *bona fide* členy jejich organizace. Spodní proud místních humánně reformních tradic, spjatý v jejich povahách s nezbytností jednoty cítění, myšlení a jednání, je však z hlediska té organizace oslabil. Nedokázali přigymout ruletu bezpráví, v kterou i tady za nepřítomnosti dostatečně obecného vzdoru dlouhá paže nejvyššího mocnáře proměnila kolo dějin a která zanedlouho postihla osudnými výhrami i samy spoludržitele banku a jejich croupiery. Podobalo se to zákopové frontě. Nemuselo se ani do útoku a kulka přišla. Za těch okolností strach o život či z výsledků, mučení a trestů sice trval, ale ztrácel nárok na přednost. Postižen mohl být kdokoli a kdykoli. Rovnost ve svém sarkastickém nadiru. Jediným aspoň zčásti splnitelným úkolem se stalo udržovat naživu zbylý díl zdravého rozumu, volnosti mysli a individuálních schopností. Těm vinou nemožnosti uplatnit se hrozilo ochrnutí a přitom na nich závisela záchova smyslu trvání a osobní identity. Přátelé v hloučku se zprvu jen občerstvovali vzájemnou důvěrou, tehdy nedocentitelnou. Svobodně vedli rozpravy a spory. Ale patřili mezi ně i členové programových skupin, krokem dějin rozprášených, a těm se stýskalo po závazcích přesněji vymezených. Brzy tedy došlo aspoň ke stínovým aktivitám. Jakkoli obleva byla v nedohlednu, začala se

připravovat první čísla MAGAZINU pro čas, kdy snad nastane. I proto se navázal styk s jinými obdobnými hloučky či s náhodně objevenými osamělci. Četly se jejich rukopisy a navštěvovaly sklepní ateliéry. Svérázný avantgardista a bohatě nadaný dřič, který si množstvím nápadů, nerozpačité suverénním jednáním a tehdejší svou poezií, plodně kříženou s dokumenty o bestialitách lidí na lidech, vynutil nevyslovené uznání za předáka hloučku, vyhlásil jednou večer povinnost všech členů přinášet týden co týden na schůzky další a další části toho, čemu povšechně říkal deník. Každý ať si podobu svého deníku zvolí či vynalezne sám. Stalo se. Od čtvrtka do čtvrtka trvávalo napětí, co přinesu a co uvidím či uslyším od ostatních. Místa schůzek se střídala. V mezích různých zdí žila volnost projevu a podpírala volnost mysli, protože se jí dožadovala. Hudebník, vzděláním klasik, zalíbením jazzista, stručně i humorně komentoval aktuálnost umění kontrapunktu, své bubenické počátky, dějiny jazzu a Kafkovy marginálie, jaž sám pro ten účel překládal. Malířka, jež se z přebytku obdivné úcty k manželově malbě a kresbě raději stala fotografkou, porodila mezi schůzkami dceru, pečovala o ni a stačila i ve svém novém oboru experimentovat, eklekticky, jak snad v něm ani jinak nelze, ale i tak, že se podle toho dala poznat. Její muž psal dlouhověťá anatemata těch, jež z dávných i nedávných malířských předchůdců neměl rád. Byly v těch plodech troufalé či někdy až sudičské mysli živé jiskry, jež zredigování snadno mohlo odkrýt. Jeho barevně kresebný doprovod Flaubertových dopisů a deníků byl pozitivně živý naráz a očividně, dokonce s jakýmsi pokorným dojetím, jež poněkud kontrastovalo s Flaubertem a udivovalo u původce oněch hanopisů. Další malíř, účastník dost nepravidelný, mluvil jen malbou a na čas kupodivu - či neodvratně? - právě on, rodem i růstem nejbezprostředněji spontánní a instinktivní, zakusil na sobě, co se může přihodit své bytné pravdivosti projevu, přecení-li se rozpravy či úradky přátelského hloučku a stanou-li se z nich příkazy školy či směru. Z příčin, jež vysvitnou dále, nechtěně i nečekaně jsem na tom měl díl viny. Ten nemluva prudkými i účastnými gesty a v pokorně sebezakrývajících barvách zkratkovitě koncentroval atmosféru města a spojující i rozdělující tíseň, různě vyjadřovanou či překonávanou základními pohyby a postoji lidí těch let. Na první pohled to skličovalo a hned na druhý osvobozovalo svou neprostředkovanou pravdivostí. Předák to ctil, byl s nemluvou svými počátky i osobně nejbliž spřízněn, ale nebylo

mu to uměním dost moderním. To adjektivum v jeho ústech zhruba znamenalo, že se vše musí dělat, jak se to ještě nedělalo. Ať tedy nemluva sdruží na jednom plátně v kontraposicích víc nároží, kadeřnictví, kaváren, švadlen sehnutých nad šicím strojem. Výsledkem byly jednotlivosti nadále živé a celky snaživě umělé. Rozchod byl zanedlouho nevyhnutelný. Nikdy se naopak nedal pohnout k vnějškové modernisaci třetí malíř hloučku, výtvarnou pomocí, oblastí témat i tence nanášeným rukopisem přirozeně i zarytě nejpůvodnější. Šťastně pro všechny byl stálým účastníkem schůzek. Ty se při svém oběhu často konaly i v jeho malém ateliéru nad Stromovkou. Tam byl jeho deník vyvěšen v každém pohybu jeho štětce, v každém dalším výrazu jeho nostalgie po dětství i po těch dětských letech technologie, ještě nevinných, ale už skrytě zlověstných. Velké plátno lokomotivy, vyjíždějící směrem od diváka za obraz, neslo název Vstříc osudu. Krom toho kresbami i slovy komentoval, co právě četl. A neměl-li hotovo nic nového, přinášel starší grafické komentáře Joyceova Odyssea, výsledku exulantské nostalgie tak energické, že dokázala znovu postavit Dublin i s lidmi. Přihláška o příbuzenství byla legitimní. I my jsme byli exulanty, i když jsme se zapoměli doma. Favoritem herce a režiséra, jednoho z občasníků, byl Poe. Překládal a improvizovaně inscenoval, co z jeho zmučených i energických textů do té doby v češtině neexistovalo. O poezii, nápadech a pokynech předáka hloučku už byla zmínka. Já nosil drobné úvahy a povídky, překládal Spoonriverskou antologii a kupoval v antikvariátech staré Světozory, Pestré týdny a Illustrated London News, abych měl z čeho vystřihovat obrázky, jež jsem ve dvojicích i ve větších počtech sestavoval do toho, čemu jsem postupně začal říkat konfrontáže, rapportáže, kontinuáže, chiasmáže a ještě jinak. Vzniklo to jako z nouze ctnost, když se zase jednou blížil neúprosný čtvrtek a cosi v rodině i v nitru mi dopřálo k přípravě jen zbytek poslední noci, od jedné do pěti k ránu. I chudý materiál, té noci dostupný, umožnil sestavit, co mělo až překvapivý úspěch, jakkoli z některých stran rozpačitý. V příštích týdnech a měsících se pak začala ocitat v těsném sousedství zobrazení jevů, jež zběžná či konzervativně návyková pozornost člení do různých kategorií a ve zraku i v mysli je tak zbavuje přímé vzájemné působnosti. Svými srážkami a vztahy otvíraly drobné průhledy k úplnější pravdě o dějích v nás i mimo nás. Podobně jako ironie a humor. Nic proti surrealistickým kolážím. Ale ty především potěšeně těžily z náhodných

setkání a z estetických kvalit nalezených součástí. Pozdní skromné áže se od nich lišily nejen tím, že výstřižky nebyly nalepovány prolínavě, ale i svým věcně racionalisačním úmyslem. Na litografii London News půvabné dámy jásavě mávaly z okna. Jiná v jiném čísle zobrazovala ulici, kterou zpustošila válka. Nikdo nikde živ. Mocná mužnost vyplenila. Tak z dvou záběrů, souvztažně nalepených na kladívkovou čtvrtku, vznikla jedna z první řádky rapportáží. Ranou trojčlennou kontinuuž dokonce bylo třeba hájit proti obvinění z humoru údajně tak černého, že se prý rovná cynismu. Nahoře pláň anarchicky a živě posetá svobodně roztroušeným množstvím lidí. Pod ní dobře zorganizované lidstvo, znázorněné vzorně rozestavenou desetitisícovou jednotkou uniformě oděných mužů ve stoji rozpažmo. A nejniž organizace už zcela dokonalá v podobě dlouhých rovných řad bílých křížů na válečném hřbitově. Cynismus? Další z těch vyhledaných souher snad měly víc intelektuální i výtvarné poutavosti. Víím jen, že tak zcela nezastihly. Pro mne zůstaly jednou z metod pozornosti a předák krom toho, že na jejich základě div nezabavil nemluvu jeho autenticity, přijal je zanedlouho jako iniciativu pro svou aktivitu. Přidal soustředěnou či až vášnivou píli i vlastní invenci a dokázal, že manipuláže nalezených zobrazení, nerozpačitě dovedeny do důsledků, mohou mnohostranně obohatit. Já se předtím nejen střežil na rozdíl od ně_ho stříhat na pruhy a čtverce, co Rembrandt, Degas, Renoir či Šíma vytvořili jako uceleně živé artefakty, ostatně pro kohokoli jen trochu obeznaného a všímavého promlouvající jako celky i z těch čtverečků a proužků, jejichž sestavy naneštěstí tedy byly chloubou cizími štětci. Vůbec jsem jednal rozptýleněji. Nebo mě k soustředěnosti poháněly i jiné starosti a zájmy. Do sebeobránného a sebeosvobozujícího hloučku jsem jednou večer místo sestřihů, či v neúplně uvědomělé souvislosti s nimi, nejistě a rozechvěně přinesl pokus o portrét Rudolfa Mikuláška. Dvě a půl stránky strojopisu. Přál jsem si v něm, ze své_ho hlediska nezbytně i marně, zpřítomnit povahu a osud člověka, který ve mně při poměrné nepočetnosti soustavných setkání vzbudil velké zalíbení a přesto, či právě proto, zůstával provokativně rozmlžený.

"To dělej, to ti jde nejlíp," zahučel po dočtení předák.

Nebyl jsem o tom přesvědčen.

"Mně by se to taky skoro líbilo," řekla fotografka sopránkem tak tenkým, že byl až komický, vnímal-li se zároveň s jejími obrysy, nepochybně jemnými a krásnými, ale zevnitř vyztuženými

5.

valašsky pevnou kostrou a cílevědomostí. "Jen by to mělo být o někom nyníjším. Máme jiné starosti. Nech té nekrofilie, nebo jak se tomu říká."

Pro ni se tedy Rudolf na schůzku nedostavil skoro vůbec. Mrzelo mě to. Zvedl jsem hlavu k námitce, že předchůdci, výrazní i matní, něčím žijí ve všem, čím je dnešek, Moje vina, že jsem toho svého nepřivedl průkazně, ale nechávat stranou minulé ve jménu poznávání nyníjších znamená znemožňovat si toto poznávání. Mínil jsem i dodat, že ona sama je příkrášlený doklad té neodvratné posloupnosti. Příprava mi trvala příliš dlouho. Mě i všechny zaskočil nemluva už tím, že se vůbec ozval. Zbavil mou námitku osobních přívažků a řekl ji po svém.

"Tak dějiny jsou pro tebe márnice. Tam ať si chodí pro rozum jen patolog. Ani na Velasqueze by se člověk už nesměl podívat."

"To jsem čekal," nosově se ze své výšky zasmál fotograf čin manžel. "Jako by po něm nebylo už nic."

"Ale je. Napřed ty, pak tvůj mistr Očas Nejedlý a kupodivu taky sto let starý zámecký pán Flaubert."

Nemluva se podíval nahoru na Eiffela jako bystrá malá želva, odvrátil se a celé týdny ho zase nebylo slyšet.

Zatím se už dvěma zvednutými prsty hlásil o slovo hudebník. Seděl u stolku s občerstvením. Jako vždy a všude. Přibývalo ho a nic to neměnilo na energii jeho mysli. Každý tlustý má v sobě tenkého, kte rý chce ven, bylo napsáno a on to po svém potvrzoval. Otřel si kapesníkem ústa a řekl:

"Nejlíp tu vyloučíš všechny spory tím, že kolem něho nalepíš konfrontáže, rapportáže a co ještě. Třeba to v něm objeví, co ani on sám o sobě nevěděl."

Pronesl to nezvykle zahloubaně. Tím to bylo podezřelejší, protože běžně podroboval činnost hloučku včetně mých vystřiho-vánek ironické skepsí. Nastala nejistá odmlka.

"Výjimečně má pravdu," přehlušil ji předák smíchem a obrátil se ke mně. "Proč sis to jinak vymyslel. Zkus to a uvidíš, co to udělá."

Takže byla řeč spíš jen o tom, jak jsem to napsal či jak to mám napravit. Rudolf, pro mne při vší nejasnosti některých rysů a životních pohnutek živý a určitý lidský tvor, zůstal pro ně náhodně zvoleným námětem. K rozpravě o jeho povaze a úloze mezi lidmi zdejšího prostředí nedošlo. Nebyl.

"Vlastně jsem si tím jen uvědomil, že ani já pořádně nevím, kdo to doopravdy je. Přitom mě vědycky zajímal víc než spousta jiných."

Tak jsem s_i postěžoval ve dvě k ránu za návratu k domovu. Měl jsem přes letenskou pláň až za Špejchar společnou cestu s jedním z malířů. S tím energickým nostalgikem.

"Tam si všechno povíte," odpověděl mi.

"Tam?"

Prozradil mi to jako zkušenost z první ruky: za smrtí každý může vyhledat každého, koho konečně chce poznat.

"Mluvit s ním můžeš, jak dlouho budeš potřebovat. Nikdo tě nepřerušuje a nikdy ho neotrávíš."

Už jsem znal i chiméru, v jeho kosmologii nikoli přelud, ale živou krásnou jedinou tu pravou, ovšem nezjistitelnou, protože osud nám buď odepře setkat se s ní, či dopřeje-li, ten ojedinělý šťastlivec, omámen uprostřed hekatomb mylných svazků, útrap a rozchodů nevídanou shodou, přičítá zásluhu sobě a neuvědomuje si, že svou chiméru našel. Důvěra v rovnostářské posmrtí mě přesto překvapila. A po několika krocích i potěšila jako přátelsky povzbudivý humor. Jen jsem namítl, že při takové organizaci těch končin bude na Sokrata či na Einsteina nekonečná fronta. A třebaže se Rudolf Mikulášek jen krátce proslavil na úzce vymezeném poli cti a slávy, ani k němu hned tak neproniknu. Těch přítelkyň a přátel, co ho nikdy neměli dost, asi i proto, že se jim stejně jako mně nikdy zcela neobjasnil.

"Nic nechápeš," byl jsem okřiknut. "Tam je každý v tolika exemplářích, kolik je těch, co s ním chtějí mluvit."

"A ty?" zeptal jsem s_e okouzlen jasným a důsledným systémem malířových představ a znovu tím pohnut k zvědavosti, zda přece jen právě on nenašel v mém Rudolfovi zrnko poutavosti.

"Co já?"

"Přijdeš tam za ním?"

"Budu muset."

Sám jsem si tu dvojvýznamnost spískal a on ji už nemínil se mnou rozmotávat. Dal mi dobrou noc a odbočil vpravo dolů na Prašný most. Já stoupal ke střešovické vozovně kupodivu jen napůl sklíčen. Noční osamění nebylo prázdné. Zájem přátel, jakkoli mou vinou jen boční a váhavý, ochuzující fakt, že ani osvěživě prosvětlené a nedantovsky beztřídní malířovo zásvětí neprobudilo ve mně víru, a Rudolfův posměvačný údiv, co na něm vidím tak tajemně vý-

znamného, že se tím pořád obírám a neumím to pojmenovat, obnovily mou netrpělivost dorozumět se s ním ještě tady.

1978

Zůstalo mi to. A nemělo by být nepřekonatelně obtížným úkolem prokázat, že není proč se divit a že téma Rudolf není jen má osobní posedlost, vidím-li z dat a úhrnu kusých poznámek, za léta přidaných k onomu prvotnímu portrétu, že se to téma vrací tím neodbytněji, čím víc tu na přátele, na značný díl zdejšího společenství a v něm i na mne doléhá fakt a pocit útlaku. Význam Rudolfovy povahy, myšlení a životního příběhu tak má dlouhodobou a často zostřovanou příležitost dozrávat a prozrazovat se, třebaže jeho "tady" skončilo už dost dávno.

1945

Desátého pátý 45 jsem se navečer vracel domů. Osprchovat se, něco sníst, pokud zbylo, a zase ven, i kdyby tam ve společnosti mé pohostinné ženy krom schovanky zasedala rada tří či pěti vrstevnických přátel, jak už léta bylo běžné. Po zkušenosti dne jsem se na ně netěšil. Ani na samotu, pokud by se naskytla.

Její terapie, často osvědčená, dnes hrozila proměnit stav mysli v cyklostyl horečně a propleteně množící protesty, výzvy, holdy těm, co se nedožili. V městě se dalo, čemu jsem do synkop překážkové chůze slátaně říkal Primavera Dopoguerra. S důrazem na prima. Jako by šlo o výsměšně zrazující krásku. Doufal jsem někde zastihnout někoho, kdo mi výsměchem dospěle chápavým pomůže vyprostit se z rozvratného zmatku. Pod jeho účinky se válečné stroje, davy i důvěrně známé tváře měnily v panoptikální revui, jejíž režii daleký nejvyšší kouzelník rozčarování svěřil babrajícím učňům.

Než jsem vešel do domu, abych po dvou schodech naráz vyběhl do pátého patra, bylo rozhodnuto, koho za dvacet minut přepadnu. V touze být aspoň na minuty s ním jsem se sobecky opomněl ptát, přežil-li poslední dny bez úhony a nemá-li právě dnes jinou starost než čekat, až se mu u dveří objeví nádoba zmatků. To se rozumí, že měl jméno, a dost proslulé. Ale v té chvíli to prostě byl ten pravý. Člověk okolnostmi počátků i svými aspiracemi přísně prozkoušený. Propadával výbušnosti o to nádhernější, že byla na okrajích komická. I v ní či právě v ní byl spravedlivý, jako by exploze vždy byly další sumou dlouhého jasného rozvažování. Byl povahou a jednáním totožný se svou poezií. Jeden z hrstky tehdejších pětáctýřicátníků a starších autorů, jíž říkal PARNAS a v níž

stejná integrita snadno překonávala osobní idiosynkrasie či dočasné sestupy. Byl i s potěšenou trpělivostí pozorný k adeptům. Uměl neusilovně pomáhat. Tolik, že ho druhové napomínali, aby šetřil časem a energií. Nebo ho i napůl vážně vinili, že si staví kapličku. Měl ji i bez úmyslu. A nedal se od sebe odradit. Bylo za kým se vydat.

Za domovními dveřmi jsem navykle odemkl schránku na dopisy a hned ji chtěl zavřít. S mnoha jinými humánně civilisačními vymoženostmi se taky tady na konci zápasu o návrat humánnější civilisace odmlčela i pošta. Nikoli však sama komunikace od člověka k člověku, stará jako lidský rod a při své nekonečné vynalézavosti často pro letmý pohled nesrozumitelná. Jako ten útržek papíru na dně schránky a na něm roztřesený vzkaz. Spíš jsem uhodl než přečetl:

"Rudolf nezvěstný. Víš-li něco, přijď povědět."

Bez podpisu. Ale tam už tušení bylo na pevnější půdě. Nevěděl jsem nic. Tím víc jsem chtěl vědět či přispět k nalezení.

Únava spadla, bylo po hladu, Dopoguerra ztratila uhrančivost. Dospělý přítel, veršově stenografující svá utkání s ději světa a se sebou, byl pro ten večer vystřídán dospělým přítelem, který svá stejně srázná střetnutí promítal do menšího okruhu lidí jinými procesy, ale snad právě tak trvale a naléhavě. Bylo napsáno, že "poezie vzniká ze sporu se sebou samým", zřejmě na rozdíl od řečnictví, jež je výronem osob o sobě nepochybujících. V tom se shodovali. Řečníkem nebyl ten ani onen.

K výběhu do podkroví nedošlo. Omluvil jsem se v duchu jednomu a rozběhl se za druhým. Jakkoli hrozivě se vzkaz dal vyložit, ani v Rudolfově případě představa zániku neměla čas vzniknout či byla v zárodku popřena protichůdnou představou jeho mnohotvárné a jemně zvládané vitality. Byl osvoboditelem stejně slibným jako ten, kterého zastoupil. Prvně od rána mi bylo do úsměvu. Gesta jeho tlap i mluvy mi už napřed čistila hlavu. Potřebovala to.

Už v sedm ráno jsem byl u jednoho z nejbližších. Směl jsem. I on k nám vpadával v kteroukoli hodinu dne i noci. Bylo mu o pět let víc. To je mezi osmnácti a třiceti rozdíl generace. Když se však v nesnadné druhé půli třicátých let sešla skupina pěti či šesti lidí, neměl v ní převahu jen tím. Jeho zájem o děje v lidech a ve světě byl intenzívnější a vzdělaný. Pro některé v dobrém, pro jiné ve zlém proslul mezi studentskou levicí, když jako šéf-

redaktor jejího měsíčníku, dotovaného ortodoxně věrnou stranou, vyslovil pochyby o moskevských procesech a byl nahrazen kýmsi poslušným. Jeho smysl pro humor vynikal zvláště v parodiích těch nahoře. A měl i smysl pro přátelství, v jehož projevech jsme odmítali vidět příměsí vůdcovského komplexu, i když jich podezřele přibývalo. Nechtěli jsme ztratit svého zasvětitel do chápání účasti ve světě. V noci na desátého května 45 zasvětitel nespál. Jak by někdo tak citlivý mohl. Psal verše a dal mi je číst. Citlivý, ale k čemu. Už několik měsíců přinášival údajně básně, v nichž nevzpomínal na české chlapce u Tobruku: snil jejich sny. Magnetka se mu pomátla a neobratně se sunul k břehům konjunktury. Teď bylo hůř. S původním kmenem jeho ctižádostivě filozofující poezie neměly ty aktuálně angažované doggerely nic společného. V nemyslicí shodě s náladou ulic se chtěly mstít a bylo v nich plno Němců s malým n. Začal jsem tužkou napravovat aspoň ty překlepy. Urazil se. Měl svou poválečně válečnickou gramatiku za vynález. A to se snad mělo tisknout v našem dávno chystaném časopise. Nepohodli jsme se.

Jiný z vyhledaných nebyl doma. Jeho žena mě požádala, ať mu donesu balíček jídla. Prý už druhý den pracuje a posilu uvítá. Rád jsem úkol přijal. Jen adresa mě mátlá. Nedlouho před válkou dostavěla tu budovu pro svůj list a přidružené podnikání tehdejší nejsilnější strana a on se tam zaučoval do nakladatelského redaktorství. Teď ji pro týž účel obsadila strana z opačného konce spektra, o níž bylo proč soudit, že bude zvenčí postrčena do čela, i kdyby počtem hlasů zaostala. Samo toto obsazení, jistě prosazené na nejvyšších místech, patřilo k důkazům. A on už tam byl zase. Nešlo se mi Žižkovem dolů na Florenc vesele. Moc imponuje některým povahám tak, že se upisují jejím držitelům i za cenu vnitřního rozvratu, zle ztrpčujícího světské výhody, jež jim včasná a příčinlivá konformita vynáší. Byl jsem si směšný, jak větším, ale umlčet se to nedalo. Ten, co ve správnou chvíli vstoupil do správných služeb, až po nedávné dny statečně hájil proti úštěpkům i podstatnějším argumentům svou institucionálně katolickou vírou. I tvrzením, jak ho povznáší, splývá-li při mši s lidem. Rozhodl se splývat jinde. Obrat smýšlení pod úderem převratných dějů může nastat. V mnoha by i měl. Tenhle krom rozkmihu ohromoval i pohotovostí. U střežených vrat jen slíbili pokrm dodat. Dovnitř mě nepustili. Jak taky jinak. Z církve do církve je blíž než od člověka k člověku. A myslet bez návodů shora v časech všeobsáhlých změn osamocuje.

Ale domníval jsem se, že obezdění lze prorazit. A snad i na posměch tomu vážnému a sebedbalému větroplachovi v říši mysteria fidei jsem se vydal za přítelem, který, chtěl-li být při rozhodující straně, kabát převlékat nemusel. Byl pro ni dřív, než se dalo vědět, že povládne. Visely u nás jeho obrazy a kresby. Snad až s přebytkem spontánnosti z nich mluvila účast s obětmi útlaku a drsné, či spíš nepřiznaně něžné zalíbení v lidech a ve věcech, jimiž se obklopují. Měli jsme se rádi, i když ve mně jeho jednofázové myšlení bez krůpěje skepse budívalo závistivé zoufalství. Asi jsem ho šel i přátelsky provokovat sdělením, jak rychle získal souputníka. Nezbyl na to čas. Potkal jsem ho, jak spěchá svažitou smíchovskou ulicí od svého vlastnoručně vyrobeného a lákavě zabydleného mikroateliéru. Tam by hlava okřála. Ale ani nápad. Ať prý mám rozum a jdu s ním. Přimluví se, přijmou mě, dostanu úkoly. Namítl jsem, že přece dávno chápe, jak to se mnou je.

"Vyhraje ten, kdo ví!" křikl na mne z boku a vykročil tak, že zahanboval tanky, znaveně popojíždějící Plzeňskou třídou.

Na rozdíl od nich se za vítězstvím teprve vydával. Protivilo se mi znovu osamět, ale běžet za ním se nedalo. I kdyby snad ten výrok pocházel z něho, rovnal se heslu, raženému vysokým sebeuctívajícím ústředím k rozmnožení a podmanění stoupenců. A mně se z kast, dělicích psy na cvičitelné a necvicitelné, dávno zalíbilo v té druhé. Neměli jsme nejlepší vyhlídky. Čas vědoucích jednostranníků zjevně neskončil ani na zdejším ostrůvku, kde bylo ještě před sedmi lety proč "hájit špatné před horším", protože tu spory různověrců vyústovaly v úmluvy snad nedostatečné, ale dovolující svobodně jednat a promlouvat k nápravě nespravedlností. Nyní za jednu garnituru prosazovatelů jediné pravé výhry, sesazenou jen díky nezměrným obětem východního i západního plebsu, ne však dřív, než se zvěčnila milióny násilných smrtí a morálních zmrzačení, zjevně i tady hodlala nastoupit jiná. Co s nevědoucími, až se za výhrou požene tahle? Část zabít, část zavřít a zbytek se poddá. Dějiny, i její vlastní, to doporučují. Můj účastně malující přítel! Blížil jsem se k Andělu jako přísně rozhodnutý prokurátor k dveřím soudní síně. Měl to u mne spočteno.

Minul jsem Ringhofferovku a posté v těch místech bezděky vzhlédl. Ještě to tam bylo. Jako když před potopou patron kavárničky v rue Fossé Saint Jacques ráno co ráno ani nezvedal hlavu od pilného leštění mosazného pultu a navykle i s obsahem vždy obnoveně vlídným vítal hosta:

11.

"M'sieur! Comment ça va? Ça va, ça va? Ah bien. Au lait, une brioche?"

Pozdrav, vepsaný chřadnoucím pozlátkem do pruhu skelné černi na nepěkně novodobém hradebním průčelí, jež nemělo už koho chránit. MÍR DALEKEMU I BLÍZKEMU. V hluku snah o výhry byla promluva smíchovské synagogy tak nemódně lidská, že si spolupracovníci jedné z nejzdařilejších gangsteriád dějin, dovedně opřené o rasisticky náchylnou cvičitelnost i čirou lhostejnost většiny, s posměšnou nedbalostí nevšimli té provokace a dovolili jí přetrvat.

Přítelovu střelnou pozvánku jsem nechal být a přijal tuhle poplivanou. Sondergericht se nekonal. Na východníkonec Vinohrad bylo i tak celé hořké a prašné hodiny daleko.

Vzkaz ve schránce pomohl i oklamal. Vydal jsem se zpátky do ulic div ne šťastně, pokud štěstí znamená mít cíl, omezit vnímání i pochybnosti a jít za ním. Cílem však byl Rudolf. Klapky na očích nebyly jeho metodou osvobozování z tísní světa. A jen proto, že já spěchal, nevymizelo z města ovzduší usilovně veselého epilogu na motivy apokalypsy. Ani nebyly odklizeny zbytky barikád, z nichž jsem jednu pomáhal stavět a jinou zanedlouho na pokyn téhož kolísavého vedení svorně s bezradnými spoluobčany bořil. Fyzicky nevadily. Ale krátké marné trvání těch amatérských a zpozdile symbolistních koláží stálo sta životů navíc. Unikavě a tím vyzývavěji mluvily do stmívání o zmatku či nejasném smyslu místních i obecnějších dějů. V obměně se vrátila nespokojenost. Protivilo se mi, že zasahuje i Rudolfa, ale bylo to tak.

Co poví? Žije tady od narození. Krom čtyř let, kdy ze dvou válek, jež postihly jeho generaci, jednu zakoušel mezi střelami. Sice tu 14 až 18, ale ta nejen byla jako každé jiné "pokračování politiky jinými prostředky" svárem dobře zaopatřených vůlí k moci na účet těch dole. Dodatečně se prokázala i jako přípravné aranžmá války nyní doznívající. Sarkasticky taky tím, co se v části Evropy mohlo jevit jako rozumné a humánní, když ve svém průběhu a smluvním závěru nabídla několika společenstvím včetně zdejšího obnovu samostatnosti. Na zlomek dějin snad nebylo jen a jen směšné říkat tomu tak. Zájem Dohody na ochromení a rozdrobení Centrálních mocností dal nezbytný základ. Realizace však závisela na výjimečných mužích, kteří se ujali slova i za němé a nehybné většiny uvnitř vyprošťovaných národů a smíšených spopolitostí. A na těch poměrně nepočetných odvážlivcích, kteří si

po nástupu na nezvolenou stranu fronty mohli říkat jako Yeatsův "Irský letec předvídající svou smrt": Those that I fight I do not hate, Those that I guard I do not love, a pokud se jim snadné předvídání nesplnilo příliš brzy, ve své prostší situaci se pak ochotně dali zajmout či přeběhli a vojenskou účastí na straně Dohody jednání předáků podepřeli. Rudolf mezi nimi.

Tak ve dvaceti rozmnožil osobní ohrožení nad běžně vnucovanou či přijímanou míru. Pohnutek asi měl nazbyt. Otravná subordinace se dala změnit v dobrodružství. Nabízelo se poznat, jak je jinde a jak ob stojí. Svědci později mluvili o jeho smyslu pro přátelsky spolčenou aktivitu. Přitom litovali, že ani ve zvolené uniformě neomezil civilně svobodářské sklony. Bez nich prý mohl být nejmladším plukovníkem legií. Jistě, měli ho rádi. Jenže ty sklony asi patřily k motivům. A svou Scyllu a Charybdu, v zádech šibenici za Hochverrath, před sebou exil možná trvalý, sotva riskoval proto, aby přestal být sám sebou. Vyskytla se i výtka, že nikdy soustavně nesdělil své krédo. Taky je těžko si to představit. Ale přesto, či právě proto, že důsledky svého beranského původu obrátil individuálními úchytkami naruby, nelze pochybovat o tom, že v něm směr pohnutek docelil jistý druh uvažující víry, z gymnaziálního nedávna a z doslechu živené oním strohým a přitom přitažlivým i přesvědčivým předákem nad předáky. Vracená svéprávnost tu podle něho měla odstranit, co zplodily ponižující i zpohodlnující účinky vídeňské patronace, znásobit počet i energii živě vzdělaných a nezávislých myslí a hutnou odpovědností za vlastní osud rozhýbat i ty, jež podřízeností zkameněly. Ano, ale i vleklé trmácení, zdatně snášené s oporou snu a přátel, jednoho dne skončilo, aby se v příštích letech a desetiletích znovu prokázalo, že se v nynějším vývojovém stadiu světa a lidských povah výsledky záměrů vždy jen víc či míň pošklebují. A násilí, včetně humanisticky zdůvodněné účasti na válce, vždy tak či jinak zraňuje i své subjekty. To je asi nejtrpčí na údelu utlačovaných. Spoutávají se s utlačovatelem tím těsněji, čím víc se jim vzpírají. A ozbrojeným vzdorem vstupují do galaxie morálně psychických poškozenců. V zahradách té obrovité a členité léčebny mají ovšem skvělou společnost z mýtů i z reality. Jak jste se vyspala, Johanko z Arku? Vůbec ne. Večer jsem tu zahlédla Napoleona. Ne, s někým jste si ho spletla. Ten patří do Willezurmachtnarrenhausu. To je právě to, poručíku Brute. Vlastně ani nevím, jestli tam nepatřím taky. Měla jsem ten pocit už tenkrát, co mi něco nedovolilo pást husy jako obyčejná Jana Darková. Jen mi to něco ani nedo-

volilo přiznat to sobě či dokonce jiným. Dost o tom, Johanko. Kdo mi tu zůstane k rannímu pozdravení? Taky se teprv musíme seznámit. Nejmenuji se, jak jste mě oslovila. Ne? A co mi to tedy o vás povídali, že jste odpravoval Caesara? Asi mýlka vinou zdejšího Babylonu. Jen v malé úloze říši jednoho Kaisera. A nevyjde to nastejno, mon petit-cousin Nicolas? Stačí omočit si a jsme v tom. Za růst v Johanku hodnou kanonisace a slávy zaplatala vesničanka Darková i smrtí v mukách. S tou úlevou, že už neviděla, co je dál s její zemí, tak jako tak neosvobozenou. Rudolf se dočkal přídavných poznání. Soudí-li se z obecně známých úkazů, po zpožděném návratu via půl světa zažil domov, kde euforie opadla a většina, osvobozená bez vlastního úsilí, nepříjemně často chápala pětadvacetileté veterány osvobozovacích bojů jako vychytralce, kteří do vozu naskočili včas, aby získali přednost. Asi to bolelo jen při pohledu na některé druhy, kteří reagovali zatrpklostí, někdy měněnou v nešťastně radikální politický program. I tak byl ten uvítací dárek částí postupně odhalovaných důkazů, že svět i po otřesu zůstal světem lidí. Se vším nezměnitelným, co k tomu patří. I s mnoha zlými rysy, jež aspoň sen měl za změnitelné.

Snad to tak bylo. Sám Rudolf se nešířil. Zkušenost, jež mu navždy vmísila do oběhu vědomí násilné smrti dalekých i blízkých, rychlý zánik bezstarostné nevinnosti i ztráta tu prvotně podnětných iluzí o národě, vyjadřoval jen dalšími epizodami svého pobytu ve světě a nenápadnou duchapřítomností, kterou jsem, ještě nepojmenovanou, od raných let okouzleně vídal v jeho pohledech i gestech a slýchal z jeho vzácných, až příliš vzácných promluv. A přece souhrn Rudolfovy podoby a počínání, připomenut teď v atmosféře dalšího z místních soudných dní, neodbytně napovídal, že skrytou živou reflexí zkušenosti nabyt i schopnosti rozpoznávat a definovat povahu a osudy zdejšího společenství a uvádět jedno s druhým do objevných relací.

Ne, dnes mu neprojde smutně ironický náklon tváře a sotva slyšitelná, humorem zašifrovaná poznámka, další z těch, jimiž jako by dbal, aby naslouchající nepostrčil příliš blízko^k zlému prozření.

